

โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

โดย

นายวงศกร จันทวิเศษ

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE OPPORTUNITY TO CHANGE IN MONASTERY'S TERRITORY USE OF
WATKALLAYANAMIT

A Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Architecture (Urban Design)
Department of Urban Design and Planning
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2018
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัด กัลยาณมิตรธรรมมหาวิหาร
โดย	วงศกร จันทวิเศษ
สาขาวิชา	การออกแบบชุมชนเมือง แผน ข ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิชัย บุญวาศ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

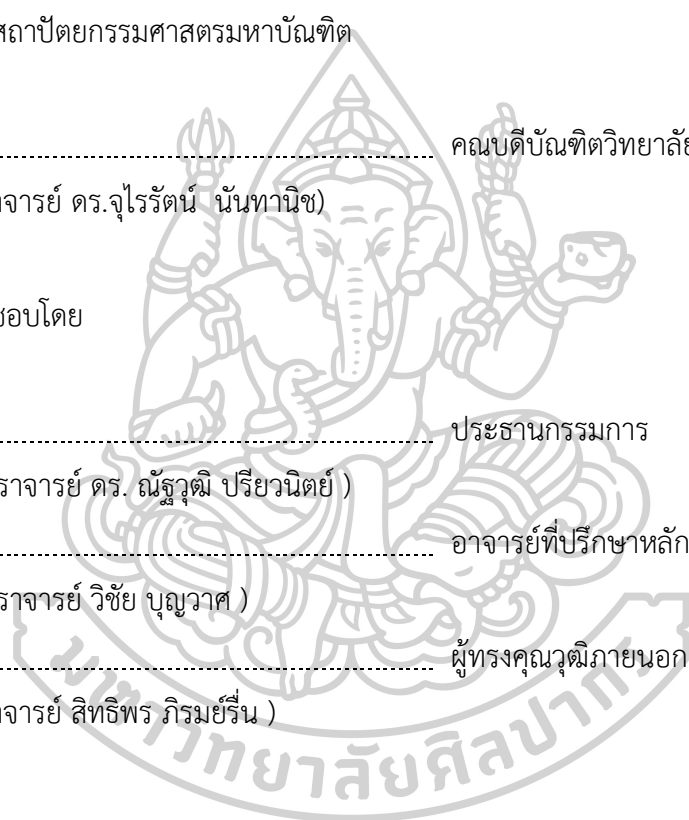
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จตุรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิชัย บุญวาศ)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(รองศาสตราจารย์ สิทธิพร ภิรมย์รัตน์)

57051213 : การออกแบบชุมชนเมือง แผน ข ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : ธรณีสงฆ์

นาย วงศกร จันทวิเศษ: โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิชัย บุญวาศ

พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ตั้งอยู่บนถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยา เขตคลองสานซึ่งปัจจุบันเป็นพื้นที่ชุมชนชอยช่างานาค-สะพานยาว ประชาชนในชุมชนอยู่อาศัยในพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ในฐานะผู้เช่า โดยการบริหารจัดการผลประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ ทางวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารได้มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดูแลจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ เป็นการบริหารงานร่วมกับเจ้าอาวาสในฐานะที่ท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในการบริหารกิจการทั่วไป ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

วัตถุประสงค์ในการวิจัยในครั้งนี้มีทั้งหมด 4 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร 2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของวัดที่มีต่อกิจการด้านสาธารณะสงเคราะห์ 3. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และ 4. เพื่อศึกษาโอกาสและทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ว่าสามารถมีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดได้บ้าง ซึ่งมีคำถามของการวิจัยในครั้งนี้ว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ของวัดในปัจจุบันนั้น มีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงหรือไม่? และการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเป็นไปในทิศทางใด? วิธีและขั้นตอนในการวิจัยประกอบด้วย การศึกษา ค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือ เอกสาร วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษากฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ มติมหาเถรสมาคม และพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์รวมถึงการลงสำรวจพื้นที่และเข้าสัมภาษณ์เชิงลึกด้านข้อมูล ข้อเท็จจริงต่างๆ กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ผลการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารได้มีความประสงค์ในการให้เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อการอยู่อาศัย โดยมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาเป็นผู้ดูแล จัดการเรื่องการแบ่งแปลงพื้นที่ให้เช่า และดูแลผลประโยชน์จากอัตราค่าเช่า ที่มีเกณฑ์มาตรฐานในการเก็บค่าเช่าตามมติมหาเถรสมาคม ทำให้พื้นที่ธรณีสงฆ์ ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารมีการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย เกิดเป็นชุมชนเก่าแก่ขนาดใหญ่ที่มีการขึ้นทะเบียนชุมชนในปี พศ. 2535 ซึ่งในปัจจุบันชุมชนได้หยุด การพัฒนาและทรุดโทรมลงไป เนื่องจากผู้เช่าได้รับสัญญาเช่าระยะเวลาเพียงปีต่อปีทำให้เกิดความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย นำมาซึ่งปัญหาการปล่อยเช่าช่วงสัญญา ให้กับผู้เช่าใหม่ต่อจากผู้เช่าเดิมที่ย้ายออกไป โดยมีการเรียกเก็บค่าเช่าที่แพงขึ้นจากเกณฑ์มาตรฐานของมหาเถรสมาคม ซึ่งทางวัดไม่ได้รับผลประโยชน์ จากการปล่อยเช่าต่อของ ผู้เช่าเดิม จากประเด็นในเรื่องระยะเวลาสัญญาเช่าที่มีระยะสั้นและการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่วัดถือเอกลักษณ์ในพื้นที่ ทำให้สรุปได้ว่า พื้นที่ธรณีสงฆ์วัด กัลยาณมิตรวรมหาวิหารมีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้และจากการวิเคราะห์ถึงบทบาทที่สำคัญและเจตจำนงของวัดในการนำพื้นที่ไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ ทำให้ทราบถึงทิศทางการ เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ที่เอื้อประโยชน์ในด้านสาธารณะสงเคราะห์มากขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของวัดที่มีต่อสังคมส่วนรวมตามที่กฎหมายมหาเถรสมาคมได้กำหนดไว้

57051213 : Major (Urban Design)

Keyword : Monastery land

MR. WONGSAKORN JANTAWISES : THE OPPORTUNITY TO CHANGE IN
MONASTERY'S TERRITORY USE OF WATKALLAYANAMIT THESIS ADVISOR : ASSISTANT
PROFESSOR VICHAI BOONVAS

Monastery land of Wat Kalayanamit located on Somdet Chao Phraya Road, Khlongsan District. At present, Monastery land is currently the location of the community "Soi Chang Nak - Saphan Yao." People in the community live in the Monastery land as a tenant. Management of Monastery land benefits temple has given to the National Office of Buddhism to be the administrator of the Monastery land. This is a joint of management between the abbot and National Office of Buddhism. As the abbot is the representative of the temple in general business administration. According to the Sangha Act.

The purpose of this research has 4 objectives. First objective study the characteristics of monastery land use. Second objective study the roles of temples towards the public welfare. Third objective study the attitudes of those related in the monastery land management. And fourth objective study opportunities and directions for changing the use of monastery land can any opportunities be changed in any directions? And the question of this research are "The monastery land use of the temple at present are opportunities to changes? And which changes will be in any direction?"

Research methods include collecting of secondary data from books and related researches, Studying laws and regulations and Sangha Act related to the management of monastery land. Including explored the area of case study and entered in-depth interviews for information various facts with those related in the management of monastery land.

The Results of study showed that at present, the temple has the purpose of renting the monastery land for living. By given to the National Office of Buddhism to be the administrator to manage the area plot for rent and manages benefits from rental rates. With standard criteria for collecting rent according to conclusion from the Sangha Supreme Council of Thailand. That making the area of monastery land to be used for living space. Until becoming the large old community. At present, the community has stopped development. Because the tenant has received a lease agreement for only year to year. That causing to unstable in living take the problem issue of sublease to the new tenant with the higher rental rates charged from the standard criteria. But the temple does not receive benefits from sublease from the new tenant. The issue of short-lease agreement and analysis of management of the monastery land. Concluding that monastery land of Wat Kallayanamit has opportunities to changed. And analysis the important roles and intentions of the temple in other use of monastery land. That making the direction of changes monastery land use that is more beneficial to public welfare.

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าวิจัยอิสระเรื่อง “โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร”
การวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีนั้น เกิดจากความอนุเคราะห์จากหลายๆท่าน ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษา

วิจัยอิสระ

คือผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชัย บุญวาศ ที่ได้สละเวลาในการตรวจวิจัยอิสระในครั้งนี้ ซึ่งได้ดูแลและชี้แนะแนวทางการ

วิจัย

ที่เป็นประโยชน์อย่างมาก ทำให้การวิจัยอิสระในครั้งนี้เป็นไปตามแนวทางที่ถูกต้อง

ขอขอบคุณประธานกรรมการสอบวิจัยอิสระคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์

และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คือ รองศาสตราจารย์ สิทธิพร ภริมย์รัตน์ ที่ทั้งสองท่าน ได้สละเวลาอันมีค่าเพื่อเป็น

คณะกรรมการสอบวิจัยอิสระ

ขอบคุณสำหรับคำแนะนำ แก้ไขส่วนที่บกพร่องตกหล่นไป ทำให้วิจัยในครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบคุณผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรทุกท่าน

ที่สละเวลาอันมีค่าให้ผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ ขอขอบคุณอาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

ที่สั่งสอนวิชาความรู้ทางด้านผังเมืองให้กับผู้วิจัย และถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านการปฏิบัติงานจริง ตามขั้นตอน

ทางการวางผัง

ซึ่งเป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพทางด้านผังเมืองในอนาคตเป็นอย่างมาก และขอขอบพระคุณ บิดา มารดา
และครอบครัวจันทวิเศษ

ที่มีส่วนช่วยกระตุ้นและสนับสนุนในทุกๆด้าน ทำให้ผู้วิจัยสามารถทำการวิจัยในครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงได้ ขอขอบคุณ
สุภาพร ที่อยู่เคียงข้าง และคอยให้กำลังใจเสมอมา

วงศกร จันทวิเศษ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพ.....	ฎ
สารบัญแผนผัง.....	ฏ
สารบัญแผนผัง(ต่อ).....	ฐ
สารบัญภาพ.....	ท
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 สมมติฐานของการวิจัย.....	6
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.5 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย.....	8
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	10
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
บทที่ 2.....	12
แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	12
2.1 ความหมายของวัด.....	12

2.2 ประเภทของวัด	12
2.3 ประเภทที่ดินของวัด.....	14
2.4 การแบ่งเขตพื้นที่ภายในวัดและการวางผังภายในวัด	16
2.5 การจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ	21
2.6 วัดกับกิจการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ	24
2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน	25
2.8 แนวความคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูเมือง	28
2.9 แนวความคิดการพัฒนาเมืองสมัยใหม่	28
2.10 กรณีศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	29
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	34
3.1 รูปแบบการวิจัย	34
3.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	35
3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	36
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	36
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	37
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	37
บทที่ 4 สภาพทั่วไปและรายละเอียดของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร.....	40
4.1 ความเป็นมาของที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร.....	40
4.2 ความเป็นมาของชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว.....	41
4.3 สภาพทั่วไปและรายละเอียดของชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาวในพื้นที่ธรณีสงฆ์วัด กัลยาณมิตร.....	41
4.4 รายละเอียดเงื่อนไขสัญญาเช่าที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรในปัจจุบัน	51
4.5 นโยบายและโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร.....	52

บทที่ 5 การวิเคราะห์ทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	56
5.1 รูปแบบการบริหารจัดการที่ดินสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	57
5.2 โอกาสและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์เพื่อกิจการสาธารณะ สงเคราะห์และสาธารณูปการ	70
5.3 ศักยภาพของพื้นที่ที่ดินสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	74
ศักยภาพของพื้นที่ที่ดินสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	74
5.4 ทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	76
5.5 การประเมินความเหมาะสมของทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์ วัด กัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	90
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	96
6.1 สรุปผลการวิเคราะห์	97
6.2 อภิปรายผล	103
6.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	106
บทที่ 7 บทสรุป	116
7.1 สรุปสาระสำคัญของการวิจัย	116
7.2 ข้อจำกัดในการวิจัย	119
7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	120
รายการอ้างอิง	121
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	122
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เก็บข้อมูล	143
ภาคผนวก ค พระราชบัญญัติ, กฎกระทรวง	150
ประวัติผู้เขียน	163

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1-1 แสดงการเปรียบเทียบขนาดพื้นที่วัดต่อขนาดพื้นที่กรุงเทพมหานคร.....	3
4-1 ขนาดพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรในแต่ละแปลง.....	42
5-1 แสดงวัตถุประสงค์ของการเช่าและขั้นตอนปฏิบัติ.....	58
5-2 ขอบเขตหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร.....	64
5-3 รายละเอียดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร.....	78
5-4 แสดงสรุปการวิเคราะห์คะแนนสำหรับทางเลือกการแก้ปัญหาทั้ง 5 แนวทาง.....	93

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
3-1 แสดงแนวทางลำดับขั้นตอนในการวิจัย.....	39
5-1 แสดงขั้นตอนในการขอเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร.....	63

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่	หน้า
1-1 แสดงขอบเขตพื้นที่กรณีศึกษา ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร.....	8
3-1 แสดงขอบเขตพื้นที่กรณีศึกษา ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร.....	35
4-1 แสดงโฉนดที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร.....	43
4-2 แสดงผังสี่กรุงเทพมหานครของที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร.....	45
4-3 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร.....	46
4-4 แสดงการใช้วัสดุก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัยของผู้เช่า.....	47
4-5 แสดงความสูงอาคารที่อยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร.....	48
4-6 แสดงระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการและสถานที่สำคัญโดยรอบพื้นที่.....	50
4-7 แสดงอาคารที่ได้รับสัญญาเช่าปีต่อปีและอาคารที่ได้รับสัญญาเช่าระยะยาว.....	52
4-8 แสดงโครงการรถไฟฟ้าสายสีทองที่ผ่านพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร.....	55
5-1 แสดงศักยภาพภาพของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร.....	75
5-2 แสดงผังโครงสร้างหลักของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร.....	80
5-3 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 1.....	83
5-4 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 2.....	84
5-5 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 3.....	86
5-6 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 4.....	88
5-7 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 5.....	90

สารบัญแผนผัง(ต่อ)

แผนผังที่	หน้า
6-1 แสดงแนวคิดการเชื่อมต่อพื้นที่ธรณีสงฆ์กับบริบทโดยรอบ	109
6-2 แสดงโครงข่ายทางสัญจร.....	110
6-3 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร	111
6-4 ผังแม่บทในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร.....	112

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
5-1 แสดงทางเลือกทิศทางที่ 1	82
5-2 แสดงทางเลือกทิศทางที่ 2	84
5-3 แสดงทางเลือกทิศทางที่ 3	85
5-4 แสดงทางเลือกทิศทางที่ 4	87
5-5 แสดงทางเลือกทิศทางที่ 5.....	89
5-6 แสดงสรุปทัศนคติของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร.....	91
6-1 แนวความคิดในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร	108
6-2 แสดงวิธีการที่ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเดิม	108
6-3 แสดงทัศนียภาพมุมสูง.....	113
6-4 แสดงทัศนียภาพบริเวณทางเข้าหลัก.....	114
6-5 แสดงทัศนียภาพทางเดินลอยฟ้า.....	115

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักที่ประชากรไทยนับถือมาอย่างยาวนาน โดยมีประชากรทั้งหมด 65,931,550 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) มีประชากรที่นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด 53,650,541 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้วัดซึ่งเป็นสถานที่เผยแพร่พระพุทธศาสนามีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญอย่างมากในสังคมไทย ให้การช่วยเหลือเกื้อหนุนสังคมไทยตลอดมา มีความใกล้ชิดผูกพันกับประชาชนชาวไทยอย่างแนบแน่น

วัด เป็นศาสนสถานที่รองรับกิจกรรมงานประเพณีการทำบุญต่างๆเพื่อให้เกิดกุศลบุญแก่ฆราวาส เนื่องในวันสำคัญทางศาสนาซึ่งมีอยู่ตลอดทั้งปี รวมทั้งเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ชุมชน นับตั้งแต่การบวชเณรจนถึงบวชเป็นพระภิกษุ เป็นสถานที่ให้ความสงบร่มเย็นทางใจ เช่น การแสดงพระธรรมเทศนา การฝึกปฏิบัติ ธรรม สมาธิ เป็นต้น วัดยังถูกใช้เป็นสถานที่รวมตัวชุมนุมกันของคนในสังคม วัดเปรียบดังสถานศึกษาและสถานสงเคราะห์ที่คอยให้ความรู้ปลูกฝังด้านศีลธรรม ซึ่งในอดีตการศึกษาอย่างไม่เป็นทีแพร่หลายเหมือนในปัจจุบัน สถานศึกษาในอดีตส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในวังกับวัดเท่านั้น ประชาชนจึงมีความสัมพันธ์ระหว่างวัดในด้านการศึกษาเล่าเรียน วัดในอดีตจึงมีบทบาทและพื้นที่ทางสังคมที่สำคัญต่อชุมชนโดยรอบเป็นอย่างมาก (พระมหากฤษฎา นันทเพชร, 2540: หน้า 2, อ้างถึงใน ดำรงค์ดี มีสุนทร, 2556)

บทบาทหน้าที่การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา วัดและคณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่ และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นภารกิจสำคัญ ที่จะต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วการดำเนินแนวทางของวัดตามพระธรรมวินัย จะเป็นการสร้างความศรัทธาความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้พุทธศาสนิกชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

บทบาทหน้าที่การบริหารกิจการคณะสงฆ์ คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นฐานะหน้าที่ เพราะเป็นกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนา ซึ่งในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 ได้บัญญัติไว้ 6 ด้าน ได้แก่ (กิตติโชติ บัวใจบุญ, 2542)

- 1) ด้านการเพื่อความเรียบร้อยดีงาม 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ดังนั้น บทบาทหน้าที่ของวัดจำเป็นต้องตอบสนองต่อกฎหมายเถรสมาคม เพื่อดำรงไว้ซึ่งความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนและเป็นการคงไว้ซึ่งหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้แบ่งที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัดไว้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) ที่วัด (Temple Land) คือ เขตวัดซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดและเขตวัดทั้งหมด วัดจะนำไปขายหรือโอนกรรมสิทธิ์ไม่ได้ โดยปกติแล้วที่วัดจะไม่นำออกจัดประโยชน์ แต่เนื่องจากในปัจจุบันมีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มสูงมาก และบางวัดไม่มีที่ธรณีสงฆ์ให้จัดประโยชน์ จึงได้มีการนำที่วัดมาจัดประโยชน์เพื่อหารายได้เข้าวัด

2) ที่ธรณีสงฆ์ (Monastery Land) คือ ที่ดินที่พระมหากษัตริย์หรือเจ้าของที่ดินที่มีจิตศรัทธาถวายให้แก่วัดเพื่อเป็นศาสนสมบัติของวัดใดวัดหนึ่ง เพื่อวัดจะได้นำที่ดินไปใช้ประโยชน์หรือนำที่ดินที่ได้รับนี้ออกจัดประโยชน์เพื่อหารายได้เข้าวัด ที่ธรณีสงฆ์นี้วัดถือเป็นเจ้าของที่ถือกรรมสิทธิ์ที่มีอำนาจเด็ดขาดเปรียบเสมือนบุคคลธรรมดา มีเจ้าอาวาสเป็นตัวแทนวัดในการดูแล โดยจะนำที่ธรณีสงฆ์นี้ออกจัดประโยชน์ด้วยวิธีใดก็ได้ ที่ธรณีสงฆ์นั้นจะอยู่ติดกับวัดหรืออยู่ห่างจากตัววัดออกไป บางวัดอาจมีที่ธรณีสงฆ์อยู่ต่างจังหวัดกันกับที่ตั้งของวัด ขึ้นอยู่กับที่ดินที่ผู้บริจาคมอบให้วัดว่าที่ดินนั้นตั้งอยู่ที่ใด ที่ธรณีสงฆ์นั้นจะเป็นเช่นเดียวกับที่วัด คือไม่สามารถกระทำการซื้อขายหรือโอนกรรมสิทธิ์ได้

3) ที่กัลปนา ที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา ที่กัลปนาจึงไม่ใช่ที่ดินที่เป็นทรัพย์สินของวัดแต่เป็นที่ดินที่เจ้าของอุทิศเพียงผลประโยชน์จากที่ดินนั้นให้วัดหรือพระศาสนาเท่านั้น

วัด มีที่ดินที่ได้รับการบริจาคในครอบครองอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันมีวัดในกรุงเทพมหานครจำนวน 456 วัด กรุงเทพมหานครนั้น มีพื้นที่ทั้งหมด 1,568.737 ตร.กม. คิดเป็น 980,460.63 ไร่ จากวัดทั้งหมดในกรุงเทพมหานครนั้น รวมพื้นที่ธรณีสงฆ์ทั้งหมด 7.552 ตรกม. คิดเป็น 4,720 ไร่ โดยพื้นที่ธรณีสงฆ์ทั้งหมดในกรุงเทพมหานครคิดเป็น 0.48 % ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

จังหวัด	พื้นที่กทม. (ตร.กม.)	พื้นที่กทม. (ไร่)	พื้นที่ธรณี สงฆ์ (ตร.กม.)	พื้นที่ธรณี สงฆ์(ไร่)	ขนาดพื้นที่ธรณี สงฆ์ต่อพื้นที่ กทม.(ร้อยละ)
กรุงเทพมหานคร	1,568.737	980,460.63	7.552	4,720	0.48

ตารางที่ 1-1 แสดงการเปรียบเทียบขนาดพื้นที่วัดต่อขนาดพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ที่มา : สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, 2561 : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2559

จากตารางที่ 1.1 แสดงให้เห็นว่า มีพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่เป็นของวัด โดยมีสัดส่วนถึงร้อยละ 0.48 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทำให้พื้นที่ธรณีสงฆ์นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการบริหารจัดการดูแล เพราะที่ธรณีสงฆ์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของศาสนสมบัติวัด ที่ต้องได้รับการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็นของวัด ตามกฎหมายของมหาเถรสมาคมที่กำหนดไว้

พระพุทธศาสนามีทรัพย์สินที่เป็นประโยชน์ส่วนกลาง เพื่อนำไปใช้ทำนุบำรุง
พระพุทธศาสนาและดำเนินกิจการต่างๆของศาสนาพุทธ ทรัพย์สินส่วนกลางของพระพุทธศาสนา
เรียกว่า ศาสนสมบัติ คือ สมบัติของพระศาสนา เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินกิจการของพระภิกษุสงฆ์
และพระศาสนา แบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (สำนักงานศาสนสมบัติ, 2557)

1) ศาสนสมบัติกลาง คือ ทรัพย์สินของพระศาสนาไม่ได้เป็นของวัดใดวัดหนึ่ง ดูแลและ
จัดการโดยสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติถือว่าเป็น
เจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย

2) ศาสนสมบัติวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง ซึ่งเจ้าอาวาสจะเป็นผู้ดูแลรักษา
จัดการศาสนสมบัติวัด ซึ่งการจัดการและดูแลนั้นเป็นไปตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง
(พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505)

โดยเงื่อนไขและข้อกำหนดในการจัดการและดูแลศาสนสมบัติวัดในกฎกระทรวง ให้ไว้ดังนี้

ข้อ 1 การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ให้ลงทะเบียนทรัพย์สินของวัดไว้เป็น
หลักฐาน

ข้อ 2 การกันที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่จัดประโยชน์จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อกรรมการศาสนา
เห็นชอบ และได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม

ข้อ 3 การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ให้เจ้าอาวาสมอบหมายหน้าที่ให้เวยาวัจกร ที่เจ้าอาวาส
แต่งตั้งมานั้น ทำทะเบียนทรัพย์สินที่ดินจัดประโยชน์ และทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้อง

ข้อ 4 การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา หรือที่วัดที่กันไว้เป็นที่จัดประโยชน์ ที่มีกำหนด
ระยะเวลาการเช่าเกิน3ปี ต้องได้รับความเห็นชอบจากกรรมการศาสนา

ข้อ 5 การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกิน 3,000 บาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดยฝาก
กรรมการศาสนา จังหวัด อำเภอ หรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่กรรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ให้
ฝากในนามของวัด การดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของ
ผู้บริจาค

ข้อ 6 ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำ บัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีให้ทำบัญชีเงินรายรับรายจ่ายและคงเหลือ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1305 และมาตรา 1307 ระบุไว้ว่า ที่ดิน วัดเป็นที่ดินที่ไม่สามารถซื้อขายได้ แต่สามารถปล่อยให้เช่าเพื่อการพัฒนาได้ และที่ดินวัดเป็น “สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน” เป็นที่ดินที่โอนเปลี่ยนมือไม่ได้ จะโอนได้ก็ต่อเมื่อทำโดยพระราช กฤษฎีกาเท่านั้น ที่ดินวัดจึงเป็นสิทธิ์ของวัด ซึ่งวัดสามารถกระทำการปล่อยเช่าเพื่อกิจการต่างๆ เพื่อ สร้างรายได้และประโยชน์ให้กับวัดได้

แหล่งที่มารายได้ของวัด เพื่อนำมาใช้ในกิจการต่างๆของวัด จะพบว่ารายได้จะมาจาก การ บริจาคของพุทธศาสนิกชน เพื่อสร้างปฏิสังขรณ์วัดหรือเพื่อทำนุบำรุงแก่วัดในรูปแบบต่างๆ และการ จัดงานฌาปนกิจในวัด โดยในบางวัดมีรายได้จากหลายแห่ง ทั้งการบริจาคของพุทธศาสนิกชน การ บริจาคค่าฌาปนกิจ การให้เช่าอาคารพาณิชย์ การให้เช่าที่อยู่อาศัย หรือเอกชนเช่าเพื่อประกอบ กิจการต่างๆซึ่งการใช้ประโยชน์พื้นที่เหล่านี้ ล้วนตั้งอยู่บนพื้นที่วัดและที่ธรณีสงฆ์ทั้งสิ้น ทั้งนี้กิจกรรม ที่ทางวัดใช้จ่ายมากที่สุดคือ ด้านการบูรณปฏิสังขรณ์ รองลงมาคือการก่อสร้างส่วนต่างๆของวัด ด้าน การเผยแผ่ศาสนา ด้านการศึกษา และด้านสาธารณูปการ เป็นต้น

จากความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน และบทบาทหน้าที่ที่เป็นภารกิจที่ต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังที่กล่าวมาข้างต้น และพื้นที่ธรณี สงฆ์ของวัดที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ทำให้พื้นที่ธรณีสงฆ์มีความสำคัญกับสังคม เมืองเป็นอย่างมาก โดยในทางนิตินัย ที่ธรณีสงฆ์นั้น จัดเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ซึ่งอยู่ในความดูแลและ ครอบครองของวัดใดวัดหนึ่งที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ธรณีสงฆ์นั้น มีเจ้าอาวาสและไวยาวัจกรที่เจ้า อาวาสเป็นผู้แต่งตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นผู้ดำเนินนิติกรรมแทนเจ้าอาวาส ทำให้การบริหารจัดการพื้นที่ธรณี สงฆ์นั้นต้องเป็นไปตามภารกิจบทบาทหน้าที่ของวัดที่บัญญัติไว้ และสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอน เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่พระพุทธศาสนา แต่อีกด้านหนึ่งภาพลักษณ์ของวัดในปัจจุบัน ถูกมองว่าเป็นแหล่งกอบโกยผลประโยชน์จากรายได้ที่เกิดขึ้นจากการปล่อยให้เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ใน รูปแบบต่างๆ จนละเลยบทบาทหน้าที่ที่แท้จริงของวัด จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อ ค้นคว้าหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ วิเคราะห์ถึงแนวโน้ม

และโอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ ว่าสามารถเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ไปในรูปแบบกิจกรรมอื่นๆ ที่เอื้อประโยชน์ในด้านสาธารณะสงเคราะห์และในด้านสาธารณูปการมากกว่าที่เป็นอยู่เดิมในปัจจุบันได้หรือไม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์
- 2) เพื่อศึกษาโอกาสและทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์เพื่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ
- 3) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของวัดในการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการไปพร้อมกับการหารายได้จากที่ดินธรณีสงฆ์
- 4) เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการที่ดินธรณีสงฆ์ ที่มีต่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ ในที่ดินธรณีสงฆ์

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

คำถามการวิจัย

“การใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ของวัดในปัจจุบันนั้น มีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงหรือไม่? และการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเป็นไปในทิศทางใด?”

สมมติฐานการวิจัย

“การใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ของวัดในปัจจุบัน มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของวัด และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์เพื่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการมากยิ่งขึ้น”

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

- 1) ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
- 2) ศึกษาการบริหารจัดการที่ดินธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
- 3) ศึกษากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์
- 4) ศึกษาบทบาทหน้าที่ของวัดที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนในด้านสาธารณะ

สงเคราะห์และด้านสาธารณูปการ

5) วิเคราะห์โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์จากทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

- 6) วิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางด้านกายภาพของการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ในกิจการด้านสาธารณะสงเคราะห์และด้านสาธารณูปการ

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา ได้เลือกวัดที่เป็นกรณีศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยมีเกณฑ์การเลือกพื้นที่วัดกรณีศึกษา จากทำเลที่ตั้งของพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่มีความซับซ้อนของสังคมเมือง เป็นพื้นที่ในเขตเมือง และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย ซึ่งได้แก่ พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

3) ข้อมูลการสัมภาษณ์

เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกถึงทัศนคติที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ให้เอื้อประโยชน์ต่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ โดยมีบุคคลที่ได้สัมภาษณ์ มีดังนี้

1. พระพรหมกวี เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
2. พระราชวิริยาลังการ เจ้าคณะเขตธนบุรี
3. คุณสุวรรณี แก้วมณี ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนสมบัติ
4. คุณพิชาน กัลยาณมิตรไวยวัจกร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
5. คุณสมบุรณ์ ศรีศุภภักดิ์ ประธานชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว
6. คุณธราภรณ์ คำวอน หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมเขตคลองสาน

1.5.2. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ และข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์

- วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์
- วิเคราะห์นโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์

- วิเคราะห์แหล่งที่มาของรายได้และการใช้ตามของวัดที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของวัด

- วิเคราะห์ทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ให้เอื้อประโยชน์ต่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์

- วิเคราะห์แนวโน้มและโอกาสในการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์

1.5.3 การสังเคราะห์และการนำเสนอผลของการวิจัย

การสังเคราะห์บทสรุปทิศทางของการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ของวัดไปสู่การใช้งานด้านกิจการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ และทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์ว่ามีความคิดเห็นอย่างไรในการกำหนดแนวทางการใช้งานที่ธรณีสงฆ์ให้เอื้อประโยชน์ในกิจการด้านสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการมากยิ่งขึ้น

1.5.4 การสรุปผลของการศึกษา

นำเสนอบทสรุปแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ของวัด มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่สอดคล้องกับหลักคำสอนและบทบาทหน้าที่ และสรุปทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการที่ดินธรณีสงฆ์ที่เห็นด้วยกับแนวทางที่จะบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์ให้เอื้อประโยชน์ในด้านสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการมากยิ่งขึ้น โดยการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมด มาทำการเรียบเรียงผลสรุปจากประเด็นที่ศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดกิจกรรมการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดอื่น ๆ ได้ต่อไป

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์สำคัญที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อความเข้าใจในคำศัพท์เฉพาะต่างๆ เหล่านี้มากยิ่งขึ้น โดยอ้างอิงคำนิยามจาก พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พศ. 2505 (แก้ไขฉบับที่ 2 พศ. 2535)

ที่ธรณีสงฆ์ หมายถึง ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด ที่มีผู้มีจิตศรัทธาถวายให้แก่วัดเพื่อเป็นศาสนสมบัติของวัดใดวัดหนึ่ง เพื่อวัดจะได้นำไปใช้ประโยชน์หรือนำที่ดินที่ได้รับนี้ออกจัดประโยชน์เพื่อหารายได้เข้าวัด ที่ธรณีสงฆ์นั้นจะอยู่ติดกับวัดหรืออยู่ห่างจากตัววัดออกไปก็ได้ ที่ธรณีสงฆ์ไม่สามารถกระทำการซื้อขายหรือโอนกรรมสิทธิ์ได้ กิจการสาธารณะสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการสาธารณะประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชนในสังคม

เจตจำนง หมายถึง ความตั้งใจมุ่งหมาย ความจงใจ

บทบาทของวัด การแสดงพฤติกรรมและการทำหน้าที่ตามตำแหน่งที่ครองอยู่ของ พระสงฆ์ที่มีต่อสังคมโดยไม่ขัดกับพระธรรมวินัย

วัด หมายถึง วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา มีพระสงฆ์อาศัยจำพรรษาอยู่

เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองวัด มีหน้าที่ ปกครองดูแลอำนวยความสะดวกทุกอย่างเกี่ยวกับวัด เจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการ และเป็นเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญา มีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการ และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

ไวยาวัจกร หมายถึง คนที่สภผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัต และมีอำนาจ หน้าที่ดูแลรักษาจัดการทรัพย์สินของวัดได้ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นหนังสือ และกำหนดให้ ไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย การแต่งตั้ง

ไวยาวัจกรเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส วัดหนึ่งอาจมีไวยาวัจกรได้หลายคน ความเป็นไวยาวัจกร สิ้นสุดลงเมื่อเจ้าอาวาสผู้แต่งตั้งให้ออกหรือเจ้าอาวาสผู้แต่งตั้งพ้นจากความเป็นเจ้าอาวาส

ศาสนสมบัติวัด หมายถึง ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ได้ทราบถึงศักยภาพและโอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ที่ สอดคล้องกับหลักคำสอนและบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสม
- 2) ได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของวัดที่มีต่อชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต
- 3) ได้ทราบถึงแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ว่าจะมีการ เปลี่ยนแปลงหรือไม่และเปลี่ยนไปในทิศทางใด
- 4) ได้ทราบถึงทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์ว่ามีความ คิดเห็นอย่างไร ต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ที่จะเอื้อประโยชน์ด้านสาธารณสุข สงเคราะห์และสาธารณูปการมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของวัด

วัด หมายถึงสถานที่ทางศาสนาสำหรับประกอบศาสนพิธีต่าง ๆ รวมทั้งเป็นที่พำนักของสงฆ์และนักบวช ส่วนคำว่าวัดไทย หมายถึง วัดทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ดังนั้น วัด หมายถึง สถานที่ทางศาสนา ส่วนคำว่า “วัดวาอาราม” หมายถึง วัดวาอารามในพุทธศาสนา คำว่า วัด และวัดวาอาราม ในทางกฎหมายจึงมีความหมายเป็นอย่างเดียวกัน คือวัดในทางพระพุทธศาสนา วัดมี 2 ประเภทได้แก่(พล อาริยะชาติกุล, 2554)

1. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา หมายถึง วัดที่ได้ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
2. สำนักสงฆ์ วัด มีฐานะทางกฎหมาย คือเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาส เป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป ดังนั้น ผู้บริหารวัดก็คือเจ้าอาวาส

2.2 ประเภทของวัด

วัดในพระพุทธศาสนาในประเทศไทย สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

1) พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์ สร้างขึ้นน้อมเกล้าถวายเป็นพระอารามหลวง และหมายถึงวัดที่ประชาชน สร้างหรือปฏิสังขรณ์ และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย

การแบ่งชั้นพระอารามหลวงแบ่งตามลำดับความสำคัญเป็น 3 ชั้น ดังนี้

ชั้นเอก ได้แก่ วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ วัดที่บรรจุพระบรมอัฐิ หรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง มี 3 ชนิด คือ ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร และวรมหาวิหาร

ชั้นโท ได้แก่ วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ หรือวัดที่มีเกียรติ มี 4 ชนิด คือ ราชวรมหาวิหาร

ราชวรวิหาร วรมหาวิหาร และวรวิหาร

ชั้นตรี ได้แก่ วัดที่มีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ มี 3 ชนิด คือ ราชวรวิหาร
วรวิหาร และสามัญ

เนื่องจากพระอารามหลวงมี 3 ชั้น ตามที่ได้อธิบายไว้ในข้างต้น ในส่วนที่ลงท้ายวัดที่เป็นพระอาราม
หลวงมีนัยยะ ที่อธิบายถึงรายละเอียดได้แก่ ราชวรวิหาร คือ พระอารามที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระ
พระราชินี สมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นส่วนพระองค์ เช่น วัดบวรนิเวศ วัดเบญจม
บพิตรดุสิตวนาราม เป็นต้น

ราชวรมหาวิหาร เหมือนกับราชวรวิหาร แต่มีพระอารามใหญ่และสิ่งก่อสร้างใหญ่โต เช่น วัดพระเชษ
ตุพลวิมลมังคลาราม วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น

วรวิหาร คือพระอารามที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและ
ปฏิสังขรณ์พระราชทานเป็นเกียรติยศแก่ผู้ต่ำศักดิ์ลงมา แก้ววัดเองก็ดี วัดที่ประชาชนสร้างหรือ
ปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย เช่น วัดเทวราชกุญชร วัดราชชนิตดาราม เป็นต้น
วรมหาวิหาร เหมือนกับวรวิหารแต่มีพระอารามใหญ่และสิ่งก่อสร้างใหญ่โต เช่น วัดพระศรีมหาธาตุ
(บางเขน) วัดกัลยาณมิตร เป็นต้น

2) วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัด
และประกาศตั้งวัด นอกจากนี้ วัดราษฎร์ ยังหมายถึง วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนัก
สงฆ์พระราชมุนี ได้กล่าวถึง วัดราษฎร์ไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์ว่ามี 2
ประเภท คือ คณะมหานิกาย และคณะธรรมยุต โดยอธิบายว่า คณะมหานิกายหมายถึง คณะสงฆ์ไทย
เดิมที่มีมาแต่สมัยโบราณและเป็นชื่อที่ใช้เรียกเมื่อเกิดคณะธรรมยุตขึ้นแล้ว นอกจากนี้ พระธรรมกิตติ
วงศ์ ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า มหานิกายเป็นคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ของประเทศ มีจำนวนภิกษุสามเณรและ
วัดมากกว่าจึงเรียกว่า มหานิกาย ซึ่งหมายถึง หมู่ใหญ่ คณะใหญ่ ส่วนคณะธรรมยุต หมายถึง คณะ
สงฆ์ที่ตั้งขึ้นใหม่ เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงผนวชเป็นพระภิกษุในสมัย
รัชกาลที่ 3

3) วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์จำพรรษา ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัด
ร้าง โดยสภาพยังเป็นนิติบุคคล และมีโอกาสที่จะเป็นวัดที่มีพระสงฆ์ได้

2.3 ประเภทที่ดินของวัด

ที่ดินของวัด ตามกฎหมายของสงฆ์มี 3 ประเภท ได้แก่ (สำนักงานศาสนสมบัติ, 2557)

- 1) ที่วัด หมายถึง ที่ดินที่ตัววัดตั้งอยู่ มีอาณาเขตชัดเจน
- 2) ที่ธรณีสงฆ์ หมายถึง ที่อันเป็นสมบัติของวัดไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็ตาม
- 3) ที่กัลปนา คือ ที่ดินนี้ไม่ถวายตัวผืนดิน ถวายแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

ที่ดินวัด ทำการซื้อขายไม่ได้ และจะนำความขึ้นฟ้องร้องให้บังคับพื้นที่วัดมาเป็นของตนเองก็ทำไม่ได้ แต่วัดสามารถจัดให้เช่าได้ที่ตั้งวัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่กัลปนา ในระยะเวลาการเช่าไม่เกิน 3 ปี ถ้าเกินกว่านี้ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

2.3.1 การได้มาซึ่งที่ดินของวัด

ที่ดินของวัดส่วนใหญ่ได้มาจากการรับบริจาค เช่น ผู้ใจบุญมีศรัทธาแรงกล้ายกที่ดินของตนเองให้ดำเนินการสร้างวัด เมื่อสร้างวัดแล้วก็โอนที่ดินนั้นเป็นของวัด นอกจากนี้วัดยังได้มาซึ่งที่ดินจากเหตุต่าง ๆ ได้แก่ การได้ที่ดินมาโดยพินัยกรรม ถ้าหากมีพินัยกรรมใดระบุว่าให้ยกที่ดินถวายวัด ที่ดินที่พินัยกรรมระบุไว้ย่อมเป็นสมบัติของวัดจากพินัยกรรมนั้น ไม่ว่าจะมีการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้วัดหรือไม่ ท่านว่าที่ดินนั้นเป็นสมบัติของวัดที่พินัยกรรมระบุไว้แล้ว ส่วนที่ดินที่วัดได้มาโดยคำพิพากษาโดยมรดก และโดยการซื้อที่ดิน ที่ดินเหล่านั้นย่อมเป็นที่ดินของวัด

การได้มาซึ่งที่ดินของวัดอีกสาเหตุหนึ่งคือ เจ้าอาวาสหรือพระภิกษุในวัดได้ที่ดินมาในระหว่างดำรงสมณเพศ เช่น ท่านอาจได้รับมรดกที่ดิน หรือญาติโยมถวายที่ดินให้ท่าน หรือท่านซื้อหาได้ด้วยเงินส่วนตัว (ถ้าซื้อด้วยเงินวัดย่อมเป็นสมบัติของวัด) ในขณะที่พระภิกษุนั้นยังมีชีวิตอยู่หากมิได้ทำพินัยกรรมยกที่ดินให้ใคร เมื่อพระภิกษุรูปนั้นมรณภาพที่ดินของท่านย่อมตกเป็นสมบัติของวัดที่ตนสังกัด และถ้าวัดนั้นกลายสภาพเป็นวัดร้าง ที่ดินวัดย่อมตกเป็นศาสนสมบัติกลาง(นนทิวรา ชูเกตุ, 2557)

2.3.2 มูลเหตุการณนำพื้นที่ดินวัดมาจัดประโยชน์

ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เศรษฐกิจวัดยังคงผูกพันอยู่กับแรงงาน และที่ดินที่ได้รับจากการอุปถัมภ์ของรัฐและราษฎร แต่ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจของรัฐ 3 ประการคือ (พล อาริยะชาติกุล, 2554)

1) แรงงานวัดเริ่มหมดความสำคัญ เนื่องจากวัดไม่ต้องอาศัยแรงงาน เพื่อผลิตเลี้ยงวัดแต่ วัดยังสามารถอาศัยการอุดหนุนในรูปของการทำบุญบริจาค เป็นตัวเงินและสิ่งของจากรัฐและราษฎร แทน ซึ่งก่อนหน้านี้การอุดหนุนจากราษฎร กระทำได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากต้องติดอยู่ในระบบไพร่ที่ เข้มงวด ส่วนเกินของการผลิตจึงมีน้อย เนื่องจากไม่มีแรงงานในการผลิต แต่เมื่อระบบไพร่เริ่มคลาย ความเข้มงวดลง ราษฎรก็มีผลผลิตส่วนเกินเหลือมากขึ้น โอกาสในการทำบุญจึงมีมากขึ้นประกอบกับ ที่ดินที่ใช้ในการผลิตหายากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมือง

2) การขยายตัวของระบบเงินตราที่แพร่หลายอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจวัด ในแง่ที่วัด สามารถเรียกเก็บค่าราชการแทนการเกณฑ์แรงงานจากวัด เหมือนกรณีที่รัฐเรียกเก็บจาก ไพร่ การที่เงินมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนสินค้าทุกชนิด ทำให้วัดที่มีแรงงานหันไปขอรับเงินแทนการ เกณฑ์แรงงาน

3) เนื่องจากการขยายตัวของการค้าและชุมชนเมือง ทำให้เกิดความต้องการที่ดินสูง ที่ดินจึงเริ่มมีราคาสูงขึ้น และเริ่มมีการให้เช่าที่ดินเกิดขึ้น ทำให้ที่ดินวัดที่อยู่ในย่านชุมชนเมืองหรือ แหล่งการค้า เริ่มมีค่ามากยิ่งขึ้น กลายเป็นแหล่งหาผลประโยชน์ของวัด

2.4 การแบ่งเขตพื้นที่ภายในวัดและการวางผังภายในวัด

วัดโดยทั่วไปนิยมแบ่งเขตพื้นที่ภายในออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ คือ (ชูเกียรติ กัวแก้ว, 2552)

- 1) เขตพุทธาวาส
- 2) เขตสังฆาวาส
- 3) เขตธรณีสงฆ์

2.4.1 เขตพุทธาวาส

เป็นพื้นที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งสถานที่ประทับขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะคำว่าพุทธาวาส มีความหมายเป็น สถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า (พุทธาวาส = พุทธะ+อาวาส) เขตพุทธาวาสมักประกอบด้วยสถาปัตยกรรมหลักสำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์และพิธีกรรมต่าง ๆ คือ

- 1) พระเจดีย์ พระมณฑป พระปราสาท : อาคารที่สร้างเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางหลักของวัด
- 2) พระอุโบสถ : อาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมในการทำสังฆกรรม
- 3) พระวิหาร : อาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส
- 4) เจดีย์ (มณฑป, ปราสาท) ราย เจดีย์ (มณฑป, ปราสาท) ทิศ : อาคารที่ใช้บรรจุอัฐิ หรือประกอบเพื่อให้ผังรวมสมบูรณ์
- 5) หอระฆัง : อาคารที่ใช้เป็นเครื่องตีบอกเวลาสำหรับพระภิกษุสงฆ์
- 6) ศาลาต่างๆ เช่น ศาลาราย คือ อาคารที่ใช้เป็นที่นั่งพักของผู้มาเยือน ศาลาทิศ คือ อาคารที่ใช้ล้อมอาคารสำคัญสำหรับให้คฤหัสถ์นั่งพัก หรือประกอบเพื่อให้ผังรวมสมบูรณ์
- 7) พระระเบียง : อาคารที่ล้อมอาคารหลักสำคัญหรือล้อมแสดงขอบเขตแห่งพุทธาวาส
- 8) ปลับปลาเปลื้องเครื่อง : อาคารที่ใช้สำหรับเป็นที่พระมหากษัตริย์เปลี่ยนชุดฉลองพระองค์ในวาระที่ทรง เสด็จพระราชดำเนินเพื่อบำเพ็ญพระราชกุศล

พระเจดีย์ พระปราสาท และพระมณฑป ถือเป็นอาคารที่สำคัญที่สุดในฐานะหลักประธานของวัด จึงมักถูกวางตำแหน่งลงในผังตรงส่วนที่สำคัญที่สุดของเขตพุทธาวาส เช่น บริเวณกึ่งกลางหรือศูนย์กลางหรือแกนกลางของผัง อาคารสำคัญรองลงมาคือ พระอุโบสถและพระวิหาร ซึ่งอาคารทั้ง 2 ประเภทนี้มักใช้ประกอบคู่กันกับพระเจดีย์เสมอ หรืออาจใช้ประกอบรวมกันทั้ง 3

ประเภท คือ พระอุโบสถ พระเจดีย์ และพระวิหาร ทั้งนี้เนื่องเพราะอาคารทั้ง 2 ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พระอุโบสถหรือพระวิหาร จึงมีแนวทางด้านหน้าของพระเจดีย์เสมอในลักษณะของแนว แกนตั้ง เพื่อว่าเวลาประกอบพิธีกรรม ทุกผู้ทุกนาม ณ ที่นั้นจะได้หันหน้าไปยังพระองค์ และถึงแม้ว่าบางครั้งจะมีการใช้ประกอบร่วมกันทั้ง 3 อย่างก็ตาม อาทิเช่น พระวิหารวางด้านหน้าสุด มีพระเจดีย์อยู่กลาง และพระอุโบสถอยู่ด้านหลัง

ตัวพระอุโบสถด้านหลังนั้น ก็มักจะหันส่วนหน้าของอาคารไปทางด้านหลังด้วย เพื่อว่าเวลาที่เข้าไปทำสังฆกรรม จะยังคงสามารถหันหน้าเข้าสู่องค์พระเจดีย์ได้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งของอาคารก็ไม่มีข้อกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวเสมอไป (ยกเว้นพระเจดีย์ ที่ยังคงตั้งอยู่ในตำแหน่งหลัก) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวความคิดและคตินิยมของแต่ละสมัยเป็นปัจจัยสำคัญ สำหรับอาคารประเภทอื่นๆ เช่น พระระเบียง ศาลาราย จะปรากฏรวมในผังในลักษณะอาคารรองกลุ่มที่ 2 ซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบที่สร้างให้ผังมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะในแง่ของประโยชน์ใช้สอย หรือในเชิงความหมายของสัญลักษณ์ตามคติความเชื่อก็ตาม โดยมักปรากฏในลักษณะที่โอบล้อมกลุ่มอาคารหลักประธานสำคัญเหล่านั้น

ลักษณะการวางตำแหน่งอาคารในผังเขตพุทธาวาส

พื้นฐานพุทธสถาปัตยกรรมของไทยมีแบบแผนและแนวความคิดรวมทั้งคติความเชื่อ ที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดียและลังกา เนื่องจากศาสนาพุทธในประเทศไทยได้รับการเผยแพร่มาจากทั้งอินเดียโดยตรง และผ่านทางลังกา แม้ว่าจะมีเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงนั้นยังคงตั้งอยู่บนกรอบของเค้าโครงที่เป็น แม่บทเดิม นั่นคือการสร้างพระเจดีย์ให้เป็นประธานของพระอาราม โดยมีพระวิหารซึ่งเป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมอยู่เบื้องหน้า ซึ่งได้พัฒนาการมาจากการสร้างพระเจดีย์อยู่ตอนท้ายของ “เจดีย์สถาน” ภายในถ้ำวิหารของพุทธสถานในอินเดีย ก่อนที่จะมีการสร้างอาคารที่เป็นพระวิหารในที่แจ้งขึ้น โดยพระเจดีย์นั้นหลุดออกไปอยู่นอกอาคาร พร้อมกับสร้างรูปพระพุทธรูปไว้ ณ ตำแหน่งที่เคยตั้งพระเจดีย์ภายในห้องพิธีนั้น เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในฐานะองค์ประธานของการประชุมกิจของสงฆ์ที่มีขึ้นพระเจดีย์ภายในถ้ำวิหารของเจดีย์สถานในอินเดียพุทธสถานในประเทศไทยก็อาศัยกฎเกณฑ์ของการวางแผนผังเช่นนี้มาใช้ในวิถี ปฏิบัตินับแต่พุทธศตวรรษที่ 11 ตรงกับสมัยทวารวดีเป็นต้นแบบสืบมาจนถึงปัจจุบัน บนความเปลี่ยนแปลงและคลี่คลาย แบบอย่างของแผนผังที่มีอาคารหลัก คือพระเจดีย์(พระปราสาท, พระ

มณฑป) พระวิหาร และพระอุโบสถ ในลักษณะต่าง ๆ กัน 5 แบบ ดังนี้

1) ผังแบบแนวแกนเดี่ยว หมายถึงการออกแบบผังพุทธาวาสที่มีพระเจดีย์ (พระปรางค์ พระมณฑป)และพระวิหาร หรือพระเจดีย์(พระปรางค์, พระมณฑป) และพระอุโบสถ หรือทั้งพระเจดีย์ (พระปรางค์, พระมณฑป) พระอุโบสถและพระวิหารวางเรียงอยู่บนแนวแกนหลักประธานเพียงแนวเดียว เช่น วัดราชประดิษฐ์ กรุงเทพฯ (พระวิหารและพระเจดีย์), วัดกุฎีดาว จ.อยุธยา (พระอุโบสถ พระเจดีย์ และพระวิหาร)

2) ผังแบบแนวแกนคู่ หมายถึง การออกแบบแผนผังพุทธาวาส โดยการสร้างแนวแกนประธาน 2 แนวขนานคู่กัน ทั้งนี้เพื่อหมายให้แนวแกนทั้ง 2 มีความสำคัญเท่า ๆ กัน แล้วกำหนดวางอาคารหลักสำคัญลงบนแนวแกนทั้ง 2 นั้น เช่น ผังวัดสุวรรณาราม ธนบุรี

3) ผังแบบแนวขนาน 3 แกน หมายถึง การออกแบบแผนผังพุทธาวาส โดยการสร้างแกนประธานขึ้น 3 แนวขนานกัน หรือการสร้างแนวแกนหลักประธานขึ้นแกนหนึ่งแล้วสร้างแนวแกนย่อยหรือแกนรอง ประกบขนานอีก 2 ข้างแนวแกนนั้น ก่อวางอาคารหลักสำคัญแต่ละแนวแกน เช่น ผังวัดเทพธิดาราม กรุงเทพฯ , ผังวัดเฉลิมพระเกียรติ จ.นนทบุรี

4) ผังแบบแนวแกนฉาก หมายถึง การออกแบบแผนผังพุทธาวาส โดยการสร้างแนวแกนประธานขึ้นแกนหนึ่งแล้วสร้างแนวแกนย่อยวางขวางในทิศทางที่ตั้งฉากกับแกนประธาน มีพระวิหารอยู่หน้าพระเจดีย์ประธาน พระอุโบสถวางขวางในทิศทางตั้งฉากในตอนท้ายของพระเจดีย์ เช่น ผังวัดนางพญา จ.สุโขทัย, ผังวัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพฯ

5) ผังแบบกากบาท หมายถึง การออกแบบแผนผังพุทธาวาส โดยการสร้างแนวแกนประธานขึ้นแกนหนึ่งแล้วสร้างแนวแกนย่อยอีกแนว วางขวางในทิศทางที่ตั้งฉากตัดกับแกนประธาน ผังลักษณะนี้มักเป็นวัดที่มีพระวิหารหลวง พระวิหารทิศและพระระเบียงซีกเป็นวงล้อมพระเจดีย์หรือพระปรางค์ประธาน เช่น ผังวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม กรุงเทพฯ

2.4.2 เขตสังฆาวาส

หมายถึงขอบเขตบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัด ที่กำหนดไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับพิธีการใดทางศาสนา โดยตรง คำว่าสังฆาวาส มาจาก สงฆ์ + อาวาส แปลว่า ที่อยู่แห่งหมู่สงฆ์ พื้นที่บริเวณนี้จึงมักมีขอบเขตที่มิดชิดและประกอบไปด้วยอาคารสถานที่ที่สัมพันธ์เฉพาะกับกิจกรรมและวัตรปฏิบัติที่เป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของ เพศสมณะเท่านั้น อันได้แก่

- 1) กุฏิ : อาคารที่ใช้สำหรับอาศัยหลับนอน
- 2) กัปปียกุฏิ : โรงเก็บอาหาร
- 3) หอฉัน : อาคารที่ใช้เป็นที่ฉันภัตตาหาร
- 4) วัจฉกุฏิ : อาคารสำหรับใช้ขับถ่าย
- 5) ศาลาการเปรียญ : อาคารที่ใช้เป็นที่เรียนหนังสือของพระสงฆ์
- 6) หอไตร : อาคารที่ใช้เก็บรักษาคัมภีร์ทางศาสนา
- 7) ชันดาฆร : โรงรักษาไฟและต้มน้ำ
- 8) ธรรมศาลา : โรงเทศนาธรรม
- 9) ห้องสรงน้ำ : ห้องชำระกาย
- 10) ศาลาท่าน้ำ : อาคารที่ใช้เป็นท่าและทางเข้าสู่วัดทางน้ำ

ลักษณะการวางตำแหน่งอาคารในผังเขตสังฆาวาส

กุฏิถือเป็นอาคารหลักสำคัญ โดยมีอาคารประเภทอื่นประกอบเพื่อประโยชน์ใช้สอยที่เกี่ยวข้องกัน ส่วนใหญ่ไม่มีกฎเกณฑ์การวางผังมากนัก นอกจากบางประเภทของวัด ชั้นของวัด ที่ตั้งรวมทั้งหมดยังมีผลต่อการจัดวางผังของเขตนี้ กล่าวคือหากเป็นวัดราษฎร์ขนาดเล็กอยู่ในแถบถิ่นชนบท นิยมวางตัวกุฏิกระจายตัวเป็นหลังๆ อาคารที่เป็นองค์ประกอบรองหลังอื่นๆ ก็จะจัดวางอยู่ในตำแหน่งที่สะดวกต่อการใช้สอยของพระภิกษุ ส่วนใหญ่จะจัดกุฏิให้อยู่เป็นกลุ่ม โดยอาจแยกเป็นหลังๆหรือต่อเชื่อมด้วยชานเป็นหมู่หรือคณะฯ มีหอฉันอยู่ตรงกลางชาน ถัดเลยออกมาก็จะเป็นเรือนเว็จกุฏิ ซึ่งปัจจุบันอาจรวมเข้ากับห้องสรงน้ำและมักสร้างต่อเรียงเป็นแถวๆ สำหรับกับปียกุฏิหรือโรงเก็บอาหารก็มักรวมเข้ากับเรือนชันดาฆรเป็นอาคาร หลังเดียวกัน โดยอาจมีเพียงจุดเดียวรวมกันสำหรับวัดขนาดเล็ก หรือแยกเฉพาะตามหมู่หรือคณะสำหรับวัดขนาดใหญ่ ส่วนหอไตรก็จะแยกออกไปตั้งเดี่ยวอยู่กลางสระน้ำใหญ่ เช่นเดียวกับศาลาการเปรียญที่มักตั้งอยู่ในตำแหน่งที่พระสงฆ์ทั้ง

ปวงสามารถ เข้ามาใช้สอยได้อย่างสะดวกทั่วถึง ขณะเดียวกันก็สามารถเอื้อต่อประชาชนที่เข้ามาใช้ประโยชน์ด้วย มักวางอยู่ด้านหน้า เขตสังฆาวาส หรือบริเวณส่วนที่ต่อกับเขตพุทธาวาส หรืออาจอยู่ทางด้านข้างของเขตธรณีสงฆ์ ที่ประชาชนสามารถเข้ามาได้ง่าย ส่วนธรรมศาลา จะมีชั้นหากวัดนั้นไม่มีศาลาการเปรียญ แต่สำหรับวัดขนาดใหญ่ ผังเขตสังฆาวาสค่อนข้างจะมีระเบียบแบบแผนชัดเจน โดยเฉพาะวัดหลวงจะมีการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งและระบบของโครงสร้างผังอย่าง ตั้งใจ ด้วยการแบ่งเป็น “คณะ” โดยแบ่งขนาดตามจำนวนพระสงฆ์และองค์ประกอบย่อย เช่น หอฉัน หอไตร เว็จกุฏิ กัปปิยกุฏิ ฯลฯ ของแต่ละคณะ ซึ่งวิธีการจัดแบ่งก็อาศัยการแบ่งซอยออกเป็นลักษณะอย่างช่องพิกัต (Grid) อาทิเช่น เขตสังฆาวาส, วัดพระเชตุพน กรุงเทพฯ, วัดชนะสงคราม กรุงเทพฯ

ความสัมพันธ์ระหว่างเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส

ความสัมพันธ์เฉพาะแต่ระหว่างเขตพุทธาวาสและสังฆาวาสนั้น ในดินแดนของไทยนับแต่สมัยสุโขทัยลงมาจะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวเนื่องซึ่ง กันและกันในลักษณะของผัง ซึ่งมีอยู่แบบ แต่ที่สำคัญก็คือเขตพุทธาวาส จะถูกกำหนดเอาไว้ว่าต้องอยู่ทางด้านหน้าเสมอ และไม่เคยมีปรากฏว่าจะมีวัดใดที่วางเขตสังฆาวาสเอาไว้ขวางทางเข้าด้านหน้าเขตพุทธาวาส

การแบ่งเขตพื้นที่แบบต่าง ๆ ระหว่างเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาสมี 5 แบบ ดังนี้

- 1) แบบประกบหน้าหลัง
- 2) แบบชิดข้าง
- 3) แบบคู่ประกบ
- 4) แบบล้อม 3 ด้าน
- 5) แบบโอบหักศอก

2.4.3 เขตธรณีสงฆ์

หมายถึงเขตพื้นที่ในพระอารามที่วัดกำหนดพื้นที่บางส่วนที่เหลือจากการจัด แบ่งเขตสำคัญ คือ เขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาส ให้เป็นเขตพื้นที่สำหรับเอื้อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณประโยชน์ในลักษณะ ต่างๆของวัด เช่น ใช้เป็นพื้นที่เปิดโล่งเพื่อสร้างความร่มรื่นให้วัด หรือใช้เป็นสถานที่ก่อสร้างอาคารอื่น ๆ เช่น สร้างเมรุสำหรับฌาปนกิจศพชุมชน ตั้งโรงเรียนเพื่อให้

การศึกษาแก่สังคม แบ่งเป็นพื้นที่ให้คฤหัสถ์เช่าเพื่อใช้เป็นแหล่งทำมาหากิน อาทิ การสร้างตึกแถว หรือทำเป็นตลาด เป็นต้น

การแบ่งพื้นที่วัดออกเป็น 3 ส่วนนี้ ในเชิงการออกแบบทางสถาปัตยกรรมจึงให้หมายถึงส่วนหนึ่งคือ เขตพุทธาวาสถูกใช้ เป็นพื้นที่กึ่งสาธารณะ (Semi-Public Zone) อีกส่วนหนึ่งคือเขตสังฆาวาสที่ใช้เป็น พื้นที่ส่วนตัว (Private Zone) เฉพาะของพระสงฆ์ ส่วนเขตธรณีสงฆ์ก็เป็นเสมือนเขตพื้นที่สาธารณะ (Public Zone) สำหรับคนทั่วไป

สำหรับ “เขตธรณีสงฆ์” นั้น มักจะอยู่บริเวณส่วนที่เป็นด้านข้างใดด้านหนึ่งหรือบริเวณส่วนด้านหลัง ของพื้นที่วัด หรืออาจจะอยู่ไกลออกไปจากที่ตั้งวัดก็ได้ เช่น วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพฯ มีเขตธรณี สงฆ์ผืนใหญ่อยู่บริเวณด้านหลังของวัด , วัดกัลยาณมิตร มีเขตธรณีสงฆ์ผืนใหญ่อยู่บริเวณถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยา 5 เขตคลองสาน เป็นต้น

2.5 การจัดประโยชน์ศาสนสมบัติ

การจัดประโยชน์ศาสนสมบัติวัด หมายถึง การดูแลรักษาและจัดการเกี่ยวกับที่ดินหรือ อาคารที่เป็นสมบัติของพระศาสนา ทั้งศาสนสมบัติกลางและศาสนสมบัติของวัด ตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 40 ได้บัญญัติไว้ว่า ศาสนสมบัติแบ่งได้เป็นสองประเภท ได้แก่ (สำนักงานศาสนสมบัติ, 2557)

1) ศาสนสมบัติกลาง คือ ทรัพย์สินของพระศาสนาไม่ได้เป็นของวัดใดวัดหนึ่ง ดูแลและ จัดการโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติถือว่าเป็น เจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย

2) ศาสนสมบัติวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง ซึ่งเจ้าอาวาสจะเป็นผู้ดูแลรักษา จัดการศาสนสมบัติวัด โดยการจัดการและดูแลนั้นเป็นไปตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505) โดยเงื่อนไขและข้อกำหนดในการจัดการและดูแลศาสนสมบัติ วัดในกฎกระทรวง ให้ไว้ดังนี้

ข้อ 1 การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ให้ลงทะเบียนทรัพย์สินของวัดไว้เป็น หลักฐาน และเมื่อต้องจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้จำหน่ายออกจากทะเบียนนั้น โดยระบุ

เหตุแห่งการจำหน่ายไว้ด้วย

ข้อ 2 การได้มาซึ่งที่ดินหรือสิทธิอันเกี่ยวกับที่ดิน เมื่อได้จดทะเบียนการได้มาตามกฎหมายแล้ว วัดในกรุงเทพฯ ให้ส่งหลักฐานไปเก็บไว้ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ วัดในต่างจังหวัด ให้เก็บไว้ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

ข้อ 3 การกันที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่จัดประโยชน์จะกระทำได้อีกต่อเมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นชอบ และได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม

ข้อ 4 การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้อง และให้เก็บรักษาทะเบียน และหนังสือสัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐานที่วัด หรือจะฝากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้เก็บรักษาไว้ก็ได้

ข้อ 5 การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา หรือที่วัดที่กันไว้เป็นที่จัดประโยชน์ ที่มีกำหนดระยะเวลาการเช่าเกิน 3 ปี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ข้อ 6 การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกิน 3,000 บาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดยฝากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัด อำเภอ หรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด การดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค

ข้อ 7 ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง

ข้อ 8 ในกรณีที่วัด เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดถูกฟ้อง หรือถูกหมายเรียกเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษา และจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เจ้าอาวาสแจ้งต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือศึกษาธิการจังหวัด ที่วัดตั้งอยู่ ทราบไม่ช้ากว่า 5 วัน นับแต่วันรับหมาย

ข้อ 9 ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดแบบทะเบียน บัญชี แบบสัญญา และแบบพิมพ์อื่นๆ และให้คำแนะนำการปฏิบัติแก่วัด เกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้

2.5.1 การจัดประโยชน์ศาสนสมบัติของวัด

การกันที่วัดเป็นที่จัดประโยชน์ วัดที่ต้องการกันที่วัดเป็นที่จัดประโยชน์ ในแผนผังตัวจริง ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้รับรองไว้ นั้น ระบุไว้แล้วว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่จัดประโยชน์ และ วัดจะจัดประโยชน์บนพื้นที่นั้นก็ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นชอบและได้รับอนุมัติ จากมหาเถรสมาคมแล้ว แต่ถ้าภายหลังจะจัดประโยชน์บนพื้นที่ที่ไม่ได้ระบุไว้ในแผนผัง ก็ให้ ดำเนินการขอรับความเห็นชอบจากกรรมการศาสนา และขออนุมัติจากมหาเถรสมาคม

2.5.2 แนวทางการจัดประโยชน์ศาสนสมบัติของวัด

ดำเนินการได้ 2 วิธี คือ 1) วัดจัดประโยชน์เอง 2) วัดมอบให้ทางราชการจัดประโยชน์ แทน (สำนักงานศาสนสมบัติ, 2557)

1) วัดจัดประโยชน์เอง วัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทน ทางวัด จึงดำเนินการจัดให้เช่าที่ดินของวัดได้ตามความเหมาะสมของสภาพที่ดิน แต่กรณีที่ให้เช่าเกิน 3 ปี หรือให้เช่าปรับปรุงที่ดินของวัดเพื่อปลูกสร้างอาคารพาณิชย์หรืออาคารอื่นใดที่ใช้ในการแสวงหา ผลประโยชน์ จะต้องดำเนินการดังนี้

1.1) กรณีให้เช่าที่ดินเกิน 3 ปี ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2511 ออกตามความใน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ข้อ 4 ในการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา หรือที่วัดที่กันไว้จัด ประโยชน์ ที่มีระยะเวลาเกิน 3 ปี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรรมการศาสนา

1.2) ในการให้เช่าปรับปรุงที่ดินของวัดเพื่อปลูกสร้างอาคารพาณิชย์หรืออาคารอื่นใดที่ใช้ ในการแสวงหาผลประโยชน์ ให้เจ้าอาวาสวัดนั้นส่งแบบแปลนแผนผังรายการก่อสร้าง พร้อมด้วย เงื่อนไขที่จะทำสัญญาปลูกสร้าง เช่น ระยะเวลาการปลูกสร้าง ระยะเวลาอัตราค่าเช่าและร่างสัญญาเช่า ไปยังกรรมการศาสนา

2) วัดมอบให้ทางราชการจัดประโยชน์แทน ให้ทำหนังสือแสดงความจำนงตามแบบยื่น ต่อกรรมการศาสนา สำหรับวัดในกรุงเทพมหานคร ในหนังสือแสดงความจำนงนั้นต้องมีรายละเอียดว่า จะมอบให้ทางราชการจัดประโยชน์ทั้งหมดหรือแค่บางส่วน มีรายการอะไรบ้าง รายการทรัพย์สินและ เอกสารสิทธิ์ข้อผูกพันที่วัดมีอยู่ จำนวนผลประโยชน์ที่ได้รับอยู่ เมื่อได้รับหนังสือแสดงความจำนงของ

วัดแล้ว ให้สำนักงานศาสนสมบัติหรือผู้ที่อธิบดีสั่งมอบหมาย ไปตรวจทรัพย์สินซึ่งจะรับจัดประโยชน์ แทน เพื่อจะพิจารณานิติกรรมสัญญาที่วัดทำไว้และสภาพทรัพย์สิน กรมการศาสนาจะส่งอนุมัติให้รับไว้จัดประโยชน์แทนวัดนั้นต่อไป

2.5.3 การถอนคืนการจัดประโยชน์

ให้แจ้งความจำนงขอถอนคืนการจัดประโยชน์เป็นหนังสือต่ออธิบดีกรมการศาสนา ล่วงหน้าอย่างน้อย 30 วัน หนังสือดังกล่าวจะต้องแจ้งเหตุผลให้ชัดเจนว่า วัดมีความประสงค์อย่างไร เมื่อขอถอนคืนแล้วจะดำเนินการโดยวิธีใด จะมอบให้ใครเป็นผู้จัดประโยชน์แทนวัด วิธีดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือไม่ หรือประชาชนจะคลายความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเล็กน้อยเพียงใด เมื่อมหาเถรสมาคมอนุมัติให้วัดถอนคืนการจัดประโยชน์แล้ว กรมการศาสนาจะทำหนังสือส่งมอบคืนทรัพย์สินโดยมีเจ้าอาวาสและไวยาวัจกรลงนาม (สำนักงานศาสนสมบัติ, 2557)

2.6 วัดกับกิจการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ

กิจการสาธารณะสงเคราะห์ งานสาธารณสงเคราะห์ เป็นงานเกี่ยวกับการที่พระสงฆ์ให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้นงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับชุมชนอีกทางหนึ่ง ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจา และใจอันจะนำความสุข ความเจริญมาสู่วัดและชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

กิจการสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การดูแลบำรุงรักษาศาสนสมบัติของวัด งานสาธารณูปการของแต่ละวัดจะไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับขนาดของวัด เศรษฐกิจและความต้องการของชุมชน ทั้งนี้วัดจะได้งบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เรียกว่า เงินอุดหนุนบูรณะวัด (ดำรงศักดิ์ มีสุนทร, 2556)

2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน

วัดกับชุมชนมีความผูกพันกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ วัดสามารถเป็นเครื่องมือชี้วัดถึงความเจริญรุ่งเรืองของสังคมหลักฐานที่ปรากฏในอารยธรรมยุคต่างๆ ชุมชนจะสมบูรณ์ได้ต้องมีวัดอยู่ในชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางเชิงสัญลักษณ์และมีบทบาทหน้าที่ต่อสังคมและเป็นรากฐานของชีวิตชาวบ้าน โดยมีพระสงฆ์ซึ่งมีบทบาทนอกจากให้การศึกษาทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนแล้ว ยังมีบทบาทในฐานะเป็นผู้นำของชุมชนในการพัฒนาชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางของชุมชน หน้าที่หลักของพระสงฆ์สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.7.1 หน้าที่ของพระสงฆ์

พระสงฆ์คือพระภิกษุที่บวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน มีหน้าที่พึงปฏิบัติต่อกันเปรียบพระสงฆ์เป็นทิศเบื้องบน คือมีฐานะเป็นผู้ควรเคารพสักการะ พระสงฆ์มีหน้าที่ 6 ประการ คือ (พระครูชินวราณวัตร, 2554)

- 1) สั่งสอนให้ละความชั่ว
- 2) แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
- 3) อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
- 4) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
- 5) ชี้แจงสิ่งที่เคยได้ฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
- 6) บอกทางสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

การปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ดังกล่าวมาแล้ว ยังคุณประโยชน์ให้เกิดแก่ประชาชนโดยทั่วไป ทำให้ประชาชนระลึกถึงวัดก็คือพระสงฆ์ วัดจึงเป็นสถานที่ที่ประชาชนทุกเพศทุกวัยไม่จำกัดชั้นวรรณะสามารถไปมาหาสู่ได้ วัดจึงเป็นศูนย์กลางของประชาชนเป็นที่พึ่ง และศูนย์รวมจิตใจของประชาชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2.7.2 วัดอำนวยความสะดวกประชาชนแก่สังคม

1) เป็นที่พึ่งทางจิตใจ วัด ให้ความอบอุ่นใจตั้งแต่เกิดจนถึงวินาทีสุดท้ายของชีวิต คือ ถึงแก่กรรม เช่น เมื่อมีครรภ์พอและแม่ก็มีความดีใจพากันไปไหว้พระสวดมนต์อธิษฐาน ขอให้บุตรมีความสุขสมบูรณ์ รวมไปถึงขอให้พระสงฆ์ตั้งชื่อผูกข้อมือรับขวัญ เป็นต้น

2) บทบาททางศาสนา วัด เป็นสถาบันให้การศึกษาทางศีลธรรมและจริยธรรม เป็น

สถานที่บรรพชาอุปสมบท คือบวชพระภิกษุสามเณรเพื่ออบรมสั่งสอน และนำตามหลักของศาสนาให้ประชาชนเป็นผู้ที่มีศีลธรรม ทุกวันพระประชาชนก็จะไปทำบุญตักบาตรรักษาศีลฟังเทศน์ รวมไปถึงเป็นส่วนสร้างสรรค์ความเป็นระเบียบของสังคม

3) บทบาททางการศึกษา วัด เป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ผู้บวช คือ การเรียนนิกกรรม เรียนวิชาภาษาบาลี และเรียนในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการเพิ่มกำลังความรู้ให้แก่พระสงฆ์สามเณร เพราะพระสงฆ์สามเณรก็เป็นพลเมืองของประเทศ ผู้ที่บวชอยู่มีความรู้ก็จะเป็นกำลังของศาสนา ผู้ที่ลาเพศ(สึก,ลาสิกขา ก็เป็นกำลังของบ้านเมือง และวัดยังเป็นสถานที่เล่าเรียนของเยาวชนในสมัยก่อน พระสงฆ์จัดตั้งโรงเรียนและเป็นครูสอนเอง ต่อมาเมื่อรัฐบาลเป็นผู้รับภาระการศึกษา วัดก็ให้สถานที่ตั้งโรงเรียน ช่วยจัดการสร้างอาคารเรียนอุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งมูลนิธิเป็นทุนการศึกษา ส่วนผู้ใหญ่ วัดเป็นสถานที่ให้การศึกษาตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาจึงจัดตั้งห้องสมุด สร้างที่อ่านหนังสือ รวมถึงโรงเรียนสำหรับสอนเด็กก่อนเกณฑ์ในบางท้องถิ่น เพื่อวางรากฐานการศึกษาแก่เด็กในท้องถิ่นและเป็นการแบ่งเบาภาระของบิดามารดาด้วย

4) บทบาททางศิลปะวัฒนธรรม วัด เป็นแหล่งกำเนิดและอนุรักษ์ศิลปะ เป็นศูนย์กลางแห่งวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัตถุต่างๆอันมีค่าทางสถาปัตยกรรม จิตรกรรมและประติมากรรม ที่ยังคงตกทอดมาตั้งแต่สมัยทวารวดีจนถึงปัจจุบันวัดเป็นบ่อเกิดในการรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นแต่ละชุมชนจะมีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง

5) บทบาททางเศรษฐกิจ วัด มีบทบาทในด้านเศรษฐกิจทั้งส่วนที่เป็นนามธรรม และส่วนที่เป็นรูปธรรมส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ คำสั่งสอนให้ฟังปฏิบัติ สอนให้รู้จักระมัดระวังการใช้จ่าย สอนให้รู้จักการแบ่งปันแก่ผู้อื่น สอนให้ประกอบอาชีพที่สุจริต สอนให้รู้จักการใช้สอยทรัพย์อย่างพอเพียง คำสั่งสอนทั้งหมดล้วนเป็นการเกื้อกูลทางเศรษฐกิจครบวงจร คือ การผลิต การเก็บรักษา การจำหน่ายแจกจ่าย และการบริโภค ส่วนรูปธรรม วัดโดยพระสงฆ์ได้เป็นผู้นำประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่นการสร้างถนน สระน้ำ บ่อน้ำบาดาล สถานือนามัย การหาทุนสร้างโรงเรียน นอกจากนี้การมีงานในเทศกาลต่างๆของวัดก็มีผลกระทบในทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะงานทอดกฐินทอดผ้าป่า ซึ่งปัจจุบันมีไข่มุ่งแต่เพียงเพื่ออนุเคราะห์พระสงฆ์ตามธรรมเนียมเท่านั้น ยังเป็นการเชิญชวนการหาเงินไปสร้างถาวรวัตถุของวัด เช่น โบสถ์ ศาลาหรือสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น โรงเรียน สถานือนามัย รวมไปถึงมีกิจกรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ลิเก หมอลำ หนังตะลุง

โนราห์ ดนตรี ภาพยนตร์ ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ได้นำสินค้ามาค้าขาย เป็นการเพิ่มรายได้และเป็นประโยชน์แก่ชุมชนด้วย

6) บทบาทในการบริการทางสังคม วัด ได้จัดกิจกรรมเชิงบริการสังคมตลอดเวลา เช่น รับเลี้ยงเด็กเป็นลูกศิษย์วัด เป็นที่อยู่อาศัยของนักเรียนนักศึกษา เป็นคลังพัสดุภัณฑ์สำหรับประชาชน หิวยิมไม้ไผ่สอย เป็นแหล่งบริการยารักษาโรค เป็นที่ปรึกษาทั้งสุขและทุกข์ เป็นตุลาการ ประณีประนอมข้อพิพาท เป็นที่พักของคนเดินทาง เป็นที่ประชุมทางราชการ เป็นต้น

จากความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัดนั้น สอดคล้องกับแนวคิดที่เกี่ยวกับ บ้าน วัด และโรงเรียน เรียกว่าแนวคิด “บวร” ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นการก่อให้เกิดกระบวนการประชาสังคม “บวร” คือการนำเอารูปแบบและแนวคิดการพัฒนาแบบ “บวร” (บ้าน,วัด,โรงเรียน) กล่าวคือเป็นแนวคิดที่มุ่งพยายามที่จะนำเอาองค์กรหรือสถาบันหลักในชุมชนท้องถิ่น มาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา คือ การนำเอาสถาบันที่สำคัญในชุมชน 3 สถาบัน ได้แก่ สถาบันการปกครอง สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา เพื่อนำมารองรับและดำเนินการต่างๆตามนโยบายของทางราชการ ดังนั้นคำว่า “บวร” จึงเป็นคำย่อโดยการนำเอาพยัญชนะต้นของคำว่า บ้าน วัด โรงเรียน มาบัญญัติเป็นคำใหม่ โดยมีองค์ประกอบของ บวร ดังนี้

1) สถาบันการปกครอง (บ้าน) ซึ่งประกอบไปด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลสาธารณสุขตำบล เกษตรตำบล เป็นต้น รวมทั้งระบบกลไกในการบริหารที่มาจากรัฐในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย

2) สถาบันศาสนา (วัด) ประกอบด้วย เจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา และกลุ่มชมรมทางศาสนาซึ่งในความหมายในเชิงกว้างอาจจะหมายรวมถึง องค์กรหรือสถาบันทางศาสนาต่าง ๆ ในชุมชนนั้นด้วย

3) สถาบันการศึกษา (โรงเรียน) ประกอบด้วย ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ คณะครู นักวิชาการ และบุคลากรทางการศึกษาอื่นๆทั้งในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และองค์กรทางการศึกษาอื่น ๆ ด้วย

ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา มีบุคลากรทางพระพุทธศาสนาที่เป็นพระภิกษุและสามเณรเป็นจำนวนมาก ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน จึงเป็นทุนทางจิตวิญญาณ ทุนทางวัฒนธรรม ในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่เกิดจนตาย บ้าน,วัด,โรงเรียน จึงเป็นทุนมรดก

ทางสังคมที่มีมาคู่สังคมไทย สถาบันทั้ง 3 จึงมีความสำคัญในทางสังคมและเป็นตัวเชื่อมโยงกิจกรรมในชุมชน ทั้งมิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ชูเกียรติ กัวแก้ว, 2552)

2.8 แนวความคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูเมือง

การฟื้นฟูเมือง (Urban renewal) เป็นปรับปรุงฟื้นฟูเมืองที่เสื่อมโทรมหรือควรได้รับการปรับปรุง โดยไม่ได้มีการสร้างเมืองใหม่ขึ้นมาแทนที่ แต่จะเป็นการปรับปรุงโดยมีรากฐานมาจากเมืองเดิมที่เสื่อมโทรมไป การฟื้นฟูเมืองมีความสำคัญเป็นอย่างมากกับเมืองที่ไม่ได้รับการพัฒนาจนเกิดความเสื่อมโทรมขึ้น ซึ่งการฟื้นฟูเมืองนั้น สามารถทำให้เมืองดังกล่าวกลับฟื้นคืนความมีชีวิตชีวาขึ้นมาได้ ทำให้มิติในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมพัฒนาได้ต่อไปพร้อมกับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนในเมืองนั้นๆ โดยหลักการฟื้นฟูเมืองนั้น มีวิธีการดังต่อไปนี้ (เปยวิทย์ วิภูศิริ, 2546)

2.8.1 การรื้อสร้างใหม่ คือการปรับปรุงอาคารที่ใช้งานได้ไม่คุ้มค่า และไม่เหมาะสมกับพื้นที่ที่อาคารนั้นตั้งอยู่ จึงมีการกำหนดการใช้งานให้กับอาคารนี้ใหม่

2.8.2 การฟื้นฟูบูรณะ คือการปรับปรุงอาคารที่ทรุดโทรม ให้กลับมาใช้งานได้ใหม่ เนื่องจากอาคารที่ทรุดโทรมนั้นมีความสำคัญต่อพื้นที่ที่อาคารตั้งอยู่ จึงจำเป็นที่จะต้องบูรณะอาคาร

2.8.3 การอนุรักษ์ คือการอนุรักษ์ รักษา อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ให้คงอยู่ในสภาพเดิม เพื่อเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและทางประวัติศาสตร์ ให้คงอยู่อย่างยาวนาน

2.9 แนวความคิดการพัฒนาเมืองสมัยใหม่

แนวความคิดการพัฒนาเมืองสมัยใหม่ หรือ New urbanism นั้น เป็นแนวคิดยกระดับสภาพเมืองให้ดีขึ้น ป้องกันปัญหาการขยายตัวของเมืองแบบไร้ทิศทาง หลักสำคัญของแนวคิดนี้คือการให้ความสำคัญกับพื้นที่สาธารณะมากเป็นอันดับแรก การออกแบบจึงต้องใช้ประโยชน์ที่ดินและความหนาแน่น ที่ต้องเชื่อมโยงกับโครงข่ายการสัญจร โดยสามารถสรุปหลักการได้ดังนี้ (เปยวิทย์ วิภูศิริ, 2546)

- 2.9.1 การเดินถึงกันได้ ออกแบบทางเท้าให้สะดวก น่าเดิน
- 2.9.2 การเชื่อมต่อระบบถนน ออกแบบโครงข่ายถนนภายในให้เชื่อมต่อกับโครงข่ายหลัก เพื่อความสะดวกในการเดินทางมากยิ่งขึ้น
- 2.9.3 การผสมผสานการใช้งาน การใช้ประโยชน์พื้นที่ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย
- 2.9.4 การสร้างความหลากหลายของที่อยู่อาศัย การสร้างที่อยู่อาศัยให้มีหลายรูปแบบ ในย่านเดียวกัน เพื่อสร้างความหลากหลายให้กับย่านนั้นๆ
- 2.9.5 การเพิ่มความหนาแน่น การเพิ่มพื้นที่ใช้ประโยชน์กิจกรรมต่างๆ
- 2.9.6 การสร้างคุณภาพของสถาปัตยกรรม การเน้นพื้นที่ใช้สอยที่เหมาะสมกับผู้ใช้งาน มีสุนทรียภาพ สวยงามและมีคุณค่า
- 2.9.7 การใช้โครงสร้างชุมชนเดิม ให้ความสำคัญกับพื้นที่เดิมของชุมชน เน้นศูนย์รวมชุมชน กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มสังคม
- 2.9.8 การสร้างโครงข่ายการสัญจรที่มีประสิทธิภาพ การเชื่อมโยงโครงข่ายการสัญจรทั้งทางบก ทางน้ำ และระบบราง ให้สอดคล้องกัน
- 2.9.9 การสร้างความยั่งยืน การสร้างชีวิตความเป็นอยู่ให้มีความมั่นคงยั่งยืน
- 2.9.10 การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของคนเมือง พัฒนาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต

2.10 กรณีศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.10.1 ทางเลือกการปรับปรุงชุมชนเชิงกึ่ง โดยวิธี Land sharing

ศูนย์วิชาการที่อยู่อาศัยและการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ การเคหะแห่งชาติ ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการปรับปรุงชุมชนชอยเซ่งกี้ เนื่องจากที่ชุมชนชอยเซ่งกี้ได้ถูกไฟไหม้ในปี พศ. 2521 หลังจากเหตุไฟไหม้ครั้งนี้ได้มีประชาชนได้เข้ามาปลูกสร้างที่อยู่อาศัยแบบไม่ถาวรและไม่เป็นระเบียบ ซึ่งการที่ประชาชนได้เข้ามาสร้างที่อยู่อาศัยแบบไม่ถาวรนั้น เนื่องจากที่ดินนี้ เป็นที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระองศ์ ซึ่งไม่ได้เก็บค่าเช่าและไม่ได้ทำสัญญาเช่า จึงมีความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยของตนเอง ดังนั้น สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระองศ์จึงมีนโยบายจะใช้ประโยชน์ที่ดินผืนนี้ และได้เสนอเรื่องให้การเคหะแห่งชาติ โดยจะให้ประชาชนเช่าที่ดิน ขนาด 1,070 ตารางวา เพื่อจัดเป็นที่อยู่อาศัยให้กับประชาชน ใน

ลักษณะการแบ่งปันที่ดิน

การศึกษาในครั้งนี้ได้ศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูล”ดีใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ พูดคุยกับชาวบ้านและผู้นำชุมชน รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ โดยศึกษาถึงการพัฒนาของเขตนานนาวา และปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้น้อยในเขตนานนาวา ซึ่งมีปัญหาในด้านการไม่มีความมั่นคงในการครอบครองที่ดิน ปัญหาการไล่ที่ และปัญหาการขาดแคลนที่ดินสำหรับที่อยู่อาศัย ซึ่งชุมชนซอยเซ่งกีเป็นหนึ่งในชุมชนเขตนานนาวา ที่มีปัญหาดังกล่าวนี้

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทำให้ทราบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของพื้นที่ อาศัยอยู่ในพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระองศ์ มาานานกว่า 50 ปีแล้ว โดยแต่เดิมนั้นมีผู้ทำสัญญาเช่าที่ดินกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระองศ์ 85 ราย ในพื้นที่เช่าที่มีขนาดแตกต่างกันไป จาก 8 ตารางวา ไปจนถึง 200 ตารางวา โดยมีอัตราค่าเช่าตารางวาละ 2-3 บาท ต่อเดือน หลังจากเหตุไฟไหม้มีเพียง 20 หลังคาเรือนที่ไม่ได้ถูกไฟไหม้และยังคงเสียค่าเช่าที่ดินอยู่ ประชาชนที่เช่าที่ดินสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระองศ์เดิมนั้น ได้เข้ามาปลูกที่อยู่อาศัย ในบริเวณที่เกิดเพลิงไหม้ แต่มีบางรายที่ไม่ได้อยู่อาศัยในบ้านที่ตนเองสร้างไว้ แต่ยังคงหาประโยชน์จากการให้เช่าช่วงต่อ ปัจจุบันจึงมีผู้อยู่อาศัยมากกว่า 85 ราย จากการสำรวจมีผู้อยู่อาศัย 122 ครอบครัว สภาพที่อยู่อาศัยในปัจจุบันมีทั้งบ้านไม้ชั้นเดียว, บ้านไม้ 2 ชั้น และห้องแถวไม้ สำหรับสภาพเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัยในชุมชนพบว่าสภาพเศรษฐกิจของคนในชุมชนอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ เป็นส่วนใหญ่ ส่วนสภาพสังคมนั้น ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นแบบเครือญาติเป็นส่วนใหญ่ ร่องลงมาคือ ความสัมพันธ์ตามละแวกที่อยู่อาศัย มีการรวมตัวกันเพื่อกิจกรรมทางศาสนาเท่านั้น ปัจจุบันชุมชนซอยเซ่งกี มีกรรมการชุมชนอยู่ทั้งหมด 9 คน ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยเท่านั้น ยังไม่ได้มีบทบาทในการรวมกลุ่มประชาชนในชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน

จากนั้นกลุ่มผู้ทำการศึกษาได้นำเสนอการปรับปรุงชุมชน โดยเสนอเป็นทางเลือกการก่อสร้างไว้ 4 รูปแบบ ด้วยกัน คือ

- 1) การจัดแปลงที่ดิน จำนวน 85 แปลง ในที่ดินโครงการ 1,070 ตารางวา ที่ดินแปลงละ 10 ตารางวา
- 2) การจัดแปลงที่ดินจำนวน 122 แปลง ในที่ดินโครงการ 1,070 ตารางวา ที่ดินแปลงละ 7 ตารางวา
- 3) การจัดแปลงที่ดิน 67 แปลง รวมกับการจัดโครงการแบบ Streets in the sky 72

หน่วย รวม 139 หน่วย ในที่ดินโครงการ 1,070 ตารางวา ที่ดินแปลงละ 10 ตารางวา และโครงการ Streets in the sky ซึ่งเป็นอาคารอยู่อาศัยรวมใช้พื้นที่หน่วยละ 32 ตารางเมตร

4) การจัดแปลงที่ดิน 122 แปลง ในที่ดินโครงการ 1,378 ตารางวา ที่ดินแปลงละ 10 ตารางวา โดยทางเลือกนี้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระองศ์ ต้องขายที่ดินเพิ่ม 308 ตารางวา

ทางเลือกทั้ง 4 ทางนี้คณะผู้ทำการศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาถึงความเหมาะสมทางกายภาพ และทางการเงินของผู้อยู่อาศัยในชุมชนซอยเซ่งกี่ โดยทำการวางผังโครงการ องค์ประกอบของโครงการ การใช้ที่ดินโครงการ งบลงทุนโครงการ ต้นทุนค่าก่อสร้าง ตลอดจนราคาขายและผ่อนชำระ ทางเลือกทั้ง 4 นี้ ล้วนมีข้อได้เปรียบและข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป คณะผู้ทำการศึกษาจึงได้เสนอทางเลือกไว้เป็นแนวทางสำหรับ ผู้อยู่อาศัย สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระองศ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.10.2 ผู้อยู่อาศัยกับทางเลือกในการพัฒนาที่อยู่อาศัยบนที่ดินของสำนักงาน

ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ : กรณีศึกษาชุมชนสุขโขทัย ซอย 9 เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

(อิทธิกร อรุณรัตน์, 2551) ได้ทำการศึกษาร่วมกับชุมชนสุขโขทัยซอย 9 ซึ่งตั้งอยู่บนที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มีนโยบายที่จะพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้อยู่อาศัยในชุมชน และคัดเลือกเป็นชุมชนนำร่อง เนื่องจากทำเลที่ตั้งที่ใกล้กับพระราชวังสวงจิตรลดา ประกอบกับสภาพมีที่อยู่อาศัยในชุมชนมีความแออัดและเสื่อมโทรม จึงมีความสำคัญที่ต้องศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและปัญหาที่อยู่อาศัยและชุมชน ศึกษานโยบายระเบียบข้อบังคับ การจัดองค์กรของสำนักงานทรัพย์สินฯ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ ความสามารถ ศักยภาพ และความคิดเห็นของผู้อยู่อาศัยและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับชุมชนสุขโขทัยซอย 9 โดยวิธีการศึกษา ได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยที่หลากหลาย ได้แก่ การศึกษาจากเอกสารและการศึกษาภาคสนาม ด้วยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการทำกิจกรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม

จากการศึกษาพบว่า 1) สำนักงานทรัพย์สินฯ มีนโยบายการพัฒนาชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม แต่มีข้อจำกัดด้านกฎหมายในการก่อสร้าง บ้านในพื้นที่ โดยสร้างได้เฉพาะบ้านเดี่ยวที่มีความสูงไม่เกิน 12 เมตร

2) ในด้านเศรษฐกิจผู้อยู่อาศัยในชุมชนสุขโขทัยซอย 9 ส่วนใหญ่จะมีรายได้ระดับปานกลางมีอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป รายได้ต่อครัวเรือนเพียงพอต่อการดำรงชีวิต ไม่มีหนี้สิน

3) ในด้านความสัมพันธ์ภายในชุมชน เนื่องจากอยู่อาศัยมานานกว่า 30 ปี ผู้อยู่อาศัยจะรู้จักกันเกือบทุกคนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการรวมตัวกันในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ และแก้ไขปัญหาของชุมชน

4) ในด้านกายภาพ พบว่า ลักษณะที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้นและบ้านไม้ 2 ชั้น ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัย

5) ปัญหาที่อยู่อาศัยพบว่า สภาพวัสดุของตัวบ้านชำรุดทรุดโทรมขาด อีกทั้งสภาพที่อยู่อาศัยมีความหนาแน่นมากจนเกิดปัญหาความแออัดและเสี่ยงต่อการเกิดเพลิงไหม้ถนนภายในชุมชนคับแคบมีสภาพชำรุด และมีการวางสิ่งของรูกล้าถนนจึงทำให้ไม่สะดวกต่อการสัญจร และขาดพื้นที่ส่วนกลางสำหรับทำกิจกรรมร่วมกัน

จากการเสนอทางเลือกในการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้ผู้มีประสบการณ์และผู้อยู่อาศัยพิจารณา สามารถวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาชุมชนได้ 3 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 การปรับปรุงที่อยู่อาศัยในที่เดิมโดยการเปลี่ยนวัสดุบางส่วนที่ชำรุดและทรุดโทรม จากนั้นจะทำการทาสีบ้านใหม่ โดยจะใช้งบประมาณของตนเองและต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนวัสดุและอุปกรณ์บางส่วน

แนวทางที่ 2 การจัดผังชุมชนใหม่ โดยเริ่มจากการจัดทำผังชุมชนและทำการปรับปรุงสภาพถนนบางส่วนที่ชำรุดและมีการขยายถนนเพิ่มบางส่วนที่เป็นปัญหาในการสัญจรภายในชุมชน โดยจะทำประชาพิจารณ์ทั้งชุมชนก่อนแล้วจึงค่อยของบประมาณจากหน่วยงานราชการ

แนวทางที่ 3 การประสานประโยชน์ในที่ดิน ให้หน่วยงานเจ้าของที่ดินเจรจาและจัดหาพื้นที่ที่ผู้เช่าตรงไม่ได้ใช้ประโยชน์ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ส่วนกลาง

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการศึกษา เนื่องจากชุมชนสุขโขทัยซอย 9 เป็นชุมชนที่มีลักษณะพิเศษและอยู่ใกล้กับเขตพระราชฐาน คือ พระราชวังสวนจิตรลดา จึงเห็นควรจัดทำโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชนให้เป็นต้นแบบของการพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชนบนที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินฯ เพื่อการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ใช้ผลการศึกษาเป็นข้อมูลเพื่อการวางแผนและพิจารณาดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

2) มีการระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อดี-ข้อเสีย จุดแข็ง-จุดอ่อนของแต่ละทางเลือกและโอกาสในการพัฒนาที่เหมาะสมให้ละเอียดยิ่งขึ้น

3) ดำเนินการการพัฒนาโดยกระบวนการมีส่วนร่วมแบบค่อยเป็นค่อยไป และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ในระยะยาว สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ควรพิจารณาพื้นที่ ต่อเนื่องกับชุมชนสุขุขทัยซอย 9 ในลักษณะทั้งบล็อกโดยเฉพาะที่เป็นพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินฯ เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบบูรณาการ ในพื้นที่ใกล้เคียงกับพระราชวังสวงจิตรลดาต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ ผู้วิจัย ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

3.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

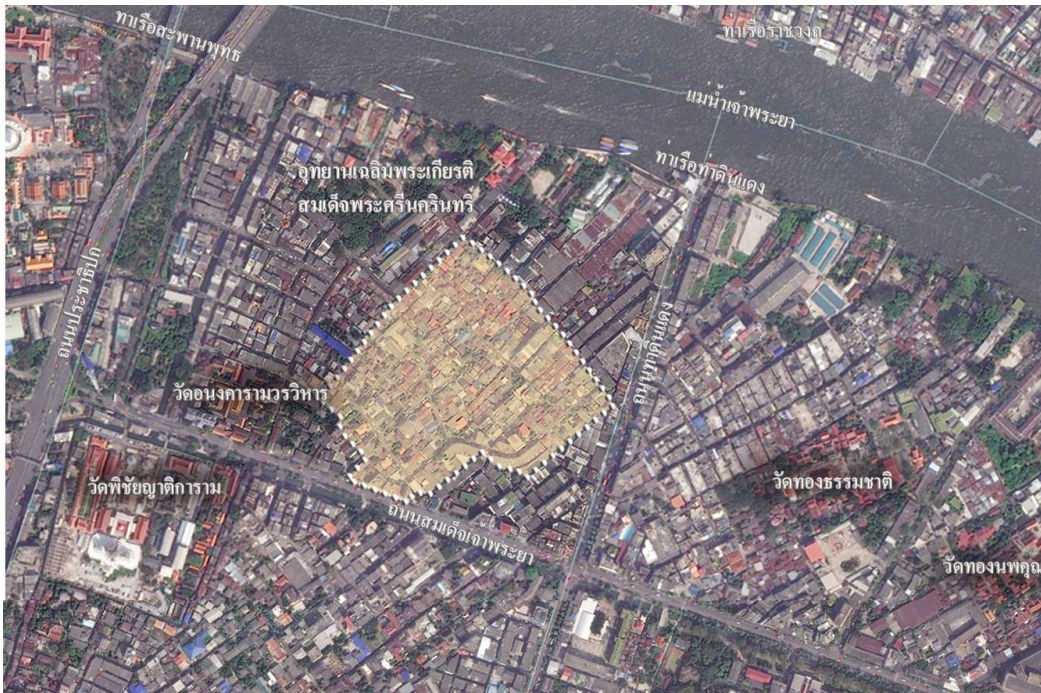
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พิจารณาจากสภาพทั่วไป ศึกษาวิเคราะห์หลักการ แนวคิด และทฤษฎี และรูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสำรวจพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัด กัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

3.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่กรณีศึกษาที่ใช้ในการวิจัยคือ พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว มีอาณาเขตติดกับพื้นที่วัดอนงคารามวรวิหารและอุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์

แผนผังที่ 3-1 แสดงขอบเขตพื้นที่การศึกษา ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
ที่มา : ผู้วิจัยดัดแปลงจาก Google Map

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัด
กัลยาณมิตรโดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะจง ได้แก่

1. พระพรหมกวี เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
2. พระราชวิริยาลังการ เจ้าคณะเขตธนบุรี
3. คุณสุวรรณี แก้วมณี ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนสมบัติ
4. คุณพิชาน กัลยาณมิตรไวยาวัจกร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
5. คุณสมบุรณ์ ศรีศุภภักดิ์ ประธานชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว
6. คุณธรรมาพงษ์ คำวอน หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมเขตคลองสาน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยโอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และ แบบสำรวจ

3.4.1 การสำรวจพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

การสำรวจพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียด ลักษณะทาง
กายภาพ การจัดการประโยชน์ใช้สอยที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร สภาพแวดล้อมของชุมชนที่ตั้งอยู่ใน
พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร ทั้งในด้านการตั้งถิ่นฐาน โครงสร้างพื้นฐาน กิจกรรมการใช้พื้นที่ และ
ด้านสังคม เศรษฐกิจของชุมชน โดยนำมารวมกับผลการศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี เพื่อเป็น
แนวทางในการทำแบบสอบถามสำหรับการสัมภาษณ์ และการวางแผนสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการ
บริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

3.4.2 การสัมภาษณ์

เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้
ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและ
แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ที่เอื้อต่อกิจการด้านสาธารณะประโยชน์มาก
ยิ่งขึ้น โดยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ ดังนี้

1. พระพรหมกวี เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
2. พระราชวริยาลังการ เจ้าคณะเขตธนบุรี
3. คุณสุวรรณี แก้วมณี ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนสมบัติ
4. คุณพิชาน กัลยาณมิตรไวยาวัจกร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
5. คุณสมบุรณ์ ศรีศุภภักดิ์ ประธานชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว
6. คุณธราพงษ์ คำวอน หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมเขตคลองสาน

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

3.5.1 ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิด และ ทฤษฎี รวมถึงการศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ระเบียบปฏิบัติ และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์

3.5.2 วิเคราะห์สภาพทั่วไปของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร โดยการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์เชิงลึก

3.5.3 เสนอแนวทางการจัดการที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ และข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ นำมาวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆดังนี้

- 1) วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ ว่ามีความเหมาะสมกับการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ตามแนวทางบทบาทหน้าที่ของวัดและสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอน
- 2) วิเคราะห์นโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ วิเคราะห์ว่ามีความสอดคล้อง หรือขัดแย้งต่อพระธรรมวินัย บทบาทหน้าที่ของวัด หรือไม่อย่างไร
- 3) วิเคราะห์ทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ให้เอื้อประโยชน์ต่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์
- 4) วิเคราะห์โอกาสและทิศทางการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

แผนภาพที่ 3-1 แสดงขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย

บทที่ 4

สภาพทั่วไปและรายละเอียดของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

4.1 ความเป็นมาของที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร เป็นวัดประจำตระกูลของเจ้าพระยานิกรบดินทร์ (เจ้าสัวโต อั้งเต่า) บุตรของพระยาพิชัยวาริ ต้นสกุลกัลยาณมิตร ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดรวมหาวิหาร เจ้าพระยานิกรบดินทร์ได้อุทิศบ้านที่ท่านพำนักอาศัยอยู่พร้อมกับซื้อที่ดินเพิ่มเติมสร้างวัดนี้ขึ้นมา เมื่อปี พศ.2368 ในรัชกาลที่ 3 เมื่อสร้างเสร็จได้ถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า “วัดกัลยาณมิตร” หมายถึง มิตรดี หรือเพื่อนดี เนื่องจากเจ้าพระยานิกรบดินทร์เป็นเสนาบดีคู่พระทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากที่เจ้าพระยานิกรบดินทร์ได้อุทิศที่อยู่อาศัยเดิมของท่าน เพื่อสร้างวัดกัลยาณมิตรแล้วนั้น ท่านได้มาพักอาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้ๆกับวัดกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นพื้นที่ย่านวัดนองคาราม และพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรในปัจจุบัน พื้นที่ดังกล่าวได้สืบทอดต่อมาในสกุลกัลยาณมิตร ซึ่งเมื่อพระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าภัทรายุวดี สิ้นพระชนม์ลง ที่ดินนี้ได้ตกเป็นของพระเจ้าพี่นางเธอพระองค์เจ้าเจริญศรีชนมายุ (ทั้ง 2 พระองค์เป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดาแสง) และได้โอนกรรมสิทธิ์อุทิศที่ดินนี้ให้กับวัดกัลยาณมิตร เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พศ. 2465 รวมเนื้อที่ทั้งหมด 8 แปลง จำนวนเนื้อที่ 38 ไร่ 1 งาน 60 ตารางวา คือ ที่ดินตำบลบ้านแขกตึกขาว อำเภอคลองสาน จังหวัดธนบุรี หรือในปัจจุบันคือที่ดินในซอยช่างนาคนอนสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

4.2 ความเป็นมาของชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว

วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เป็นวัดประจำตระกูลของเจ้าพระยานิกรบดินทร์ (เจ้าสัวโต อั้งเต๋) บุตรของพระยาพิชัยวาริ ต้นสกุลกัลยาณมิตร ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิด วรมหาวิหาร เจ้าพระยานิกรบดินทร์ได้อุทิศบ้านที่ท่านพำนักอาศัยอยู่พร้อมกับซื้อที่ดินเพิ่มเติมสร้าง วัดนี้ขึ้นมา เมื่อปี พศ.2368 ในรัชกาลที่ 3 เมื่อสร้างเสร็จได้ถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า “วัดกัลยาณมิตร” หมายถึง มิตรดี หรือ เพื่อนดี เนื่องจากเจ้าพระยานิกรบดินทร์เป็นเสนาบดีคู่พระทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังจากที่เจ้าพระยานิกรบดินทร์ได้อุทิศที่อยู่อาศัยเดิมของท่าน เพื่อสร้างวัดกัลยาณมิตร แล้วนั้น ท่านได้มาพักอาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ใกล้ๆกับวัดกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นพื้นที่ย่าน วัดอนงคาราม และพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรในปัจจุบัน พื้นที่ดังกล่าวได้สืบทอดต่อมาในสกุล กัลยาณมิตร ซึ่งเมื่อพระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้าภัทรายุวดี สิ้นพระชนม์ลง ที่ดินนี้ได้ตกเป็นของพระเจ้าพี่นางเธอพระองค์เจ้าเจริญศรีชนมายุ (ทั้ง 2 พระองค์เป็นพระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดาแสง) และได้โอนกรรมสิทธิ์อุทิศที่ดินนี้ให้กับวัดกัลยาณมิตร เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พศ. 2465 รวมเนื้อที่ทั้งหมด 8 แปลง จำนวนเนื้อที่ 38 ไร่ 1 งาน 60 ตารางวา คือ ที่ดินตำบลบ้านแขกตึกขาว อำเภอคลองสาน จังหวัดธนบุรี หรือในปัจจุบันคือที่ดินในซอยช่างนาค ถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

4.3 สภาพทั่วไปและรายละเอียดของชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาวในพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

4.3.1 ด้านกายภาพ

จากการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ธรณีสงฆ์ ประกอบกับการศึกษาโฉนดที่ดินจากทางวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พบว่าที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร มีโฉนดที่ดินธรณีสงฆ์ทั้งหมด 8 แปลง ดังนี้

แปลงที่	เลขที่	โฉนดที่	เนื้อที่(ตรม.)	เนื้อที่(ไร่)
1	42	1063	5,896	3-2-74
2	65	671	8,552	5-1-38
3	668	1072	11,628	7-1-7
4	669	1068	7,260	4-2-15
5	670	1066	3,244	2-0-11
6	671	1067	7,468	4-2-67
7	672	1069	6,548	4-0-37
8	673	1070	10,844	6-3-11
	รวมเนื้อที่ทั้งหมด			38-1-60

ตารางที่ 4-1 ขนาดพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรในแต่ละแปลง

ที่มา : ผู้วิจัย

แผนผังที่ 4-1 แสดงโฉนดที่ดินสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร

ที่มา : ผู้วิจัย

พื้นที่ธรณีสงฆ์เป็นศาสนสมบัติของวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหารที่การบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งได้จัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ให้เป็นพื้นที่เช่าเพื่อการอยู่อาศัย ปัจจุบันพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหารนั้น เป็นที่ตั้งของชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาวติดกับถนนสมเด็จพระเจ้าพระยา แขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร มีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณโดยรอบ ดังนี้

ทิศเหนือ	จด แม่น้ำเจ้าพระยา
ทิศใต้	จด ถนนสมเด็จพระเจ้าพระยา
ทิศตะวันออก	จด ถนนท่าดินแดง
ทิศตะวันตก	จด โรงเรียนเลิศศิลป์วิทยาและอุทยานสมเด็จพระศรี

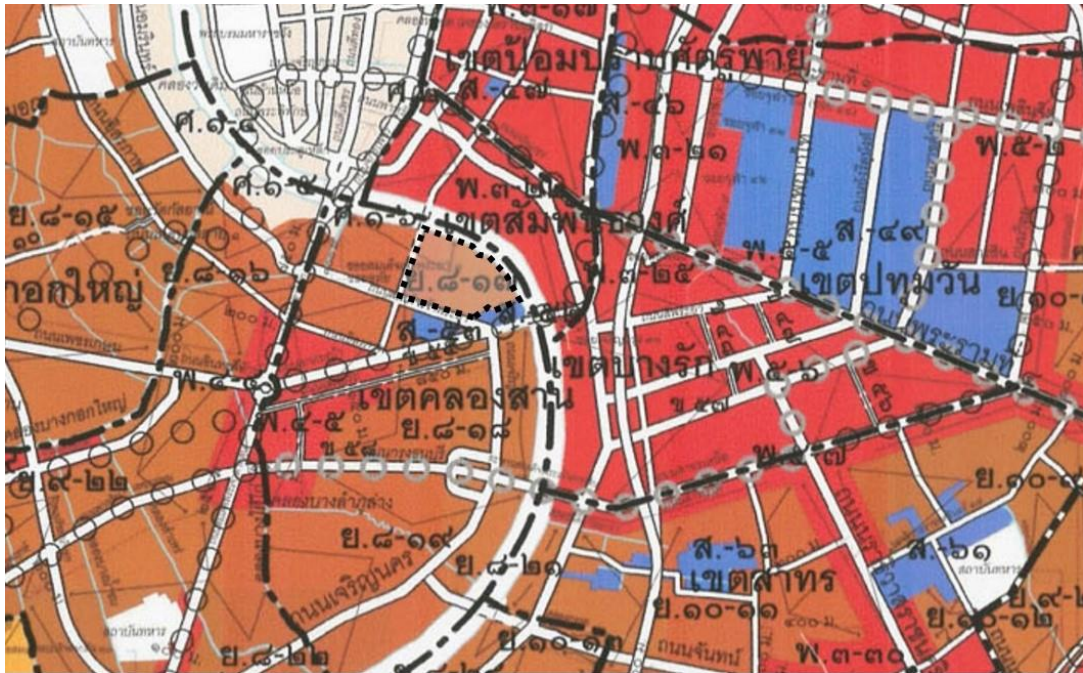
นครินทร์ สวนสมเด็จย่า

จากการลงสำรวจพื้นที่และการสัมภาษณ์ประธานชุมชนนั้น พบว่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร มีการใช้ประโยชน์ด้านที่อยู่อาศัย โดยสอดคล้องกับผังเมืองรวม กรุงเทพมหานคร พื้นที่ ย.สีน้ำตาล คือพื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่น ซึ่งเป็นชุมชนแออัดที่ขึ้นทะเบียนชุมชน กับทางเขตคลองสานเมื่อปี พศ. 2535 จากการศึกษาพบว่า ประชาชนที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร แบ่งเป็นประเภทของกลุ่มประชากรได้ ดังนี้

- 1) ประชาชนในพื้นที่เดิม ที่รับสัญญาเช่าต่อเนื่องกันมาจากบรรพบุรุษ
- 2) ประชาชนที่ทำงานในเขตพื้นที่แขวงสมเด็จพระยา หรือบริเวณเขตคลองสาน
- 3) ประชาชนที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามา เป็นการชั่วคราว หรือมีญาติอยู่ในชุมชน

ซึ่งกลุ่มประชากรในกลุ่มที่ 2 และ 3 นั้น เป็นประชากรแฝงที่ได้รับสัญญาเช่าจากการที่สัญญาเช่าเดิมนั้นว่างลง จึงได้มีผู้มาขอเช่าใหม่ เพื่อขอเช่าพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย และอีกกรณีหนึ่ง คือการที่ผู้เช่าเดิมนั้นได้สัญญาปีต่อปี จึงมีการปล่อยเช่าช่วงต่อให้ผู้เช่ารายใหม่เข้ามาเช่าต่อจากตนเอง ทำให้ประชากรแฝงในพื้นที่ชุมชนซอยช่างนา-สะพานยาว มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากการสำรวจพื้นที่ พบว่าผู้เช่าดั้งเดิมที่ได้รับการสืบต่อสัญญาเช่ามาจากบรรพบุรุษนั้น เหลือเพียงไม่กี่แปลงแล้ว เนื่องจากผู้เช่าดั้งเดิมนั้นได้เสียชีวิตลงไปและบางก็ได้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นแล้ว

โดยการจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร การแบ่งพื้นที่ให้เช่านั้น ดำเนินการโดย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งทางวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ได้มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ดูแลจัดการผลประโยชน์ของที่ดินธรณีสงฆ์ที่ได้รับมอบอุทิศมานี้ ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ส่งเจ้าหน้าที่ลงสำรวจพื้นที่และรังวัดพื้นที่ เพื่อแบ่งแปลงและขนาดพื้นที่ให้เช่า กำหนดอาณาเขตของแต่ละแปลงอย่างชัดเจน ได้มีการทำสัญญาเช่าและทะเบียนผู้เช่า โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นนายทะเบียนดูแลในเรื่องสัญญาเช่า เงื่อนไขการเช่า และอัตราค่าเช่าต่างๆ โดยปัจจุบันสัญญาเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เป็นสัญญาเช่าแบบปีต่อปี ซึ่งประชาชนในชุมชนที่เป็นผู้เช่า ต้องไปต่อสัญญาที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในทุกๆปี

แผนผังที่ 4-2 แสดงผังสี่กรุงเทพมหานครของที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

ที่มา : ผู้วิจัย

จากแผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนกประเภททำกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พศ. 256 พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหารนั้น อยู่ในพื้นที่สีน้ำตาล ย.8-17 ที่ดินประเภท ย. 8 เป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับการอยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่เขตเมืองชั้นใน ที่มีการส่งเสริมและดำรงรักษาทัศนียภาพและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

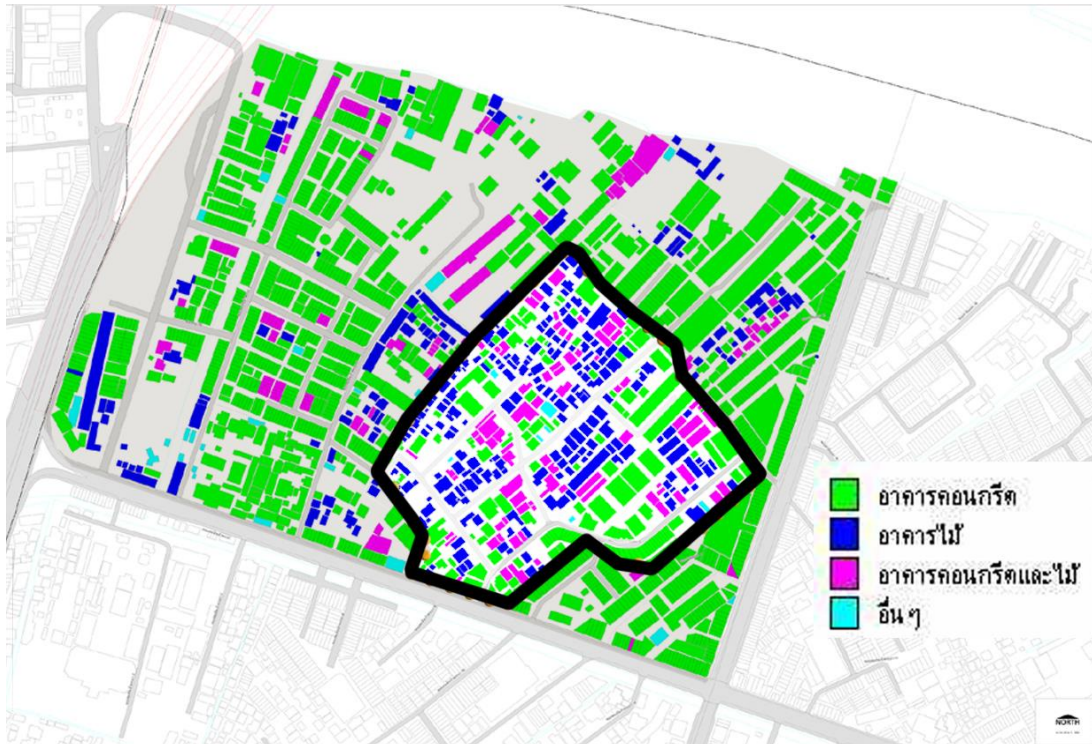
จากการสำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์ของผู้เช่าอยู่ในปัจจุบันนั้น ทำให้ทราบว่าผู้เช่าส่วนใหญ่เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร เพื่อใช้ประโยชน์ด้านการอยู่อาศัย และพบว่าผู้เช่าบางราย นอกจากเช่าพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยแล้ว ยังมีการใช้ประโยชน์ด้านพาณิชยกรรมด้วย เช่น บ้าน 2 ชั้น ที่ชั้นล่างเป็นร้านขายของชำ และพื้นที่ชั้นบนเป็นห้องนอนของผู้เช่า จากการสำรวจพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร สามารถทำแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์ในปัจจุบันได้ ดังนี้

แผนผังที่ 4-3 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ธรรมสังฆ์วัดกัลยาณมิตร

ที่มา : ผู้วิจัย

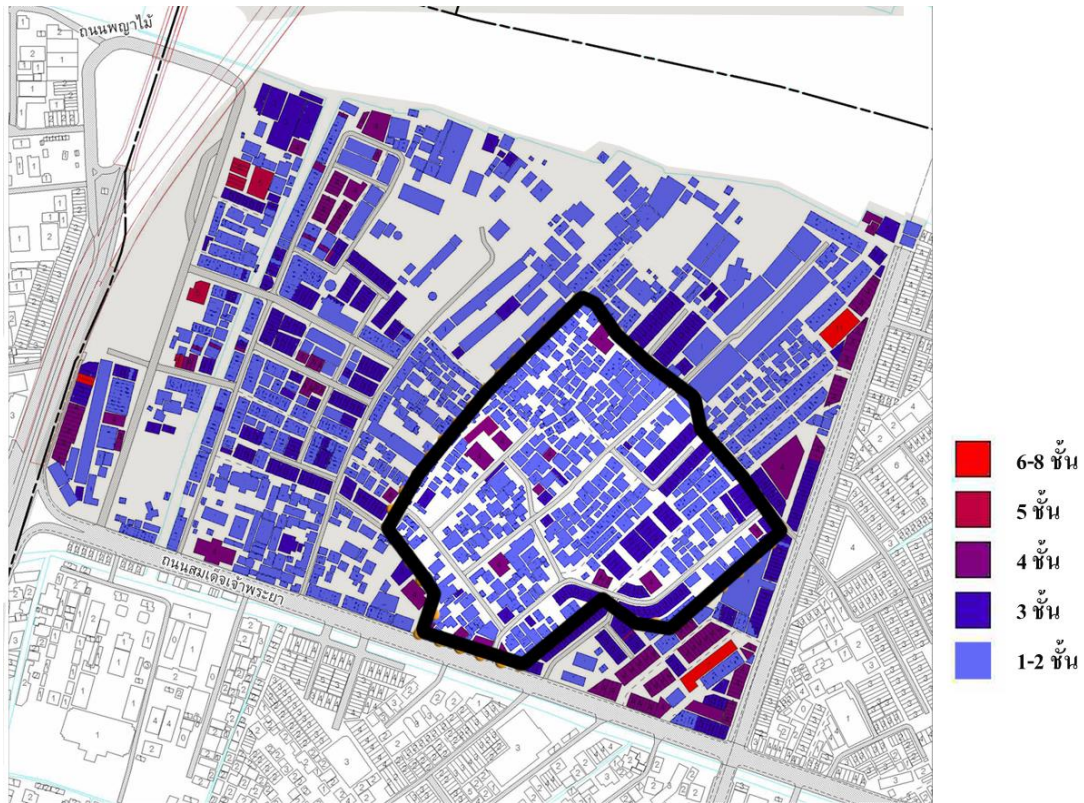
โดยการใช้ประโยชน์ในด้านการอยู่อาศัยนั้น ผู้เช่าได้สร้างอาคารบ้านเรือนของตนเอง บนแปลงพื้นที่เช่าที่มีการแบ่งแปลงพื้นที่เช่าจากการสำรวจรังวัดของเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งจากการสำรวจอาคารบ้านเรือนที่ผู้เช่าปลูกสร้างขึ้นมา สามารถแบ่งวัสดุที่ใช้ก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัย ได้ดังนี้

แผนผังที่ 4-4 แสดงการใช้วัสดุก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัยของผู้เช่า

ที่มา : ผู้วิจัย

ความสูงของอาคารที่สร้างขึ้นในที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นอาคารที่อยู่อาศัยความสูง 1-2 ชั้น ส่วนอาคารที่สูง 3-4 ชั้น จะเป็นอาคารพาณิชย์ที่ชั้นล่างจะใช้เป็นการใช้งานด้านพาณิชย์กรรม เช่น ร้านขายของชำ ร้านอาหาร เป็นต้น

แผนผังที่ 4-5 แสดงความสูงอาคารที่อยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
ที่มา : ผู้วิจัย

4.3.2 ด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

สภาพทั่วไปในปัจจุบันของระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่มีในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ซึ่งเป็นที่ตั้งชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาวนั้น จากการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรณีสงฆ์นั้น ทำให้ทราบถึงระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังนี้

1) ระบบไฟฟ้า พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร อยู่ในพื้นที่บริการของการไฟฟ้านครหลวง ซึ่งการติดตั้งหม้อแปลงไฟฟ้าเป็นจุดๆเชื่อมเข้ากับอาคารบ้านเรือนในชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว และยังมีการติดตั้งไฟส่องสว่างสาธารณะตามถนน ซอย ที่มีภายในชุมชน เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน

2) ระบบประปา พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร อยู่ในพื้นที่บริการของการ

ไฟฟ้านครหลวง มีการติดตั้งมาตรวัดการใช้น้ำประปาทุกจุด ตามแปลงพื้นที่การเช่าที่ทางวัดได้แบ่งไว้

3) ระบบท่อระบายน้ำ ปัจจุบันท่อระบายน้ำในพื้นที่มีอยู่ 3 เส้นทาง คือ เส้นทางที่1 ระบายน้ำออกทางท่อระบายด้านซอยโรงเกลือ ซึ่งเป็นทางระบายน้ำหลัก เส้นทางที่2 ท่อระบายน้ำด้านซอยท่าดินแดง 13 และ

เส้นทางที่3 ระบายน้ำด้านซอยสมเด็จพระยา 5 ทั้ง 3 เส้นทางมีการเชื่อมต่อต่อกันและเพิ่มจุดพักน้ำตามจุดตัดของท่อ

4) ระบบการสัญจร ถนนสายหลักของโครงการ คือ ถนนสมเด็จพระยา 5 ตัดเข้าจากถนนสมเด็จพระยา เป็นเส้นทางที่เดินรถทางเดียว มีการติดตั้งกระจกโค้งในจุดแยกทางเลี้ยวเพื่อความปลอดภัย และมีการเชื่อมต่อเข้ากับถนนซอยท่าดินแดง 13 ที่ตัดเข้ามาจากถนนท่าดินแดง

5) โรงเรียนและสถานศึกษา ในพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร มีโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนสตรีวุฒศึกษา เปิดสอนในระดับประถมศึกษา ขอบเขตทะเบียนก่อตั้งโรงเรียน เมื่อวันที่ 11 มกราคม พศ. 2468 เป็นโรงเรียนเอกชนที่ผู้เป็นเจ้าของมอบให้วัดอนงคารามเป็นผู้ดูแลและบริหารงาน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ณ วันที่ 30 มีนาคม พศ. 2562 ทางประธานชุมชนได้ให้ข้อมูลว่า โรงเรียนจะเปิดการศึกษาในภาคเรียนนี้เป็นภาคเรียนสุดท้าย จากปัญหาด้านการบริหารจัดการ ที่สัญญาเช่าพื้นที่จะหมดลงจึงทำให้โรงเรียนหยุดการพัฒนาต่อไป และไม่มีนักเรียนเข้าศึกษา เนื่องจากบริเวณโดยรอบยังมีโรงเรียนอีกหลายแห่ง เช่น โรงเรียนเลิศศิลป์พิทยา โรงเรียนวัดพิชัยญาติ โรงเรียนศึกษานารี เป็นต้น

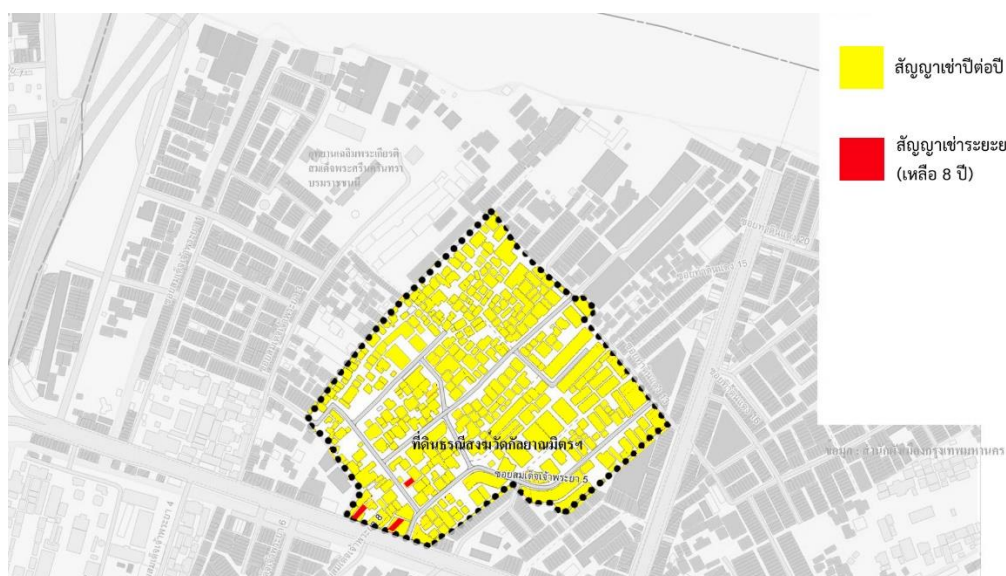
6) ศาสนสถาน ในพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร มีศาสนสถานที่สำคัญตั้งอยู่ในพื้นที่ คือ โบสถ์มัสยิดเซฟหรือมัสยิดติ๊กขาว จากเดิมที่ย่านนี้เป็นแหล่งการค้าทำให้มีชาวมุสลิมเข้ามาทำการค้า จึงได้สร้างโบสถ์มัสยิดขึ้นมาเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา

ที่ได้สัญญาระยะยาว ที่ระบุดูประสงค์การเช่าเพื่อการอยู่อาศัยและพาณิชย์กรรม โดยมีอัตราค่าเช่าที่สูงขึ้นกว่าการเช่าเพื่ออยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว ซึ่งในปัจจุบันนี้เหลือระยะสัญญาเช่า 8 ปี กลุ่มผู้มีฐานะปานกลางนั้น เป็นผู้เช่าหลักที่มีสัดส่วนมากที่สุด ส่วนใหญ่จะอยู่อาศัยในส่วนกลางของพื้นที่และมีการสร้างอาคารบ้านเรือนของตนเอง มีความสูงตั้งแต่ 2-3 ชั้น ผู้เช่าบางรายใช้พื้นที่ชั้นล่างประกอบการค้า เช่น ร้านขายของชำ เป็นต้น ส่วนผู้มีฐานะยากจนนั้น จะอาศัยอยู่บริเวณด้านหลังสุดของพื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนที่แออัดที่สุดของชุมชน บ้านเรือนมีขนาด 1 ชั้น ใช้เป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้น มีสภาพทรุดโทรมเนื่องจากผู้เช่ามีรายได้น้อยและไม่มีความมั่นคงในสัญญาเช่า จึงไม่คิดที่จะปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

4.4 รายละเอียดเงื่อนไขสัญญาเช่าที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรในปัจจุบัน

จากการศึกษาสัญญาเช่า และสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนสมบัติ ทำให้ทราบว่า การบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร เป็นการร่วมกันบริหารจัดการ ระหว่างวัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหารและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ส่งเจ้าหน้าที่ทำการสำรวจจริงวัดพื้นที่ธรณีสงฆ์ แบ่งแปลงที่ดินออกจัดประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัย ผู้ประสงค์ขอเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ ต้องดำเนินการแสดงวัตถุประสงค์ของการเช่า ว่าต้องการเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อประโยชน์ใด โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะเป็นผู้กำหนดเกณฑ์คุณสมบัติของผู้เช่าและวัตถุประสงค์การเช่า จากนั้นจะส่งเรื่องการขอเช่าให้กับทางวัดพิจารณารับทราบ โดยรายละเอียดสัญญาเช่าในปัจจุบัน ผู้เช่าส่วนใหญ่ได้สัญญาเช่าระยะสั้นแบบปีต่อปี ทั้งผู้เช่าเดิมและผู้จะมาขอเช่าใหม่ โดยในทุกๆปีผู้เช่าจะต้องไปต่อสัญญาเช่าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แต่ยังมีผู้เช่าบางรายที่ได้สัญญาเช่าระยะยาว ที่ผู้เช่าต้องการเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อสร้างอาคารพาณิชย์ เพื่อหาผลประโยชน์ด้านพาณิชย์กรรม ซึ่งสัญญาเช่าในรูปแบบนี้จะมี ความแตกต่างจากการเช่าเพื่ออยู่อาศัย เนื่องจากเป็นการเช่าระยะยาวเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ จึงทำให้มีอัตราค่าเช่าและค่าธรรมเนียมการเช่าที่สูงกว่าการเช่าเพื่ออยู่อาศัย โดยสัญญาเช่าระยะยาวในปัจจุบัน เหลือเพียง 3 อาคาร โดยเหลือระยะเวลาเช่าอีก 8 ปี หลังจากนั้นจะเป็นการให้สัญญาเช่าแบบปีต่อปี ผู้วิจัยสามารถสรุปพื้นที่สัญญาเช่าแบบปีต่อปีและสัญญาเช่าระยะยาวที่เหลืออยู่ได้ตามแผนผัง

ต่อไปนี้เป็น

แผนผังที่ 4-7 แสดงอาคารที่ได้รับสัญญาเช่าปีต่อปีและอาคารที่ได้รับสัญญาเช่าระยะยาว
ที่มา : ผู้วิจัย

4.5 นโยบายและโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

จากการค้นคว้าข้อมูลและสัมภาษณ์ประธานชุมชน พบว่าพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหารเป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบในด้านบวก จากโครงการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนขนาดรอง เนื่องจากถนนกรุงธนบุรี ถนนเจริญนคร และถนนสมเด็จพระเจ้าตากสิน (ถนนที่ตัดพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร) ปัจจุบันได้มีการขยายตัวของชุมชน โดยมีศูนย์การค้าขนาดใหญ่ อาคารสำนักงาน คอนโดมิเนียม และโรงแรม เพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดปริมาณการจราจรซึ่งเกินขีดความสามารถของถนนโดยรอบ ซึ่งในแนวของถนนดังกล่าว ยังไม่มีระบบขนส่งทางรางที่จะสามารถเชื่อมต่อกับระบบขนส่งมวลชนหลักได้ จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ต้องมีระบบขนส่งมวลชนขนาดรอง เพื่อเชื่อมต่อการเดินทางกับระบบขนส่งมวลชนหลักที่มีในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเดินทาง มาใช้ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะแทนการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล แนวทางดังกล่าว สอดคล้องกับแผนการศึกษาพัฒนาระบบขนส่งมวลชนขนาดรองปี พ.ศ.2552 ของกรุงเทพมหานคร ที่ได้เคยทำการศึกษาไว้ คือสายที่ 5 ถนนกรุงธนบุรี-ถนนสมเด็จพระเจ้าตากสิน มี

เป้าหมายเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สัญจรด้วยรถไฟฟ้าทั้งหมด โดยโครงการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนขนาดรองนี้ มีชื่อว่า รถไฟฟ้าสายสีทอง ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างกรุงเทพมหานคร ศูนย์การค้าไอคอนสยาม และบริษัทกรุงเทพมหานคร เส้นทางรถไฟฟ้าสายสีทอง เป็นหนึ่งในโครงการขนส่งมวลชนขนาดรองของพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยเป็นเส้นทางรถไฟฟ้าระยะสั้นแบบโมโนเรล (รถไฟฟ้ารูปแบบรางเดี่ยว) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเชื่อมต่อการเดินทางจากระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ เข้าสู่บริเวณโครงการไอคอนสยาม และเชื่อมต่อการเดินทางบนถนนเจริญนครไปจนถึง ถนนสมเด็จพระยาเพื่อแก้ไขการจราจรบนท้องถนนที่ติดขัดในบริเวณดังกล่าว ซึ่งรถไฟฟ้าสายสีทอง เส้นทางนี้จะเส้นทางที่เน้นการเชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าสายหลักอื่นๆ ได้แก่ เชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าสายสีเขียว (ช่วงตากสิน-บางหว้า) ที่สถานีกรุงธนบุรี เชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าสายสีแดง (ช่วงหัวลำโพง-มหาชัย) ที่บริเวณสถานีคลองสาน และเชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าสายสีม่วง (ช่วงเตาปูน - ราษฎร์บูรณะ) ที่สถานีประชาธิปถ โดยทั้งนี้ตลอดเส้นทางรถไฟฟ้าสายสีทองนี้จะมีระยะทางรวมประมาณ 2.7 กิโลเมตร และประกอบด้วย 4 สถานี ดังนี้

สถานีที่ 1 G1 (สถานีกรุงธนบุรี) จะเป็นสถานีเริ่มต้นของโครงการรถไฟฟ้าสายสีทอง โดยเส้นทางจะเชื่อมต่อเข้ากับแนวรถไฟฟ้าสายสีเขียว (ช่วงตากสิน-บางหว้า) ที่สถานีกรุงธนบุรี และมีแนวเส้นทางมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงไปกับเกาะกลางถนนกรุงธนบุรี ก่อนจะเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนเจริญนครและมุ่งหน้าขึ้นเหนือเพื่อเข้าสู่สถานีเจริญนคร โดยเส้นทางในช่วงนี้จะผ่านสถานที่สำคัญๆ คอนโด และอาคารสำนักงานบริษัทบางแห่ง เช่น คอนโดวิลล่าสาทร, บริษัท กลุ่มแอดวานซ์ รีเสิร์ช, บริษัท เฟิร์ส แมนนิควิน จำกัด, The River condominium, The Lighthouse, ชุมชนวัดสุวรรณ และ POOLSUB SPACE

สถานีที่ 2 G2 (สถานีเจริญนคร) จะตั้งอยู่บนถนนเจริญนคร บริเวณสะพานข้ามคลองวัดทองเพลง โดยมีเส้นทางต่อมาจากสถานีกรุงธนบุรีเพื่อมุ่งหน้าขึ้นเหนือต่อไปตามถนนเจริญนคร มุ่งหน้าสู่แยกคลองสาน ก่อนเส้นทางจะเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนสมเด็จพระยาซึ่งแนวเส้นทางจะถูกเบี่ยงขึ้นไปอยู่เหนือแนวทางเท้าด้านซ้ายของฝั่งคลองสมเด็จพระยา เพื่อให้เส้นทางวิ่งเข้าสู่สถานีคลองสานได้โดยมีกระทบการจราจรบนถนนสมเด็จพระยาน้อยที่สุด ทั้งนี้เส้นทางในช่วงนี้จะผ่านสถานที่สำคัญๆ เช่น ธนาคารกรุงศรีอยุธยา สาขาสะพานพระเจ้าตากสิน, วิทยาลัยเทคโนโลยีมิตรพลบริหารธุรกิจ, โรงเรียนผดุงกิจวิทยา, โรงพยาบาลตากสิน บริเวณที่ตั้งสถานีนี้จะอยู่บริเวณหน้า

โครงการไอคอนสยาม

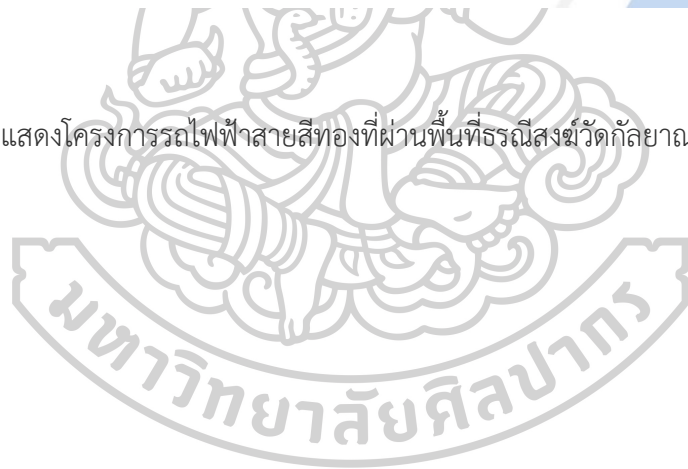
สถานีที่ 3 G3 (สถานีคลองสาน) จะตั้งอยู่บนถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยา เยื้องกับบริเวณหน้าโรงพยาบาลตากสินเพียงเล็กน้อย โดยเส้นทางจากสถานีนี้จะวิ่งมุ่งหน้าต่อไปตามถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือเพื่อเข้าสู่สถานีสุดท้ายของโครงการที่สถานีประชาธิปไตย ทั้งนี้แนวเส้นทางดังกล่าวจะผ่านสถานที่สำคัญๆ หลายแห่ง เช่น พิพิธภัณฑ์ Psychiatric History Museum, ธนาคารออมสิน สาขาสมเด็จพระเจ้าอยุธยา, ธนาคารกรุงไทย สาขาทำดินแดง, โรงเรียนจันทร์วิทยา และวิทยาลัยเทคโนโลยีวัฒนาบริหารธุรกิจ เป็นต้น นอกจากนี้ในอนาคตที่บริเวณสถานีคลองสานของรถไฟฟ้าสายสีทองแห่งนี้จะถูกเชื่อมต่อเข้ากับแนวรถไฟฟ้าสายสีแดง (ช่วงหัวลำโพง-มหาชัย)

สถานีที่ 4 G4 (สถานีประชาธิปไตย) บริเวณสถานีจะตั้งอยู่บนถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยา ซึ่งใกล้กับพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร อยู่บริเวณระหว่างหน้าปากซอยสมเด็จพระเจ้าอยุธยา 6 และซอยสมเด็จพระเจ้าอยุธยา 8 โดยแนวเส้นทางจะมุ่งหน้าต่อจากสถานีนี้ ตามถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยาต่อไปยังถนนประชาธิปไตย เพื่อไปเชื่อมต่อเข้ากับแนวเส้นทางรถไฟฟ้าสายสีม่วง (ช่วงเตาปูน - ราษฎร์บูรณะ) ในอนาคตต่อไป ทั้งนี้เส้นทางรถไฟฟ้าสายสีทองในช่วงสถานีประชาธิปไตยนี้ไปยังแนวเส้นทางรถไฟฟ้าสายสีม่วงจะผ่านสถานที่สำคัญที่น่าสนใจ เช่น วัดอนงคารามวรวิหาร, พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครเขตคลองสาน และวัดพิชยญาติการามวรวิหาร เป็นต้น

ทั้งนี้โครงการเส้นทางรถไฟฟ้าสายสีทองดังกล่าวนี้ จะแบ่งการก่อสร้างเส้นทางเป็น 2 เฟส คือ เฟสที่ 1 ระยะทางประมาณ 1.8 กิโลเมตร เป็นเส้นทางตั้งแต่สถานีธนบุรีถึงสถานีคลองสาน ปัจจุบันเฟสแรกนี้อยู่ระหว่างเริ่มการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานเส้นทางโยธา รับผิดชอบงานก่อสร้างโดยบริษัท อิตาเลียนไทย จำกัดมหาชน ซึ่งเริ่มก่อสร้างไปแล้ว และคาดว่าจะแล้วเสร็จในปี พศ. 2561 ส่วนในเฟสที่ 2 ระยะทางประมาณ 0.9 กิโลเมตร กำลังอยู่ระหว่างขั้นตอนการจัดประมูลผู้รับเหมา ซึ่งมีแผนกำหนดการจะต้องสร้างแล้วเสร็จภายในปี พศ. 2566

แผนผังที่ 4-8 แสดงโครงการรถไฟฟ้าสายสีทองที่ผ่านพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
ที่มา : ผู้วิจัย

บทที่ 5

การวิเคราะห์ทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

จากการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และ การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารในปัจจุบัน ว่ามีการใช้ประโยชน์ใน ด้านใดบ้างและมีการจัดการกับพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้อย่างไร ทำให้ทราบว่า พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหารมีการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย มีประชาชนเช่าอยู่อาศัยในพื้นที่ธรณีสงฆ์จนเกิด เป็นชุมชนขนาดใหญ่ โดยทางวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ได้มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์ร่วมกับทางวัด

การวิเคราะห์ถึงโอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหารนั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงทัศนคติของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ธรณี สงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพื่อให้ทราบถึงทัศนคติที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในทิศทางต่างๆ โดย ผู้วิจัยได้ทำการขอสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร ดังนี้

1. พระพรหมกวี เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
2. พระราชวิริยาลังการ เจ้าคณะเขตธนบุรี
3. คุณสุวรรณี แก้วมณี ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนสมบัติ
4. คุณพิชาน กัลยาณมิตรไวยาวัจกร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
5. คุณสมบุรณ์ ศรีศุภภักดิ์ ประธานชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว
6. คุณธราพงษ์ คำวอน หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมเขตคลองสาน

จากการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ถึงลักษณะการใช้ ประโยชน์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และวิเคราะห์โอกาสความ เป็นไปได้ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากเดิมไปเป็นการใช้ประโยชน์ในทิศทางต่างๆที่ได้ ทำการวิเคราะห์ไว้ เพื่อนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มานี้ ไปสรุปผลและนำเสนอข้อเสนอแนะต่อไป

5.1 รูปแบบการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

การบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรนั้น เป็นการมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์แทนวัดทั้งหมด ซึ่งวัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ได้ส่งมอบการจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ให้กับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดูแลจัดการแทน เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎข้อบังคับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พศ. 2505 (แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พศ. 2535) มติมหาเถรสมาคม พระธรรมวินัย จารีตประเพณีอันดีงาม เพื่อเป็นการสงเคราะห์กับประชาชนทั่วไป ทั้งนี้โดยรวมคือประโยชน์กับพระศาสนา

ตามระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยการ จัดประโยชน์แทนวัด พศ. 2554 วัดใดประสงค์จะมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์แทน ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- 1) มอบให้วัดจัดประโยชน์ทั้งหมด
- 2) มอบให้จัดประโยชน์เฉพาะบางส่วน

ในที่นี่ทางวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ได้ส่งมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ทั้งหมด โดยขั้นตอนการขอเช่า ผู้ขอเช่าต้องมาติดต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อเสนอเรื่องขอเช่า หากระยะเวลาการเช่าไม่เกิน 3 ปี สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะพิจารณาการให้เช่า จัดทำสัญญาเช่าให้กับผู้ขอเช่า แต่หากระยะเวลาการเช่าเกิน 3 ปี สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะทำการส่งเรื่องให้มหาเถรสมาคมเป็นผู้พิจารณา โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์การขอเช่า ว่าขอเช่าพื้นที่ไปทำประโยชน์ด้านใด ขัดกับหลักพระธรรมวินัย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หรือไม่ ซึ่งได้สรุปวัตถุประสงค์การเช่า ขั้นตอนต่างและกฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ตามตารางดังนี้

วัดอุประสงค์การ เช่า	ขั้นตอนการปฏิบัติ	เอกสารประกอบ	กฎหมาย กฎมหา เถรสมาคม
ศาสนสมบัติวัด 1. ส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจ เช่าที่ดิน กรณีการ เช่าระยะเวลาไม่ เกิน 3 ปี	1. ส่วนราชการเสนอ เรื่องขอเช่ากับวัด 2. วัดพิจารณาและ จัดทำสัญญาเช่า 3. หากเป็นที่ตั้งวัด จะต้องขอกันเขตจัด ประโยชน์ก่อนจึงจัดให้ เช่าได้	1. หนังสือแสดงความ ประสงค์ขอเช่า โดย ระบุรายละเอียดต่างๆ เช่น วัดอุประสงค์การ เช่า เนื้อที่ขอเช่า อัตราค่าเช่า ระยะเวลาการเช่า เป็นต้น	1. พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไข เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 2. กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) 3. มติมหาเถร สมาคม ให้กันเขต จัดประโยชน์
2. ส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจ เช่าที่ดิน กรณีการ เช่าระยะเวลาเกิน กว่า 3 ปี	1. ส่วนราชการเสนอ เรื่องขอเช่ากับวัด 2. วัดพิจารณาและ เสนอเรื่องผ่านความ เห็นชอบเจ้าคณะ ผู้ปกครองสงฆ์ ตามลำดับชั้น ไปที่	1. หนังสือแสดงความ ประสงค์ขอเช่า โดย ระบุรายละเอียดต่างๆ เช่น วัดอุประสงค์การ เช่า เนื้อที่ที่ขอเช่า อัตราค่าเช่า	1. พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไข เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

<p>จังหวัดพิจารณาให้ ความเห็นชอบ</p> <p>3. จังหวัดพิจารณาแล้ว เสนอเรื่องให้สำนักงาน พระพุทธศาสนา แห่งชาติพิจารณา</p> <p>4. สำนักงาน พระพุทธศาสนา แห่งชาติพิจารณาให้ ความเห็นชอบแจ้ง จังหวัดเพื่อแจ้งให้วัด จัดทำสัญญาเช่า</p>	<p>ระยะเวลาการเช่า เป็นต้น</p> <p>2. หนังสือให้ความ เห็นชอบของวัด และ ผ่านความเห็นชอบ ของเจ้าคณะปกครอง ตามลำดับชั้น ความ เห็นชอบฝ่ายบัสน เมือง</p> <p>3. สำเนาเอกสารสิทธิ ที่ดินแปลงที่ขอเช่า โดยมีขนาดเท่า ต้นฉบับจริง</p> <p>4. หนังสือราคา ประเมินที่ดินแปลงที่ ขอเช่าของสำนักงาน ที่ดินจังหวัด</p> <p>5. แผนที่แสดง ตำแหน่งที่ตั้งที่ดินโดย กำหนดมาตราส่วนให้ ชัดเจน และมีขนาด เท่าต้นฉบับจริง</p> <p>6. แผนผังแสดงสิ่ง ปลูกสร้าง โดยกำหนด</p>	<p>2. กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511)</p> <p>3. มติมหาเถร สมาคม ให้กันเขต จัดประโยชน์</p> <p>4. มติ คณะกรรมการ พศป. ครั้งที่ 6/2539</p> <p>5. มติมหาเถร สมาคม ครั้งที่ 2/2545 โดย อนุโลม</p>
---	--	--

		มาตราส่วนให้ชัดเจน และมีขนาดเท่า ต้นฉบับจริง	
3. - เอกชนเช่า ที่ดินเพื่ออยู่อาศัย ระยะเวลาการเช่า ไม่เกิน 3 ปี	1. ผู้ขอเช่าเสนอเรื่อง ขอเช่ากับวัด 2. วัดพิจารณาและ จัดทำสัญญาเช่า	1. หนังสือแสดงความ ประสงค์ขอเช่า โดย ระบุรายละเอียดต่างๆ เช่น วัตถุประสงค์การ เช่า เนื้อที่ที่ขอเช่า ระยะเวลาการเช่า อัตราค่าเช่า ค่าบำรุง เป็นต้น	1. พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไข เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 2. กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) 3. มติมหาเถร สมาคม ให้กันเขต จัดประโยชน์
- เอกชนเช่า ที่ดินเพื่ออยู่อาศัย ระยะเวลาการเช่า เกิน 3 ปี	1. ผู้ขอเช่าเสนอเรื่อง ขอเช่า 2. วัดพิจารณาให้ความ เห็นชอบและเสนอเรื่อง ผ่านเจ้าคณะปกครอง ตามลำดับขึ้นไป จังหวัด	1. หนังสือแสดงความ ประสงค์ขอเช่า โดย ระบุรายละเอียดต่างๆ เช่น วัตถุประสงค์การ เช่า เนื้อที่ที่ขอเช่า อัตราค่าเช่า ระยะเวลาการเช่า เป็นต้น	1. พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไข เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

	<p>3. จังหวัดพิจารณาแล้ว เสนอเรื่องให้สำนักงาน พระพุทธศาสนา แห่งชาติ</p> <p>4. สำนักงาน พระพุทธศาสนา แห่งชาติพิจารณาให้ ความเห็นชอบแจ้ง จังหวัดเพื่อให้วัดจัดทำ สัญญาเช่า</p>	<p>2. หนังสือให้ความ เห็นชอบของวัด และ ผ่านความเห็นชอบ ของเจ้าคณะปกครอง ตามลำดับชั้น ความเห็นของฝ่าย บ้านเมือง</p> <p>3. สำเนาเอกสารสิทธิ ที่ดินแปลงที่ขอเช่า โดยมีขนาดเท่า ต้นฉบับจริง</p> <p>4. หนังสือราคา ประเมินที่ดินแปลงที่ ขอเช่าของสำนักงาน ที่ดินจังหวัด</p> <p>5. แผนที่แสดง ตำแหน่งที่ตั้งที่ดิน โดยกำหนดมาตรา ส่วนให้ชัดเจน และมี ขนาดเท่าต้นฉบับจริง</p>	<p>2. กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511)</p> <p>3. มติมหาเถร สมาคม ให้กันเขต จัดประโยชน์</p>
<p>4. เอกชนเช่าที่ดิน เพื่อปลูกสร้าง อาคารแสวงหา ผลประโยชน์ (ไม่</p>	<p>1. ผู้ขอเช่าเสนอเรื่อง ขอเช่ากับวัด</p> <p>2. วัดพิจารณาและ เสนอเรื่องผ่านความ</p>	<p>1. หนังสือแสดงความ ประสงค์ขอเช่า ระบุ รายละเอียดต่างๆ เช่น วัตถุประสงค์การขอ เช่า เนื้อที่ที่ขอเช่า</p>	<p>1. พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไข เพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติ</p>

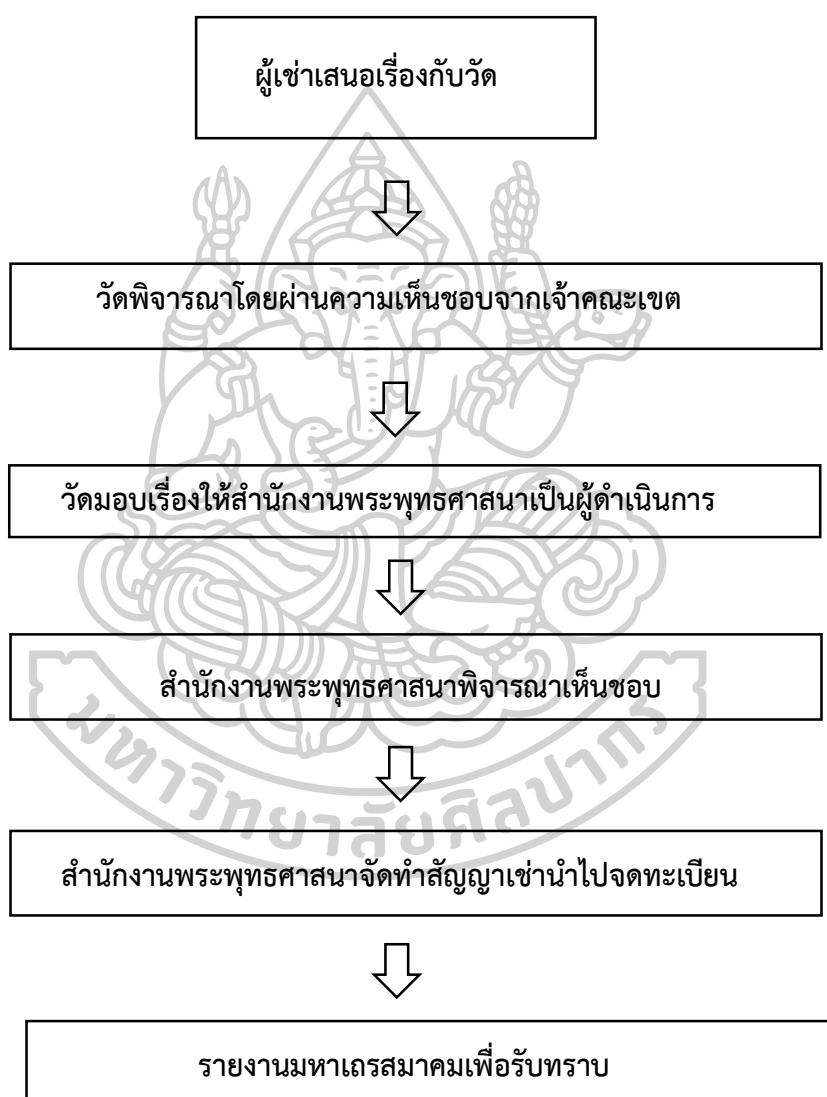
<p>ว่าสัญญาจะมีอายุ กี่ปีก็ตาม)</p>	<p>เห็นชอบของเจ้าคณะ ผู้ปกครองสงฆ์ ตามลำดับขึ้นไป จังหวัดพิจารณาแล้ว เสนอเรื่อง</p> <p>3. จังหวัดพิจารณาแล้ว เสนอเรื่องให้สำนักงาน พระพุทธศาสนา แห่งชาติพิจารณา</p> <p>4. สำนักงาน พระพุทธศาสนา แห่งชาติพิจารณาแล้ว นำเสนอคณะกรรมการ พศป. ให้ความเห็นชอบ</p> <p>5. คณะกรรมการ พศป. พิจารณาแล้ว สำนักงาน พระพุทธศาสนา แห่งชาติจะแจ้งให้ จังหวัดจัดทำสัญญาเช่า</p>	<p>อัตราค่าเช่า ระยะเวลาการเช่า เป็นต้น</p> <p>2. หนังสือให้ความ เห็นชอบของวัดผ่าน ความเห็นชอบจากเจ้า คณะปกครอง ตามลำดับชั้น และ ความเห็นของฝ่าย บ้านเมือง</p> <p>3. หนังสือราคา ประเมินที่ดินแปลงที่ ขอเช่าจากสำนักงาน ที่ดิน</p> <p>4. แผนผังแสดงสิ่ง ปลูกสร้าง</p>	<p>คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535</p> <p>2. กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2511)</p> <p>3. มติมหาเถร สมาคม ให้กันเขต จัดประโยชน์</p> <p>4. มติมหาเถร สมาคม ครั้งที่ 14/2521 โดย อนุโลม</p> <p>5. มติ คณะกรรมการ พศป. ครั้งที่ 6/2539</p> <p>6. มติ คณะรัฐมนตรี วันที่ 8 ตค. 2545</p>
---	--	---	---

ตารางที่ 5-1 แสดงวัตถุประสงค์ของการเช่าและขั้นตอนปฏิบัติ

ที่มา : ผู้วิจัย

จากตารางดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ในการเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์และระยะเวลา
ในการเช่า นั้น มีความสำคัญในการพิจารณาให้เช่าพื้นที่เป็นอย่างมาก ดูจากการที่วัดเป็นนิติบุคคลตาม

กฎหมาย ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัดในการบริหารจัดการกิจการทั่วไปของวัด แต่หากมีผู้เสนอขอเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ นอกจากทางวัดจะเป็นผู้พิจารณาแล้วนั้น ยังต้องผ่านความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม ตามขั้นตอนการปกครองคณะสงฆ์ แสดงให้เห็นว่าวัดโดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัด ไม่ได้มีสิทธิขาดในการตัดสินใจให้เช่าพื้นที่แต่เพียงผู้เดียว

แผนภาพที่ 5-1 แสดงขั้นตอนในการขอเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

ที่มา : ผู้วิจัย

ขอบเขตหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรณีสงฆ์

การจัดการ ที่ธรณีสงฆ์	วัด	สำนักงาน พระพุทธศาสนา แห่งชาติ	มหาเถร สมาคม	ผู้เช่า	หมาย เหตุ
กรรมสิทธิ์ ที่ดิน	✓				
รังวัดและ ออกโฉนด ที่ดิน		✓			
กำหนด เงื่อนไข สัญญาเช่า		✓			
พิจารณา เห็นชอบ สัญญาเช่า	✓				
กำหนด เกณฑ์ มาตรฐาน อัตราเช่า		✓			

ลงนามในสัญญาเช่า	✓	✓		✓	
เก็บค่าเช่า		✓			
ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย		✓			
เสนอโครงการการใช้ประโยชน์ที่ดิน	✓			✓	
เก็บรักษาเงินจัดผลประโยชน์		✓			
เบิกเงินค่าเช่าที่ธรณีสงฆ์	✓				
ตรวจสอบวัตถุประสงค์การเบิกเงิน		✓	✓		

การตัดค้ำ			✓		
การเบิก					
จ่ายเงิน					

ตารางที่ 5-2 ขอบเขตหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรรมาภิบาลของวัดกัลยาณมิตร
ที่มา : ผู้วิจัย

5.1.1 บทบาทหน้าที่ของวัดในด้านสาธารณสงเคราะห์และกิจกรรมสาธารณูปการ

จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและตัวอย่างกรณีศึกษา ถึงบทบาทหน้าที่ของวัดที่ควรเป็น ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง บทบาทหน้าที่การบริหารจัดการกิจกรรมสงฆ์ ได้แก่ กิจกรรมที่คณะสงฆ์ต้องถือเป็นหน้าที่ เพราะเป็นกิจกรรมสงฆ์และกิจการพระศาสนา มีด้วยกัน 6 ด้าน คือ

1. ด้านการปกครองคณะสงฆ์
2. ด้านการศาสนศึกษา
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. ด้านการสาธารณสงเคราะห์
6. ด้านการสาธารณูปการ

กิจการสาธารณสงเคราะห์ ที่วัดให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญ และเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจ ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้นงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ นอกจากจะเป็นการช่วยเหลือชาวบ้าน ในสิ่งที่พวกเขาต้องการและมีความจำเป็นแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับชุมชนอีกทางหนึ่ง ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจา และใจ อันจะนำความสุข ความเจริญมาสู่วัดและชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไป

กิจการสาธารณูปการ เป็นงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และ สิ่งแวดล้อม การดูแลบำรุงรักษาศาสนสมบัติของวัด งานสาธารณูปการของแต่ละวัดจะไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับขนาดของวัด เศรษฐกิจและความต้องการของชุมชน

5.1.2 ทศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ ต่อกิจการ สาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการของวัดกัลยาณมิตร

จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัด กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ในเชิงลึก(In-dept Interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ของการศึกษา ที่ต้องการศึกษาทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัด กัลยาณมิตร ที่มีต่อกิจการด้านสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ แสดงให้เห็นว่าผู้มีส่วน เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรแต่ละท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับโอกาสและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร และมีความคิดเห็นอย่างไรถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้น จะเป็นไปในทางที่เอื้อต่อการสาธารณะสงเคราะห์ และสาธารณูปการมากขึ้น ในการสัมภาษณ์ถึงทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร มีด้วยกันทั้งหมด 6 ท่าน ดังนี้

1) คุณสุวรรณี แก้วมณี

ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนสมบัติ

2) คุณพิชาน กัลยาณมิตร

ไวยาวัจกร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

3) คุณธรรมาพงษ์ คำวอน

หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม

4) คุณสมบุญ ศรีสุภักดิ์

ประธานชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว

5) พระราชวิริยาลังการ

เจ้าคณะเขตธนบุรี

6) พระพรหมกวี

เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

โดยชุดคำถามสัมภาษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรนั้น เป็นชุดคำถามที่เหมือนกันในแต่ละครั้งของการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง โดยคำถามสัมภาษณ์ มีดังนี้

1) ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร กับการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร(ชุมชนซอยช่างนา-สะพานยาว) ไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ ซึ่งแต่ละท่านที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร ได้ให้ความคิดเห็นดังนี้

คุณสุวรรณี แก้วมณี ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนสมบัติ ได้ให้ความเห็นว่า จากการจัดวัดกัลยาณมิตร มอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดูแลจัดประโยชน์แทนวัด โดยอ้างอิงเกณฑ์มาตรฐานอัตราค่าเช่าตามที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้จัดทำไว้ ซึ่งเจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรเห็นด้วยกับเกณฑ์มาตรฐานนี้ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นั้น วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด เป็นผู้มีเอกสิทธิ์ในพื้นที่ ถ้าท่านเจ้าอาวาสมีเจตจำนงการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์นั้นไปใช้เพื่อประโยชน์ด้านใดก็ย่อมได้ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะเข้ามาทำหน้าที่ดูแลว่าท่านเจ้าอาวาสต้องการนำพื้นที่ไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์อะไร ต้องการเก็บค่าเช่าเท่าไร ทั้งหมดนี้ก็ต้องทำเรื่องให้มหาเถรสมาคมรับทราบและเห็นชอบด้วย ส่วนการที่จะนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ไปใช้เพื่อประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์นั้น ก็เห็นว่าเหมาะสม เนื่องจากเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของวัดอยู่แล้ว ที่จะดำเนินกิจการเพื่อสังคมเหล่านี้

คุณพิชาน กัลยาณมิตร ไวยาวัจกร วัดกัลยาณมิตรรวมหาวีหาร ได้ให้ความเห็นว่า เห็นด้วยกับการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ไปใช้ด้านสาธารณะสงเคราะห์ เนื่องจากวัดกัลยาณมิตรเป็นวัดประจำพระมหากษัตริย์ (รัชกาลที่ 3) และมีศักยภาพมากพอที่จะทำประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมได้

คุณธราพงษ์ คำวอน หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ได้ให้ความเห็นว่า จากการจัดรับตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ของเขตคลองสาน ทำให้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงกับชุมชนซอยช่างนา-สะพานยาว ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร โดยทางเขตคลองสานได้มีโครงการพัฒนาชุมชนมากมาย เช่น โครงการศิลปะในซอย โครงการทูปิ่นมเบอร์วัน โครงการทูตน้อยประวัติศาสตร์ เป็นต้น โครงการต่างๆเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดเด่นของชุมชน ที่มีทำเลที่ตั้งที่ดี มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ การที่จะเปลี่ยนแปลงพื้นที่ไปใช้ประโยชน์ด้านอื่น จึงคิดว่าไม่เหมาะสม

คุณสมบุรณ์ ศรีศุภภักดิ์ ประธานชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว ได้ให้ความเห็นว่า จากการทำเป็นตระกูลเก่าแก่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรมานานหลายรุ่น ได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตในสมัยก่อนที่อยู่คู่กับพื้นที่นี้มาตั้งแต่วัยเด็ก ประวัติศาสตร์ของชุมชนแห่งนี้ที่มีมาอย่างยาวนาน การผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน และมุสลิมเข้าด้วยกัน อันเห็นได้จากอาคารในชุมชนที่ยังมีรูปแบบผสมผสานไทย-จีน หรือโบสถ์มัสยิดเซฟิที่ตั้งอยู่ในชุมชน การที่จะมาเปลี่ยนแปลงพื้นที่เหล่านี้ให้กลายเป็นแบบอื่น ที่ไม่ใช่ชุมชนนั้น เป็นเรื่องที่ไม่สมควรและเป็นไปไม่ได้ยาก เนื่องจากการมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ผูกพันกับวัดมาโดยตลอด แต่กลับไม่ได้รับความมั่นคงในการเช่าอยู่อาศัยเลย เห็นได้จากการที่วัดให้สัญญาเช่าปีต่อปี ทำให้ประชาชนไม่มีความมั่นคงในการอยู่อาศัย เพราะอาจจะถูกยกเลิกสัญญาเช่าเมื่อไรก็ได้ ซึ่งผู้เช่าไม่กล้าที่จะปรับปรุงอาคารบ้านเรือนของตนเอง ไม่อยากลงทุนในความเสี่ยงที่ตนเองได้รับ จึงทำให้เห็นว่าชุมชนทรูมโทรมลงไป ข้อเรียกร้องที่ยากได้จากทางวัดคือ ความมั่นคงในการอยู่อาศัย ปรับเปลี่ยนสัญญาเช่าให้เป็นสัญญานานปี ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทางที่ดีได้

พระราชวริยาลังการ เจ้าคณะเขตธนบุรี ได้ให้ความเห็นว่า จากการปกครองคณะสงฆ์ นั้น การที่เจ้าอาวาสจะตัดสินใจกระทำการใดๆกับพื้นที่นั้น ก็สามารถตัดสินใจเองได้ แต่ต้องไม่ขัดความมตมหาเถรสมาคม ซึ่งมีการตรวจสอบไปตามลำดับการปกครองคณะสงฆ์ โดยวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหารอยู่ในการดูแลของเจ้าคณะเขตธนบุรี โดยการจะนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ไปใช้เพื่อประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์นั้น ก็เห็นด้วย เนื่องจากบทบาทปัจจุบันของวัดนั้น เป็นมากกว่าแหล่งทำบุญทำทานของคนทั่วไป แต่วัดยังเป็นที่พักพิงให้กับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ เช่น วัดพระบาทน้ำพุ ที่จัดทำพื้นที่พักพิงสำหรับผู้ป่วยโรคเอดส์ วัดถ้ากระบอที่จัดทำพื้นที่ไว้บำบัดผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งการที่มีวัดทำหน้าที่เหล่านี้เพิ่มมากขึ้น ก็ย่อมเป็นผลดีกับสังคมและประเทศชาติ

พระพรหมกวี เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร ได้ให้ความเห็นว่า เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป ซึ่งท่านได้มอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ดูแลจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ โดยมีท่านเจ้าอาวาสร่วมบริหารงานด้วย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการรับทราบเห็นชอบเรื่องที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอมา ซึ่งตอนนี้ท่านกล่าวว่า ทางวัดยังไม่มีโครงการที่จะทำอะไรในพื้นที่ธรณีสงฆ์ เพราะพื้นที่ดินวัด(บริเวณที่ตั้งวัด) ก็เพียงพอต่อการดำเนินการกิจการทางศาสนาแล้ว แต่ก็เห็นด้วยกับการนำพื้นที่ไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์ เนื่องจากเป็นการทำเพื่อสังคมและประเทศชาติ และเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของวัดตาม

กฎหมายอาญาอีกด้วย

จากการสัมภาษณ์ถึงทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร สามารถสรุปได้ว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ ที่มีอำนาจหน้าที่มากที่สุด คือ เจ้าอาวาส และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งร่วมกันบริหารจัดการผลประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์นั้น เห็นด้วยกับการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณสงเคราะห์เนื่องจากมีความเห็นตรงกันในเรื่องของบทบาทหน้าที่ที่ควรปฏิบัติของคณะสงฆ์ตามก้ำของมหาเถรสมาคม โดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เห็นด้วยนั้นก็คือ เจ้าคณะเขต และไวยาวัจกรของวัดกัลยาณมิตร ซึ่งอยากเห็นวัดกัลยาณมิตรดำเนินการกิจการสาธารณสงเคราะห์ตามบทบาทหน้าที่ที่ควรปฏิบัติเช่นเดียวกัน ส่วนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรณีสงฆ์คือ ประธานชุมชนและหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมนั้น ไม่เห็นด้วยกับการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นที่ไม่ใช่เพื่อการอยู่อาศัยของชุมชน เนื่องจากเห็นว่าเป็นการทำลายประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนที่มีมาอย่างยาวนาน

5.2 โอกาสและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์เพื่อกิจการสาธารณสงเคราะห์และสาธารณูปการ

จากคำถามของการวิจัยว่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น มีโอกาสและแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นได้ยากหรือง่ายมากน้อยเพียงใด และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น จะเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะใด

โดยการศึกษาข้อมูลทั้งจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารพบว่า การใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น มีโอกาสเปลี่ยนแปลงอย่างแน่นอน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดขึ้นได้ยากหรือง่ายนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

5.2.1 ปัจจัยทางด้านการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

1. วัดถือเอกสิทธิ์ในการครอบครองพื้นที่ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัด ตาม

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พศ. 2535 ระบุไว้ในมาตรา 40 ว่า ศาสนสมบัติของวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง ศาสนสมบัติของวัดนั้น ได้แก่ ที่ดินที่ตั้งวัด ที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา อาคาร สิ่งปลูกสร้างต่างๆ รวมถึงโบราณสถานและโบราณวัตถุด้วย ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พศ. 2535 มาตรา 37 ยังได้ระบุหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดูแลบำรุงรักษา จัดกิจการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ทำให้โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสด้วย

2. ผู้เช่าได้สิทธิการเช่าที่ธรณีสงฆ์ตามเงื่อนไขของระยะเวลาเช่า เมื่อหมดระยะเวลาเช่าต้องส่งมอบพื้นที่เช่าคืนคืนให้กับวัด เนื่องจากสิทธิในการเช่าหมดลงตามระยะเวลาเช่าในสัญญาเช่า ทำให้โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น มีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้ง่ายขึ้น จากการที่ผู้เช่าพื้นที่เดิมนั้น หมดสัญญาลงไป

3. ระยะเวลาสัญญาเช่า เนื่องจากในปัจจุบันนั้น ผู้เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น ได้ระยะเวลาสัญญาเช่าแบบปีต่อปี ทำให้เกิดความไม่มั่นคงในการเช่าอยู่อาศัยในพื้นที่ เพราะผู้เช่าไม่มีสิทธิ์ใดๆ ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ทำให้เมื่อหมดสัญญาในแต่ละปีนั้น อาจเกิดการไม่ต่อสัญญาเช่าให้กับทางผู้เช่าได้ ซึ่งเป็นสิทธิ์ของทางวัดในการไม่ต่อสัญญาเช่า ถ้าทางวัดต้องการพื้นที่ไปทำประโยชน์ต่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการเป็นเจตจำนงการใช้พื้นที่ของวัดที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทำให้โอกาสการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารเป็นไปได้ง่ายขึ้น

4. เกณฑ์มาตรฐานอัตราค่าเช่า จากการที่วัดมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติดูแลจัดการผลประโยชน์แทนวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้มีการกำหนดมาตรฐานสำหรับอัตราค่าเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ โดยแยกประเภทตามวัตถุประสงค์ของการใช้พื้นที่ เกณฑ์มาตรฐานอัตราค่าเช่านี้ใช้เป็นมาตรฐานสำหรับวัดที่มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดผลประโยชน์แทนวัด โดยเกณฑ์มาตรฐานอัตราค่าเช่าต้องผ่านการอนุมัติเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมด้วย แต่จากการที่วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลโดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัด และพื้นที่ของวัดแต่ละประเภทนั้นจัดเป็นศาสนสมบัติของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลจัดการศาสนสมบัติของวัด (ตามพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ พศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พศ.2535) ทำให้เจ้าอาวาสมีเอกสิทธิ์ในการตัดสินใจที่จะกำหนดอัตราค่าเช่าเองได้ โดยอาจจะต่ำกว่าหรือสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดไว้ก็ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การกำหนดอัตราค่าเช่าเองของทางวัดนั้น จะต้องได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมด้วย

5. ผู้เช่าเดิมไม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้เช่านั้นยังคงต้องการให้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เป็นพื้นที่เช่าเพื่อการอยู่อาศัยเช่นเดิม โดยอ้างว่าเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอุทิศที่ดินให้กับวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ซึ่งพระองค์เจ้าเจริญศรีชนมายุต้องการอุทิศที่ดินเพื่อให้ประชาชนเช่าเพื่ออยู่อาศัย เพื่อให้วัดได้รับผลประโยชน์จากค่าเช่านั้น จากการสัมภาษณ์ประธานชุมชน ได้ทราบว่าในปี พศ. 2530 ได้มีข่าวว่าวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารขอคืนพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ทำให้ผู้เช่ามีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชุมชน โดยมีคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้แทนในการเจรจาต่อรองกับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้แทนของวัด ทำให้ทางวัดต่อสัญญาเช่าให้กับชุมชนต่อไป คณะกรรมการชุมชนจึงได้มีการเสนอช่วยวัดหารายได้ โดยการจัดงานบุญประจำปีต่างๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อหารายได้เข้าวัด และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่าชุมชนจะได้รับการต่อสัญญาเช่าต่อไปในทุกๆปี การเคลื่อนไหวรวมตัวกันของผู้เช่านี้ แสดงให้เห็นว่าผู้เช่าหรือชุมชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น ไม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ ไปในทิศทางอื่น นอกจากการให้เช่าเพื่ออยู่อาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ที่ทำให้โอกาสการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้นเป็นไปได้ยาก

5.2.2 ปัจจัยทางด้านเจตจำนงของวัด

วัดถือเอกสิทธิ์ในการครอบครองพื้นที่ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ 2) พศ. 2535 ทำให้เจ้าอาวาสมีสิทธิ์ในการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารไปใช้ในกิจการด้านอื่นที่ท่านเจ้าอาวาสต้องการได้ ทั้งนี้การนำพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นที่ไม่ใช่เพื่อการอยู่อาศัยนั้น ต้องไม่ขัดกับ มติมหาเถรสมาคม พระธรรมวินัย จาริตประเพณีอันดีงาม เพื่อเป็นการสงเคราะห์กับประชาชนทั่วไป ทั้งนี้โดยรวมคือประโยชน์กับพระศาสนา

โดยเจตจำนงของวัดที่สามารถนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ไปใช้ประโยชน์ เพื่อหาผลประโยชน์เข้าวัดและนำเงินผลประโยชน์ที่ได้นั้นมาบำรุงพระพุทธศาสนา สามารถแบ่งเจตจำนงของวัดหลักๆได้ดังนี้

1. เพื่อผลประโยชน์สูงสุด คือการที่วัดนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ไปใช้ในกิจการต่างๆ ที่เอื้อต่อผลประโยชน์ของวัดอย่างสูงสุด กิจการที่ได้รับค่าเช่ามากขึ้น เพื่อนำรายได้มาทำนุบำรุงวัดและพระศาสนา เช่น ให้เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อการพาณิชย์กรรม ให้นายทุนเข้ามาเช่าพื้นที่ด้วยอัตราค่าเช่าที่มากกว่ามาตรฐาน

2. เพื่อผลประโยชน์ตามเหมาะสม และสงเคราะห์ประชาชนยากไร้ เจตจำนงนี้เป็นเจตจำนงของวัดที่จะทำให้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพราะทางวัดยังประสงค์ที่จะให้ประชาชนเช่าอยู่อาศัยในอัตราค่าเช่าตามมาตรฐานที่สำนักงานพระพุทธศาสนากำหนดไว้ ซึ่งทางวัดก็ยังคงได้รับค่าเช่าเพื่อผลประโยชน์ของวัดได้ตามปกติ ทำให้ชุมชนชอยช่างนาค-สะพานยาวยังคงอยู่ได้ต่อไป และถ้าทางวัดมีเจตจำนงที่จะให้สงเคราะห์ประชาชน ทางวัดอาจมีการพิจารณาเงื่อนไขระยะเวลาเช่าแบบใหม่ ที่ไม่ใช่แบบปีต่อปี ที่ทำให้ประชาชนที่เช่าอยู่อาศัยเกิดความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยของตัวเอง ซึ่งถ้าทางวัดให้สัญญาเช่าระยะยาวกับประชาชน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของชุมชนมากขึ้น

3. เพื่อผลประโยชน์ของวัดและเพื่อการสาธารณะสงเคราะห์-สาธารณูปการ เจตจำนงนี้เป็นไปตามกฎหมายตราสามศก ฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง บทบาทหน้าที่การบริหารจัดการคณะสงฆ์ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือเป็นหน้าที่ เพราะเป็นกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนา มีด้วยกัน 6 ด้าน คือ

1. ด้านการปกครองคณะสงฆ์
2. ด้านการศาสนศึกษา
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. ด้านการสาธารณะสงเคราะห์
6. ด้านการสาธารณูปการ

ดังนั้น บทบาทหน้าที่และภารกิจที่สำคัญของวัด ตามที่กฎหมายตราสามศกได้กำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของวัดที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่นั้น ซึ่งในกรณีนี้ โอกาสและ

แนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น เป็นไปตามปัจจัยทางด้านเจตจำนงของวัดที่จะดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย นั่นก็คือการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์และกิจการสาธารณูปการ

กิจการสาธารณะสงเคราะห์ เป็นเจตจำนงของวัดที่จะสงเคราะห์ประชาชนและสังคม โดยมีวัดเป็นแกนนำ เช่น การจัดบรรพชาอุปสมบทภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน การใช้พื้นที่ของวัดเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ประสบภัยต่างๆ การใช้พื้นที่ของวัดในการเป็นโรงพยาบาล เป็นต้น

กิจการสาธารณูปการ เป็นเจตจำนงของวัดที่จะพัฒนาวัดและเอื้อประโยชน์พื้นที่ของวัดไปใช้เพื่อการสาธารณูปการต่างๆ ตามความต้องการของสังคม ในการขาดแคลนสาธารณูปการด้านต่างๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การที่วัดจัดประโยชน์ที่ดินที่วัดถือกรรมสิทธิ์ ไม่ว่าจะเป็นที่ดินที่ตั้งวัดหรือที่ธรณีสงฆ์ เพื่อให้หน่วยงานราชการหรือกระทรวงศึกษาธิการเข้ามาเช่า เพื่อจัดตั้งเป็นโรงเรียนระดับชั้นต่างๆโดยมีวัดให้การสนับสนุนและตั้งชื่อโรงเรียนตามวัดนั้นๆที่กรุณาเอื้อเพื่อที่ดินของวัด ทำให้พื้นที่นั้นๆได้มีสาธารณูปการที่เหมาะสมกับพื้นที่และเป็นการสงเคราะห์ประชาชนในพื้นที่นั้นและสงเคราะห์สังคมอีกทางหนึ่งด้วย

4. เพื่อกิจการทางพระพุทธศาสนา เจตจำนงนี้เป็นบทบาทหน้าที่หนึ่งของวัดมีหน้าที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา งานบุญประเพณีต่างๆที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความต้องการในการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ เพื่อใช้ประโยชน์ในทางกิจการพระพุทธศาสนา เช่น ใช้พื้นที่เพื่อสร้างศาลาการเปรียญ อาคารเรียนปริยัติธรรม อาคารปฏิบัติธรรม โบสถ์ วิหาร เป็นต้น

5.3 ศักยภาพของพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ศักยภาพของพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น เป็นปัจจัยที่ส่งผลอย่างมาก ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร โดยปัจจัยด้านศักยภาพของพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร มีดังนี้

5.3.1 การเข้าถึงพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

โครงข่ายทางสัญจรบริเวณโดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น มีหลากหลายเส้นทางที่เชื่อมโยงกัน ทั้งทางบกที่เข้าถึงได้จากถนนสมเด็จพระยา และถนนท่าดินแดง ทางน้ำที่มีทั้งเรือข้ามฟากและเรือท่องเที่ยว และการสัญจรระบบรางที่กำลังดำเนินการก่อสร้าง โดยจะ

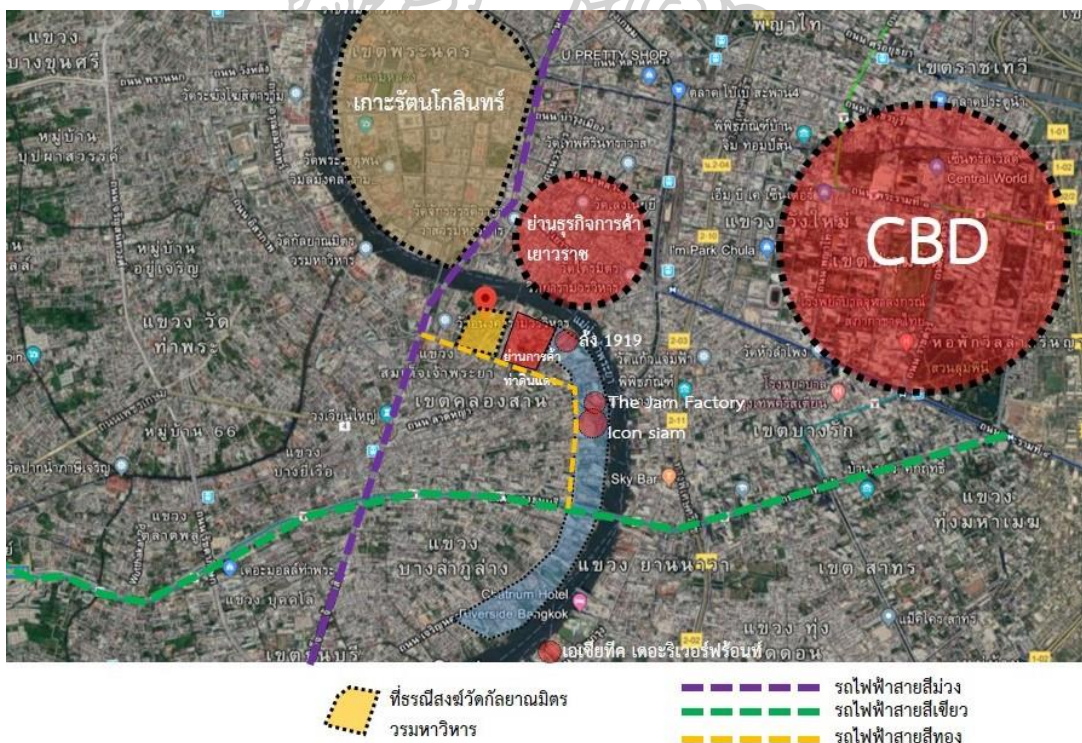
พร้อมใช้งานในปีพ.ศ. 2566 ซึ่งความพร้อมในการเข้าถึงพื้นที่ได้ง่ายนั้น ทำให้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่าย

5.3.2 ทำเลที่ตั้งของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ปัจจัยด้านทำเลที่ตั้งของพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ที่เชื่อมต่อกับย่านสำคัญต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร ที่รัศมีระยะเพียง 2 กิโลเมตร การเชื่อมต่อกับย่านประวัติศาสตร์อย่างเกาะรัตนโกสินทร์ ย่านการค้าเยาวราชและย่านการค้าสยาม,สีลม อีกทั้งพื้นที่ยังอยู่ใกล้กับริมแม่น้ำเจ้าพระยา ที่สามารถเดินถึงได้ ทำให้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น เป็นทำเลที่ตั้งที่มีศักยภาพมากในการพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับย่านต่าง ๆ

5.3.3 แปลงที่ดินที่มีขนาดใหญ่ของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

การที่แปลงที่ดินของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร มีขนาดใหญ่ทำให้ในแต่ละแปลงสามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เนื่องจากสามารถให้เช่าเพื่อใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นบริเวณกว้างได้

แผนผังที่ 5-1 แสดงศักยภาพของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

ที่มา : ผู้วิจัย

5.4 ทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

จากการวิเคราะห์ทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารที่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยวิเคราะห์จากทัศนคติของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดิน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ทิศทางหลักๆ ได้ดังนี้

ทิศทางที่ 1 เพื่อผลประโยชน์สูงสุด คือการที่วัดนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ไปใช้ในกิจการต่างๆ ที่เอื้อต่อผลประโยชน์ของวัดอย่างสูงสุด จัดให้มีกิจการที่ได้รับค่าเช่ามากขึ้น เพื่อนำรายได้มาทำนุบำรุงวัดและพระศาสนา เช่น ให้เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อการพาณิชย์กรรม ให้นำทุนเข้ามาเช่าพื้นที่ด้วยอัตราค่าเช่าที่มากกว่ามาตรฐาน

ทิศทางที่ 2 เพื่อกิจการสาธารณสงเคราะห์ เป็นการสงเคราะห์ประชาชนยากไร้ ทิศทางนี้เป็นทิศทางที่จะทำให้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่มากนัก ยังคงมีความเป็นที่ยู่ออาศัย เพราะทางวัดยังประสงค์ที่จะให้ประชาชนเช่าอยู่อาศัยในอัตราค่าเช่าตามมาตรฐานที่สำนักงานพระพุทธศาสนากำหนดไว้ ซึ่งทางวัดก็ยังคงได้รับค่าเช่าเพื่อผลประโยชน์ของวัดได้ตามปกติ ทำให้ชุมชนชอยช่างนาค-สะพานยาวยังคงอยู่ต่อไป และกิจการสาธารณสงเคราะห์ เป็นเจตจำนงของวัดที่จะสงเคราะห์ประชาชนและสังคม กิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันกระทำเพื่อเกื้อกูลบทบาทหน้าที่ของวัด เช่น การจัดบรรพชาอุปสมบทภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อน การใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดเพื่อเป็นที่ยู่ออาศัยแก่ผู้ยากไร้หรือการสร้างอาคารชั่วคราว เป็นต้น

ทิศทางที่ 3 เพื่อกิจการสาธารณูปการ ทิศทางนี้เป็นไปตามกฎหมายมาตรา 15 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง บทบาทหน้าที่การบริหารจัดการคณะสงฆ์ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือเป็นหน้าที่ เพราะเป็นกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนา มีด้วยกัน 6 ด้าน ซึ่งมีด้านที่เกี่ยวกับกิจการสาธารณูปการ เพื่อรองรับความต้องการด้านสาธารณูปการของชุมชนและสังคม กิจการสาธารณูปการ เป็นเจตจำนงของวัดที่จะพัฒนาวัดและเอื้อประโยชน์พื้นที่ของวัดไปใช้เพื่อการสาธารณูปการต่างๆ ตามความต้องการของสังคม ในการขาดแคลนสาธารณูปการด้านต่างๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การที่วัดจัดประโยชน์ที่ดินที่วัดถือกรรมสิทธิ์ ไม่ว่าจะเป็นที่ดินที่ตั้งวัดหรือที่ธรณีสงฆ์ เพื่อให้หน่วยงานราชการหรือกระทรวงศึกษาธิการเข้ามาเช่า เพื่อจัดตั้งเป็นโรงเรียนระดับชั้นต่างๆ โดยมีวัดให้การสนับสนุนและตั้งชื่อโรงเรียนตามวัดนั้นๆ ที่กรุณาเอื้อเพื่อที่ดินของวัด ทำให้พื้นที่นั้นๆ ได้มีสาธารณูปการที่เหมาะสมกับพื้นที่และเป็นการสงเคราะห์ประชาชนในพื้นที่และสังคมอีกทางหนึ่งด้วย

ทิศทางที่ 4 เพื่อกิจการทางพระพุทธศาสนา ทิศทางนี้เป็นบทบาทหน้าที่หนึ่งของวัดมีหน้าที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา งานบุญประเพณีต่างๆที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความต้องการในการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ เพื่อใช้ประโยชน์ในทางกิจการพระพุทธศาสนา เช่น ใช้พื้นที่เพื่อสร้างศาลาการเปรียญ อาคารเรียนปริยัติธรรม อาคารปฏิบัติธรรม โบสถ์ วิหาร เป็นต้น

5.4.1 รายละเอียดทางเลือกทิศทางการเปลี่ยนแปลง

จากการวิเคราะห์ถึงศักยภาพของที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารทำให้ทราบถึงศักยภาพในด้านต่างๆของพื้นที่ ที่มีความพร้อมทั้งด้านโครงสร้างคมนาคม ด้านการเชื่อมต่อย่านสำคัญต่างๆ ทำให้มีโอกาสเกิดกิจกรรมในพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามทิศทางที่ตอบสนองต่อศักยภาพและบทบาทหน้าที่ของวัด ดังตารางต่อไปนี้

กิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์

เขตจำนองของ วัด	กิจกรรมการใช้ ประโยชน์ที่ดิน สงฆ์	ขนาดพื้นที่	ชุมชนเดิม		ที่ว่างสาธารณะ		หมายเหตุ
			เดิม	ใหม่	เดิม	ใหม่	
ทิศทางที่ 1 ผลประโยชน์ สูงสุด “Model 1”	-คอนกรีตที่มีมอลล์	33,000					* คอนกรีตใหม่เพื่อชุมชน เป็นการ พัฒนาชุมชนในแนวตั้ง ซึ่งคอนกรีตใหม่ เพื่อชุมชนนี้สามารถรองรับได้ทั้งหมด 600 ครอบครัวซึ่งจำนวนครอบครัวที่อาศัยอยู่ เดิมคือ 560 ครอบครัว * คอนกรีตใหม่ผู้ใช้ใหม่ เป็นการเพิ่ม พื้นที่รองรับการอยู่อาศัยสำหรับ บุคคลภายนอก ซึ่งเป็นการลงทุนจากผู้ ต้องการเช่าพื้นที่เพื่อสร้าง คอนกรีตใหม่ เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับ ทางวัดได้มากขึ้น
	-คอนกรีตใหม่ผู้ใช้	30,198					
	-พาณิชย์กรรม ตึกแถว	29,840					
	-คอนกรีตใหม่ เพื่อชุมชน		43,559	26,160			
	-ที่ว่างสาธารณะ				1,542	8,591	
	ขนาดพื้นที่รวม			119,198 ตารางเมตร		ที่ว่างรวม 8,591 ตรม.	
ทิศทางที่ 2 สาธารณะ สงเคราะห์ “Model 2”	-ศูนย์รวมสถาน สงเคราะห์	22,269					* ชุมชนเดิมพัฒนาใหม่ เป็นการปรับปรุง ผังการเช่าใหม่สำหรับชุมชนเดิม โดย สามารถรองรับได้ 142 ครอบครัว
	-ชุมชนเดิมพัฒนา ใหม่		43,559	5,680			
	-คอนกรีตใหม่ เพื่อชุมชน		43,559	26,160			* คอนกรีตใหม่เพื่อชุมชน เป็นการ พัฒนาชุมชนในแนวตั้ง ซึ่งคอนกรีตใหม่ เพื่อชุมชนนี้สามารถรองรับได้ทั้งหมด 600 ครอบครัวซึ่งจำนวนครอบครัวที่อาศัยอยู่ เดิมคือ 560 ครอบครัว
	-พาณิชย์กรรม	20,914					
	-ตลาด	1,282					
	-ที่ว่างสาธารณะ				1,542	9,464	
	ขนาดพื้นที่รวม		76,305 ตารางเมตร		ที่ว่างรวม 8,591 ตรม.		
ทิศทางที่ 2 สาธารณะ สงเคราะห์ “Model 3”	-ชุมชนเดิมพัฒนา ใหม่		43,559	65,004			* ชุมชนเดิมพัฒนาใหม่ เป็นการปรับปรุง ผังการเช่าใหม่สำหรับชุมชนเดิม โดย สามารถรองรับได้ 560 ครอบครัว เท่าเดิม แต่มีการปรับเปลี่ยนการใช้งานเพิ่มขึ้น เช่น พื้นที่ชั้นล่างใช้ประโยชน์เพื่อการค้า
	-พาณิชย์กรรม ตึกแถว	21,708					
	-ที่ว่างสาธารณะ				1,542	3,968	
	ขนาดพื้นที่รวม		86,712 ตารางเมตร		ที่ว่างรวม 3,968 ตรม.		
ทิศทางที่ 3 สาธารณูปการ “Model 4”	-สาธารณูปการ	59,850					* คอนกรีตใหม่เพื่อชุมชน เป็นการ พัฒนาชุมชนในแนวตั้ง ซึ่งคอนกรีตใหม่ เพื่อชุมชนนี้สามารถรองรับได้ทั้งหมด 600 ครอบครัวซึ่งจำนวนครอบครัวที่อาศัยอยู่ เดิมคือ 560 ครอบครัว
	-คอนกรีตใหม่ เพื่อชุมชน		43,559	26,160			

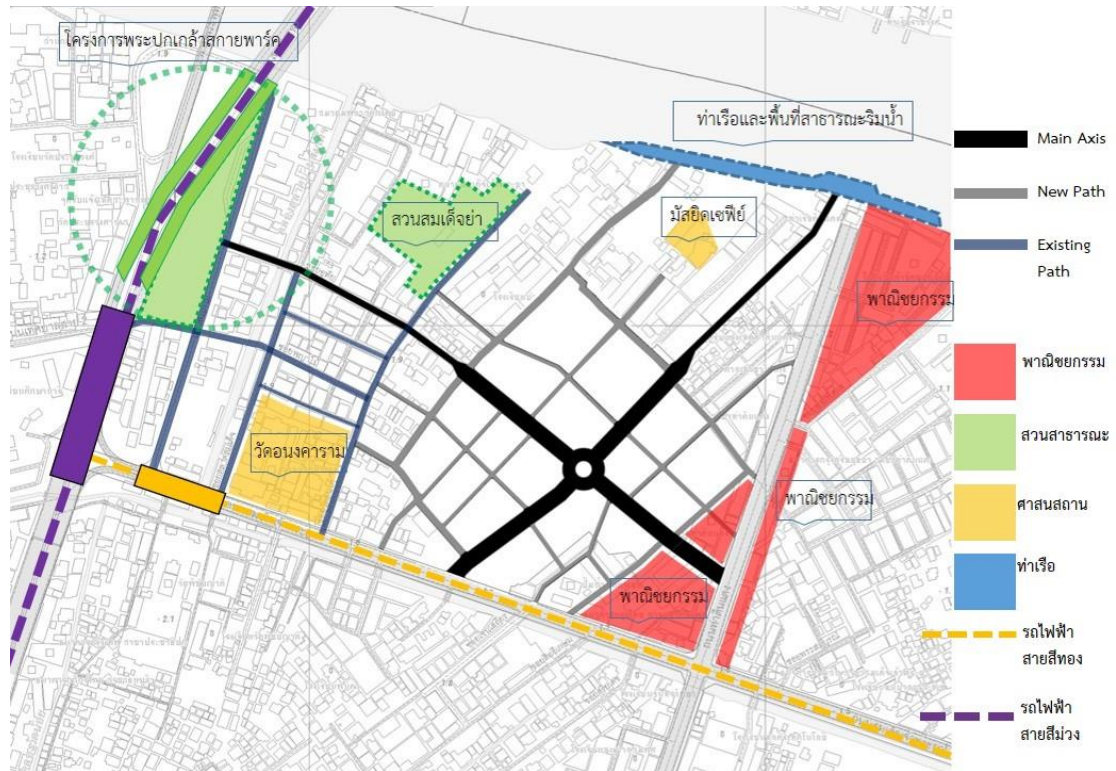
เขตงานของวัด	กิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์	ขนาดพื้นที่	ชุมชนเดิม		ที่ว่างสาธารณะ		หมายเหตุ
			เดิม	ใหม่	เดิม	ใหม่	
	พานิชยกรรม ตึกแถว	13,828					
	-ที่ว่างสาธารณะ				1,542	12,493	
	ขนาดพื้นที่รวม		99,838 ตารางเมตร		ที่ว่างรวม 12,493 ตรม.		
ทิศทางที่ 4 ศาสนกิจ "Model 5"	-ศูนย์ปฏิบัติธรรม	14,470					*คอนโดมิเนียมเพื่อชุมชน เป็นการพัฒนาชุมชนในแนวตั้ง ซึ่งคอนโดมิเนียมเพื่อชุมชนนี้สามารถรองรับได้ทั้งหมด 600 ครอบครัวยังจำนวนครอบครัวที่อาศัยอยู่เดิมคือ 560 ครอบครัวย *ชุมชนเดิมพัฒนาใหม่ เป็นการปรับปรุงผังการเช่าใหม่สำหรับชุมชนเดิม โดยสามารถรองรับได้ 220 ครอบครัวย
	-ชุมชนเดิมพัฒนาใหม่		43,559	8,799			
	-คอนโดมิเนียมเพื่อชุมชน		43,559	26,160			
	พานิชยกรรม ตึกแถว	19,824					
	-ที่ว่างสาธารณะ				1,542	9,471	
	ขนาดพื้นที่รวม		69,253 ตารางเมตร		ที่ว่างรวม 9,471 ตรม.		

ตารางที่ 5-3 แสดงรายละเอียดกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ที่มา : ผู้วิจัย

จากตารางรายละเอียดกิจกรรมที่สามารถเกิดขึ้นได้ตามศักยภาพของพื้นที่ที่มีอยู่นั้น นำไปสู่การเสนอแนะแนวทางของโครงข่ายการสัญจรภายในพื้นที่และการเชื่อมต่อกับโครงข่ายภายนอก ผังโครงสร้างหลักของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

แผนผังที่ 5-2 แสดงผังโครงสร้างหลักของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ที่มา : ผู้วิจัย

จากการวิเคราะห์ทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์กิจกรรมที่สามารถมีความเป็นไปได้ในการเกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งสามารถวิเคราะห์การเชื่อมต่อกับบริบทพื้นที่เดิม ด้วยโครงข่ายเส้นทางการสัญจรที่เชื่อมโยงกับเส้นทางของพื้นที่เดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยโครงข่ายทางสัญจรนี้ มีแกนหลักที่เชื่อมจากถนนสมเด็จพระย่ากับริมแม่น้ำเจ้าพระยาได้ เป็นการเน้นแกนหลักให้มีความสำคัญและเพื่อพื้นที่โดยรอบนั้นได้เกิดการพัฒนา อีกทั้งโครงข่ายรองยังสามารถเชื่อมกับแกนเดิมของพื้นที่ได้อีกด้วย

5.4.2 ทางเลือกทิศทางการเปลี่ยนแปลง

จากการวิเคราะห์ทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร และการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งสามารถเกิดกิจกรรมต่างๆ ได้ตามทางเลือกดังต่อไปนี้

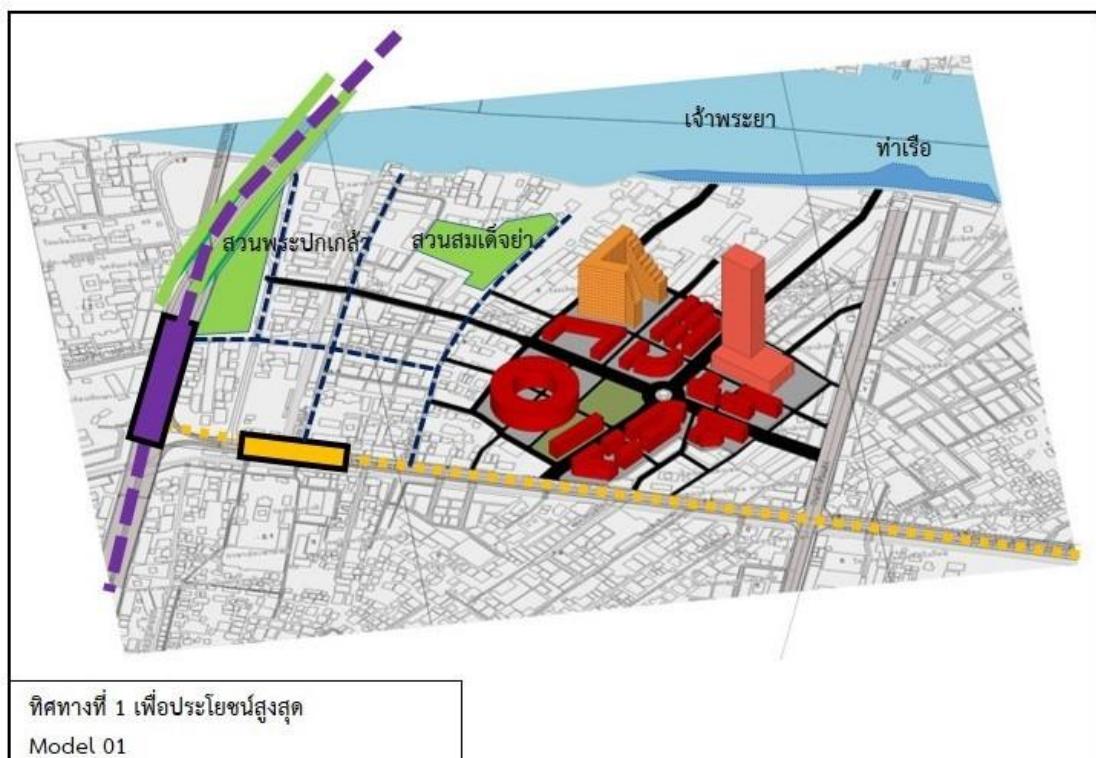
ทางเลือกที่ 1

ทิศทางที่ 1 เพื่อประโยชน์สูงสุด (Model A)

จากการศึกษา, วิเคราะห์ทำเลที่ตั้งและ ศักยภาพของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร ทำให้รับรู้ถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดการใช้ประโยชน์ด้านพาณิชยกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งในแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครนั้น พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหารอยู่ในพื้นที่สีน้ำตาล ย.8 หมายถึง พื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่น เป็นพื้นที่ที่สามารถดำเนินการสร้างโครงการขนาดใหญ่ได้ เช่น ศูนย์การค้า โรงแรม อาคารชุดอยู่อาศัย เป็นต้น โดยประเภทกิจการต่างๆ เหล่านี้ มีเงื่อนไขว่า ต้องอยู่ห่างสถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนไม่เกิน 500 เมตร ซึ่งในปี พศ. 2566 พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น จะมีโครงการรถไฟฟ้าสายสีทองวิ่งผ่านถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยา โดยเริ่มการก่อสร้างแล้วเมื่อปี พศ. 2560 เป็นการร่วมมือกันระหว่าง กรุงเทพมหานครกับ กลุ่มบริษัทศูนย์การค้าไอคอนสยาม และบริษัท กรุงเทพธนาคม จำกัด เป็นโครงการรถไฟฟ้าระยะสั้น เพื่อเป็นการเชื่อมต่อเข้ากับศูนย์การค้าไอคอนสยามและเชื่อมต่อการเดินทางบนถนนเจริญนคร ไปจนถึง ถนนสมเด็จพระเจ้าอยุธยา ในระยะทางรวม 2.8 กิโลเมตร รวมทั้งหมด 4 สถานี โดยแยกโครงการนี้แบ่งเป็น 2 ระยะ และเป็นสถานีรถไฟฟ้าที่เชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าสายอื่นอีก 3 สถานี คือ เชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าสายสีเขียว ที่สถานีกรุงธนบุรี เชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าสายสีแดง ที่สถานีคลองสาน และเชื่อมต่อกับสายสีม่วง ที่สถานีประชาธิปไตย ซึ่งโครงการรถไฟฟ้าสายสีทองจะเปิดให้บริการในปี 2561 และระยะที่ 2 จะเปิดให้บริการในปี 2566

ด้วยเหตุนี้ทำให้ทุกประเภทกิจการการใช้ประโยชน์สามารถสร้างและใช้ประโยชน์บนพื้นที่นี้ได้ โดยนายทุนที่ต้องการเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพื่อสร้างกิจการโครงการต่างๆ ต้องเจรจาถึงวัตถุประสงค์ของการเช่ากับเจ้าอาวาสผู้ซึ่งเป็นตัวแทนของวัด ที่มีสิทธิ์ในการตัดสินใจก่อนเป็นอันดับแรก

จากการวิเคราะห์โอกาสการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ถึงแม้จะมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามทิศทางที่ได้จำลองไว้ข้างต้น ซึ่งวัดจะได้รับค่าธรรมเนียมการขอเช่าพื้นที่ของเอกชนและอัตราค่าเช่าที่สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก เป็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้วัดได้รับผลประโยชน์จากพื้นที่ธรณีสงฆ์สูงสุด แต่เนื่องจากการขอสัญญาเช่าในระยะยาว จึงทำให้ต้องยื่นเรื่องให้ทางมหาเถรสมาคมรับทราบ และพิจารณาเห็นชอบเพื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการเช่า คุณสมบัติของผู้เช่า และโครงการส่งผลกระทบต่อพื้นที่อย่างไรบ้าง ซึ่งหากผ่านการพิจารณาจากทางวัดแล้ว ก็ยังต้องเจรจากับประชาชนในชุมชน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง โดยอาจจะมีการเยียวยาและทดแทนให้กับประชาชนในชุมชน แต่ถ้าชุมชนไม่ต้องการอาจทำให้เกิดการปะทะกันได้ ทำให้แนวโน้มความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ ที่วัดจะได้รับผลประโยชน์อย่างสูงสุดนั้น มีความเป็นไปได้ยาก เนื่องจากต้องผ่านขั้นตอนการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์หลายขั้นตอน ตามระเบียบของมหาเถรสมาคม และยังคงรับมือกับผลกระทบที่มีต่อชุมชนเดิมอีกด้วย

ภาพที่ 5-1 แสดงทางเลือกทิศทางที่ 1

ที่มา : ผู้วิจัย

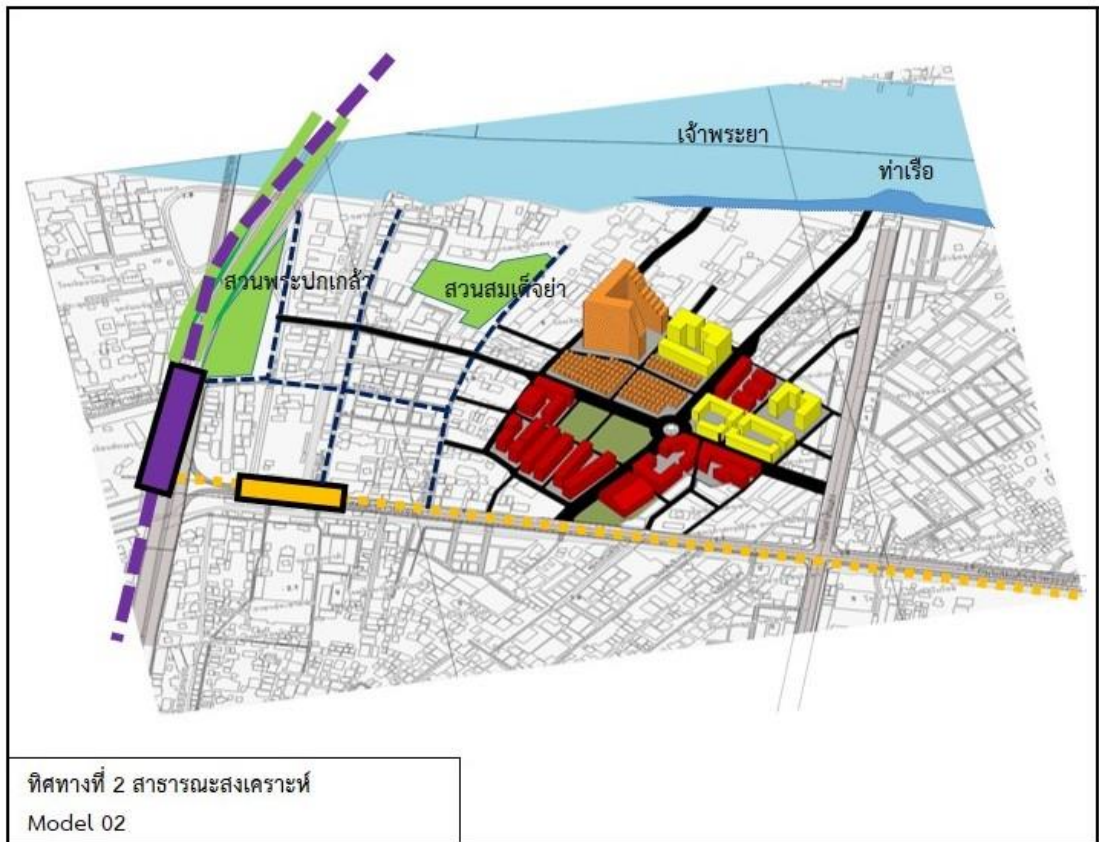
แผนผังที่ 5-3 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 1:

ที่มา : ผู้วิจัย

ทางเลือกที่ 2

ทิศทางที่ 2 เพื่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์ (Model B)

เป็นการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพื่อประโยชน์ด้านการอยู่อาศัย โดยวัดได้รับผลประโยชน์จากอัตราค่าเช่าที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่มหาเถรสมาคมระบุไว้ ดำเนินการควบคู่ไปกับการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ให้มีที่อยู่อาศัย และช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนที่เดือดร้อนในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของวัดในด้านกิจการสาธารณะสงเคราะห์ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคมที่ได้กำหนดไว้ ทิศทางการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปตามบทบาทของวัดเกี่ยวกับการเอื้อเพื่อประโยชน์ต่อสังคม ทำให้ประชาชนผู้ยากไร้ได้มีที่อยู่อาศัย และทำให้ชุมชนเดิมได้รับการพัฒนา มีการที่อยู่อาศัยของชุมชนในทางตั้ง ทำให้วัดสามารถแบ่งพื้นที่มาใช้เพื่อประโยชน์ด้านกิจการสาธารณะสงเคราะห์ได้ โดยวัดอาจร่วมมือกับองค์กรการกุศลด้านต่างๆจัดตั้งกิจการสาธารณะสงเคราะห์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ และอาจมีการผสมผสานการใช้ประโยชน์ทางด้านพาณิชย์กรรมคือการเปิดพื้นที่ให้เช่าเพื่อเป็นตลาดของพื้นที่ที่ให้แก่คนในชุมชนได้มีโอกาสเช่าพื้นที่ค้าขาย

ภาพที่ 5-2 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย

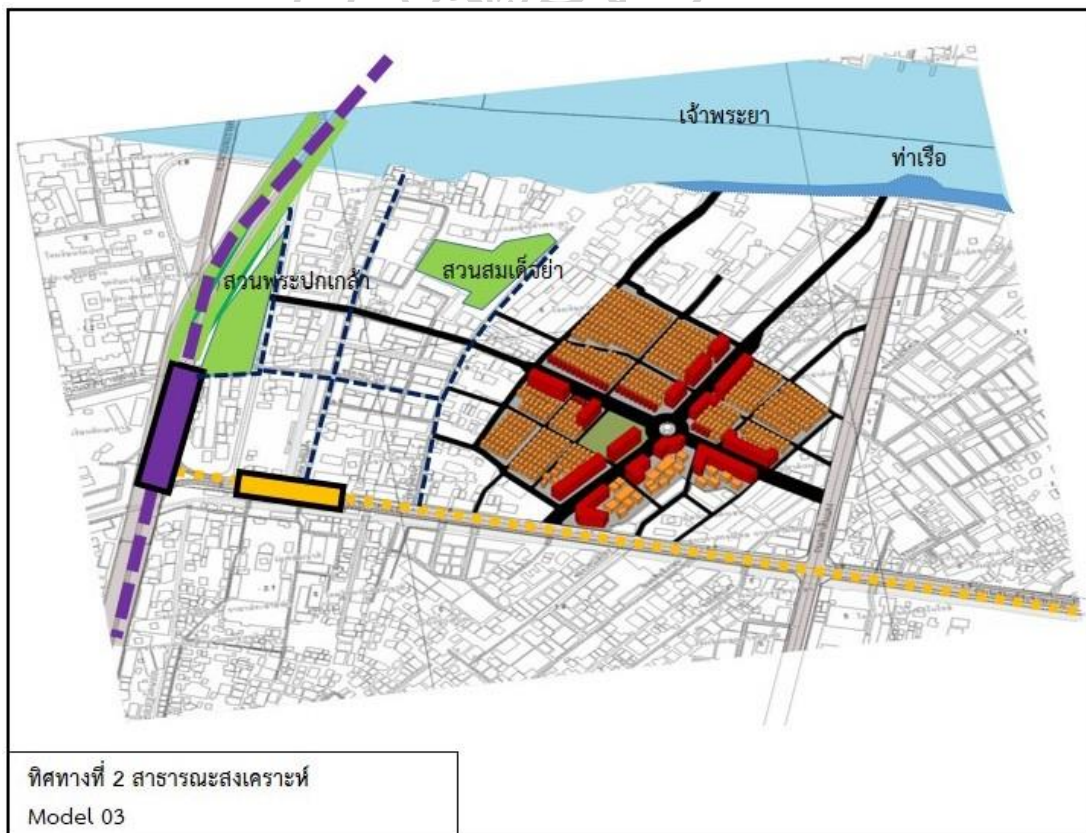

แผนผังที่ 5-4 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย

ทางเลือกที่ 3

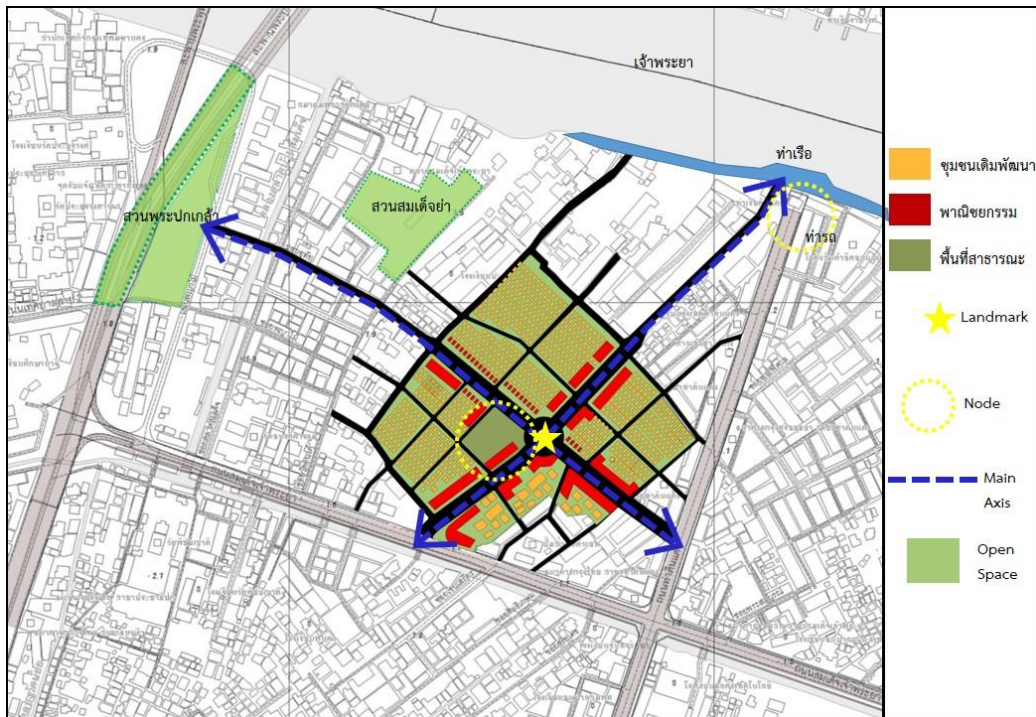
ทิศทางการที่ 2 เพื่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์ (Model B)

เป็นการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพื่อประโยชน์ด้านการอยู่อาศัย โดยวัดได้รับผลประโยชน์จากอัตราค่าเช่าที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่มหาเถรสมาคมระบุไว้ ดำเนินการควบคู่ไปกับการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ให้มีที่อยู่อาศัย และช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนที่เดือดร้อนในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของวัดในด้านกิจการสาธารณะสงเคราะห์ ตามกฎหมายมหาเถรสมาคมที่ได้กำหนดไว้ ทิศทางการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปตามบทบาทของวัดเกี่ยวกับการเอื้อเพื่อประโยชน์ต่อสังคม ทำให้ประชาชนผู้ยากไร้ได้มีที่อยู่อาศัย และทำให้ชุมชนเดิมได้รับการพัฒนา มีการจัดระเบียบแปลงพื้นที่ให้เช่าใหม่ ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและได้รับความมั่นคงในการอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ทำให้วัดได้รับประโยชน์จากการปรับปรุงผังชุมชนใหม่ สามารถแบ่งพื้นที่บางส่วนมาใช้เพื่อประโยชน์ด้านกิจการสาธารณะสงเคราะห์ได้ โดยวัดอาจร่วมมือกับองค์กรการกุศลต่างๆ จัดตั้งกิจการสาธารณะสงเคราะห์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้

ภาพที่ 5-3 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย

แผนผังที่ 5-5 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 3

ที่มา : ผู้วิจัย

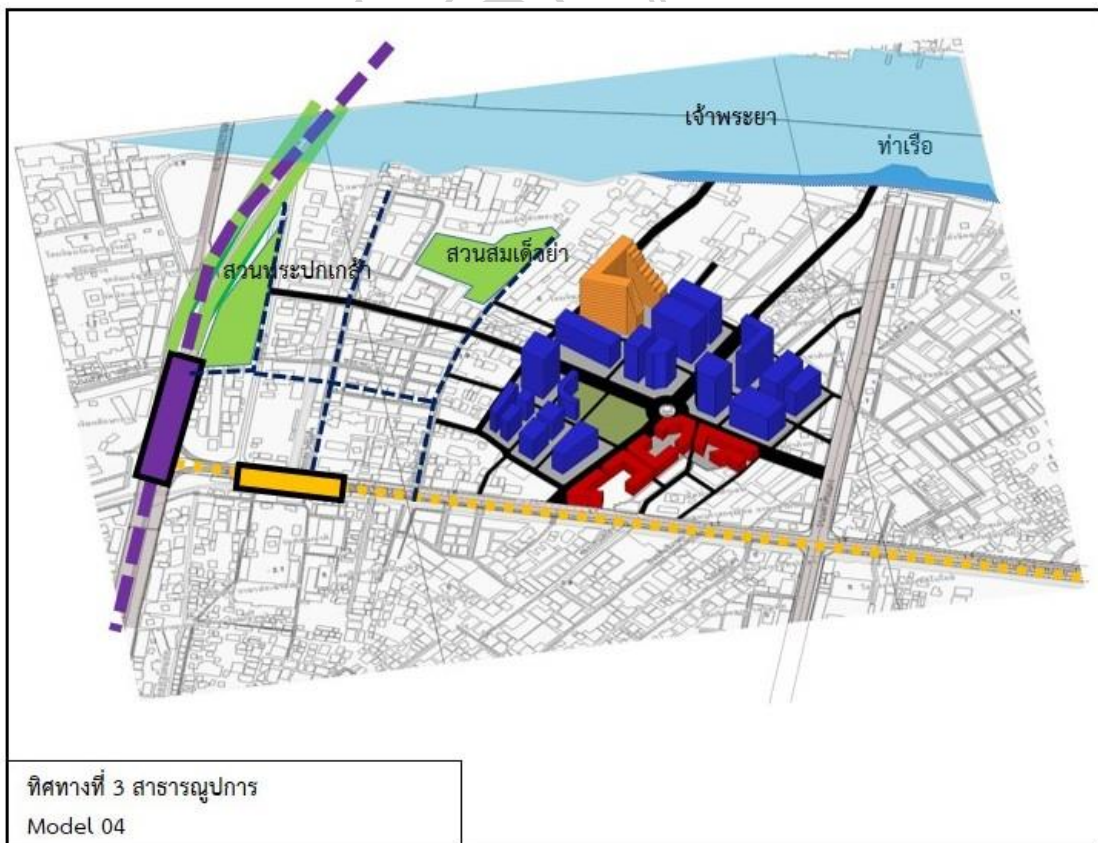
ทางเลือกที่ 4

ทิศทางที่ 3 เพื่อกิจการสาธารณูปการ (Model C)

การใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพื่อกิจการสาธารณูปการ นั้น เป็นการใช้พื้นที่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านสาธารณูปการของคนในพื้นที่และสังคม เช่น โรงเรียนระดับชั้นต่างๆ มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งอาจจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ที่จะเสนอความต้องการเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณูปการ เนื่องจากความต้องการพื้นที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ยังเป็นทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมกับการก่อตั้งสถาบันหรือหน่วยงานต่างๆของรัฐ

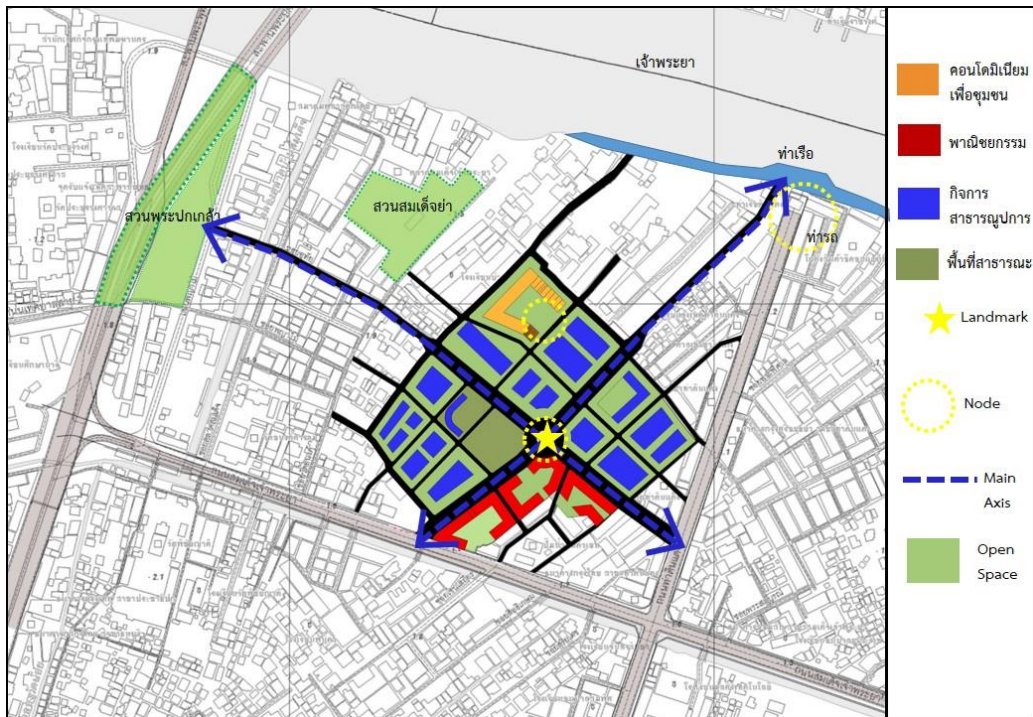
จากข้อมูลที่รวบรวมมานั้น พบว่ามหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เสนอความต้องการในการเสนอเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพื่อวัตถุประสงค์ในการนำไปใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งทางเจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ได้รับทราบเรื่องและวัตถุประสงค์ในการขอเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์

เจ้าวาสได้ให้อนุญาตและเห็นชอบด้วย เนื่องจากเหตุผลทางด้านการศึกษา ซึ่งทางวัดเห็นว่าการให้เช่าพื้นที่ของวัดเพื่อการศึกษา นั้น เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของวัดด้านการศึกษา เอื้อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมมากขึ้น แต่จากการที่มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ พบว่าโครงการมีผลกระทบต่อชุมชนดั้งเดิมที่เช่าอยู่อาศัยในพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร จึงทำให้มหาวิทยาลัยศิลปากรตัดสินใจที่จะไม่เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ทางวัดพร้อมที่จะให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ เพื่อใช้ประโยชน์ด้านสาธารณูปการได้ ทำให้โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหารมีโอกาสเกิดขึ้นได้ง่ายยิ่งขึ้น

ภาพที่ 5-4 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 4

ที่มา : ผู้วิจัย

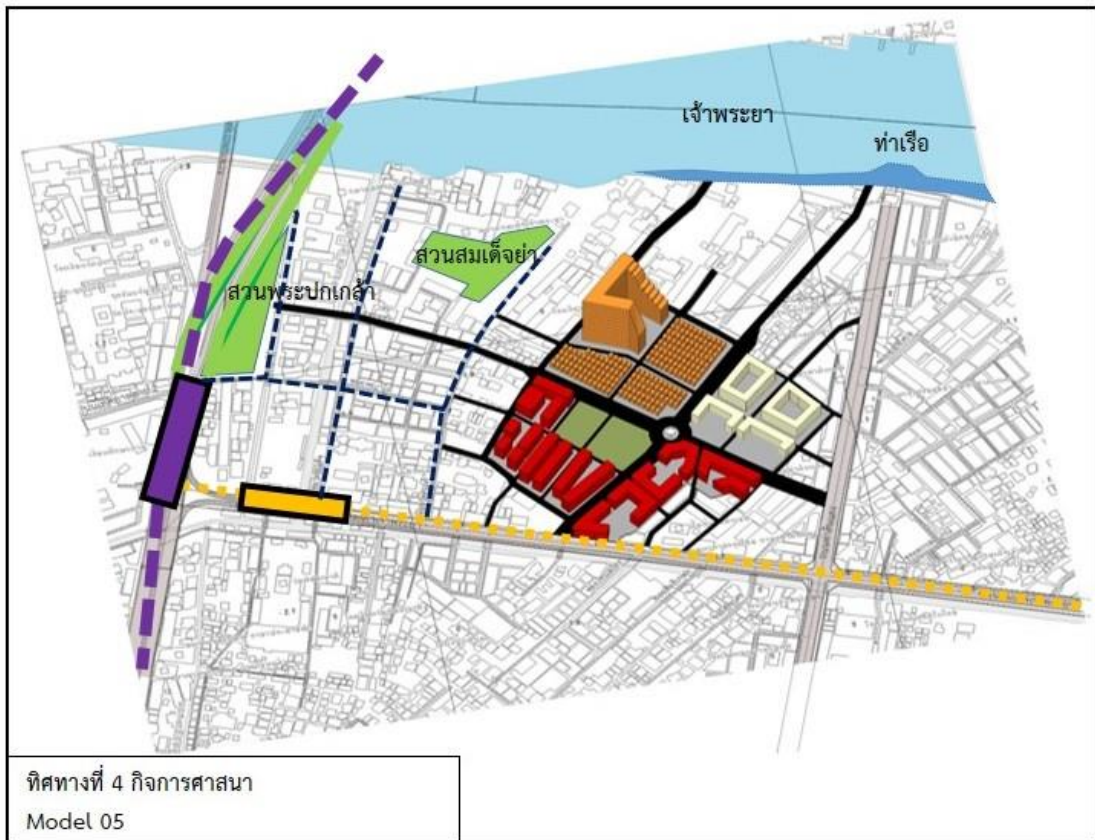
แผนผังที่ 5-6 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 4:

ที่มา : ผู้วิจัย

ทางเลือกที่ 5

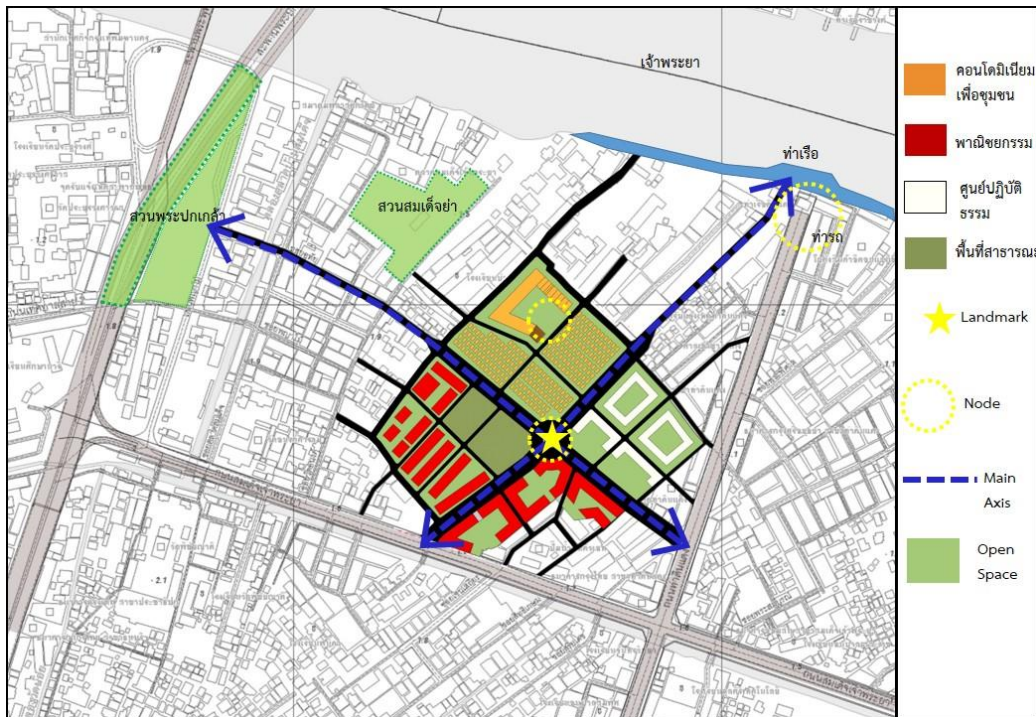
ทิศทางที่ 4 เพื่อกิจการศาสนา (Model D)

กิจการทางศาสนานั้นเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของวัด ในด้านพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์กิจกรรมทางศาสนา ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้เนื่องจากความต้องการด้านพื้นที่เพิ่มมากขึ้น วัดอาจจะต้องขยายก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อรองรับกิจกรรมทางศาสนาที่ตอบสนองต่อบทบาทหน้าที่ของวัด ซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นควบคู่กับการใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์ และมีการแบ่งปันพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยของชุมชนเดิมในทางตั้ง

ภาพที่ 5-5 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 5
ที่มา : ผู้วิจัย

แผนผังที่ 5-7 แสดงการวิเคราะห์ทางเลือกที่ 5:

ที่มา : ผู้วิจัย

5.5 การประเมินความเหมาะสมของทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ในเชิงลึก(In-dept Interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ที่ต้องการศึกษาทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร ที่มีต่อกิจการด้านสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ แสดงให้เห็นว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรแต่ละท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับโอกาสและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรและมีความคิดเห็นอย่างไรถ้าการเปลี่ยนแปลงนั้น จะเป็นไปในทางที่เอื้อต่อการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการมากขึ้น ในการสัมภาษณ์ถึงทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร

การใช้ประโยชน์เพื่อผลประโยชน์สูงสุด	การใช้ประโยชน์เพื่อสาธารณะสงเคราะห์ การใช้ประโยชน์เพื่อสาธารณูปการ	การใช้ประโยชน์เหมือนเดิม
ไม่มีผู้เห็นด้วยกับทิศทางนี้	เจ้าอาวาสวัด กัลยาณมิตร ผู้อำนวยการ สำนักงาน ศาสนสมบัติ ไวยาวัจกร เจ้าคณะ เขตธนบุรี	ประธานชุมชน หัวหน้าฝ่ายพัฒนา ชุมชนและสวัสดิการ สังคม
รายได้ของวัดเพียงพอแล้ว ต่อการดำเนินงานตาม บทบาทหน้าที่ของวัด	ประโยชน์ต่อ สังคมส่วนรวม ตามบทบาท หน้าที่ของวัด เจตจำนง ของวัด วัดเป็นนิติบุคคล โดยมี เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัด	ประวัติศาสตร์ ยาวนาน ชุมชนขนาดใหญ่

ภาพที่ 5-6 แสดงสรุปทัศนคติของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร
ที่มา : ผู้วิจัย

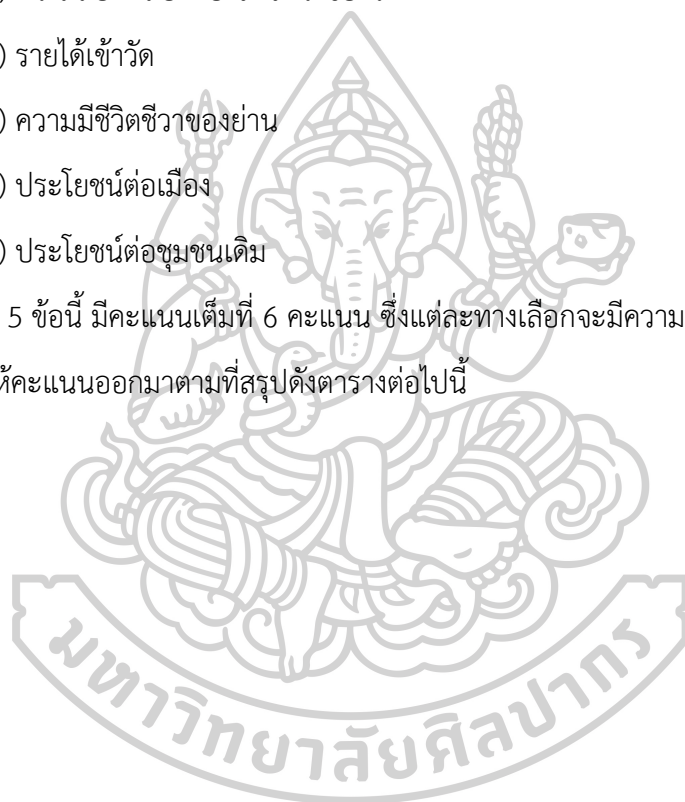
จากทัศนคติและทิศทางทั้ง 4 ทิศทางที่สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้นั้น ทำให้สามารถสรุปเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 ทิศทาง เพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ทางเลือกการแก้ปัญหการเปลี่ยนแปลงที่สามารถเกิดขึ้นได้ โดยใช้วิธีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนสำหรับทางเลือกที่สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งอ้างอิงการให้คะแนนจากทัศนคติของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร เพื่อเป็นการวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมของทางเลือกในการแก้ปัญหาในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับทัศนคติของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรมากที่สุด และมีความยุติธรรมสำหรับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับการเปลี่ยนแปลงที่สามารถเกิดขึ้นได้ในอนาคต

โดยการให้คะแนนอ้างอิงจากทัศนคติของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร ซึ่งจากการสัมภาษณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร ทำให้ทราบว่าผู้มีเอกสิทธิ์ในการครอบครองพื้นที่อย่าง ท่านเจ้าอาวาส มีทัศนคติที่ต้องการใช้ประโยชน์เพื่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการมากยิ่งขึ้น ส่วนการใช้

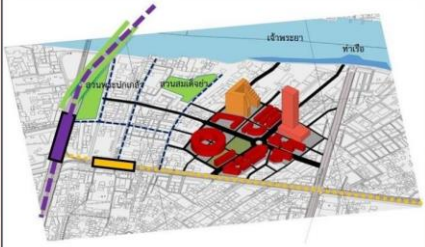

ประโยชน์เพื่อหารายได้อย่างสูงสุดเข้าวัดนั้น ทางวัดไม่มีความจำเป็นที่จะต้องลงทุนในส่วนนี้ เนื่องจากวัดมีรายได้จากทางอื่นอยู่แล้ว และการใช้ประโยชน์เพื่อกิจการศาสนานั้น ทางวัดได้จัดสรรพื้นที่วัดในการตอบสนองความต้องการทางด้านศาสนกิจเป็นที่เพียงพอแล้ว ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องท่านอื่น ๆ นั้นมีความคิดเห็นสอดคล้องกับกับทางท่านเจ้าอาวาส มีเพียงผู้นำชุมชนซอยช่างนาสะพานยาว ที่ต้องการให้พื้นที่นี้เป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนต่อไป ไม่ต้องการให้เปลี่ยนแปลง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สรุปเกณฑ์การให้คะแนน ดังต่อไปนี้

- 1) ความสอดคล้องกับเจตจำนงของวัด
- 2) รายได้เข้าวัด
- 3) ความมีชีวิตชีวาของย่าน
- 4) ประโยชน์ต่อเมือง
- 5) ประโยชน์ต่อชุมชนเดิม

โดยตัวแปรทั้ง 5 ข้อนี้ มีคะแนนเต็มที 6 คะแนน ซึ่งแต่ละทางเลือกจะมีความเข้มข้นของแต่ละตัวแปรที่ต่างกัน ทำให้คะแนนออกมาตามที่สรุปดังตารางต่อไปนี้

การวิเคราะห์ทางเลือกการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน

ทิศทางการเปลี่ยนแปลง	ความ สอดคล้อง กับเจตจำนง ของวัด	รายได้ ของวัด	ความมี ชีวิตชีวา ของ ย่าน	ประโยชน์ ต่อเมือง	ประโยชน์ ต่อชุมชน เดิม
<p>ทางเลือกที่ 1 พาณิชยกรรม</p> <p>ทิศทางที่ 1 เศรษฐกิจอุตสาหกรรม Model 01</p>	2	6	6	4	1
<p>ทางเลือกที่ 2 สาธารณะสงเคราะห์</p> <p>ทิศทางที่ 2 สาธารณะสงเคราะห์ Model 02</p>	6	4	5	6	4

จากการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้นั้น สามารถให้คะแนนได้ ดังนี้

ทางเลือกที่ 1 ได้คะแนนรวม 19 คะแนน จากการใช้ประโยชน์ด้านพาณิชยกรรมขนาดใหญ่ 3 คะแนน และแบ่งปันพื้นที่ให้เช่าเพื่อการอยู่อาศัยของชุมชนเดิมในทางตั้ง 2 คะแนน ซึ่งทางเลือกนี้วัดสามารถได้รับค่าตอบแทนอย่างสูงสุด แต่เนื่องจากวัดไม่มีความต้องการในด้านผลประโยชน์ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ จึงทำให้เกณฑ์คะแนนของทางเลือกนี้ ได้คะแนนรวมเพียง 5 คะแนน เท่านั้น

ทางเลือกที่ 2 ได้คะแนนรวม 25 คะแนน เนื่องจากมีการผสมผสานการใช้ประโยชน์หลัก เพื่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์ และแบ่งปันพื้นที่ให้เช่าเพื่อการอยู่อาศัยของชุมชนเดิมในทางตั้ง อีกทั้งยังจัดสรรพื้นที่บางส่วนเพื่อการพาณิชยกรรมสำหรับหารายได้เข้าวัดอีกทางหนึ่งด้วย

ทางเลือกที่ 3 ได้คะแนนรวม 20 คะแนน เนื่องจากมีการใช้ประโยชน์หลักเพื่อการอยู่อาศัยของชุมชนเดิม ซึ่งเป็นการปรับผังภายในใหม่ และฟื้นฟูพัฒนาชุมชนเดิม อีกทั้งยังจัดสรรพื้นที่บางส่วนเพื่อการพาณิชยกรรมสำหรับหารายได้เข้าวัดอีกทางหนึ่งด้วย

ทางเลือกที่ 4 ได้คะแนนรวม 23 คะแนน จากการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการสาธารณูปการ และแบ่งปันพื้นที่ให้เช่าเพื่อการอยู่อาศัยของชุมชนเดิมในทางตั้ง

ทางเลือกที่ 5 ได้คะแนนรวม 19 คะแนน จากการใช้ประโยชน์ที่ดินบางส่วนเพื่อกิจการศาสนา และแบ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เพื่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์ และแบ่งปันพื้นที่ให้เช่าเพื่อการอยู่อาศัยของชุมชนเดิมในทางตั้ง

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร” เป็นการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์ โดยมีพื้นที่ที่ดินสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารเป็นพื้นที่กรณีศึกษา เพื่อเป็นการหาคำตอบว่าพื้นที่ที่ดินสงฆ์ที่มีการใช้ประโยชน์เดิมอยู่นั้น มีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางใดบ้าง และแต่ละทิศทางที่สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้นั้น มีโอกาสเกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใด โดยคำตอบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปกำหนดแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ที่ดินสงฆ์ในแต่ละพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ อีกทั้งยังสามารถกำหนดแนวทางการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ที่ดินสงฆ์ที่มีการใช้ประโยชน์เดิมได้

โดยวัตถุประสงค์ในการวิจัยในครั้งนี้มีทั้งหมด 4 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร 2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของวัดที่มีต่อกิจการด้านสาธารณะสงเคราะห์ 3. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และ 4. เพื่อศึกษาโอกาสและทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ว่าสามารถมีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดบ้าง โดยการศึกษาจากการค้นคว้าข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ที่ดินสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร คือ เจ้าอาวาสวัด

6.1 สรุปผลการวิเคราะห์

การบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร มีการใช้ประโยชน์ด้านที่อยู่อาศัย โดยทางวัดได้มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ดูแลจัดการผลประโยชน์ของที่ดินธรณีสงฆ์ ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้มีการทำสัญญาเช่าและทะเบียนผู้เช่า โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นนายทะเบียนดูแลในเรื่องสัญญาเช่า เงื่อนไขการเช่า และอัตราค่าเช่าต่างๆ โดยปัจจุบันสัญญาเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เป็นสัญญาเช่าแบบปีต่อปี ประชาชนที่เข้ามาเช่าอยู่อาศัยในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่ทำงานในเขตพื้นที่แขวงสมเด็จพระยา หรือบริเวณเขตคลองสาน ส่วนประชาชนในพื้นที่เดิม ที่รับสัญญาเช่าต่อเนื่องกันมาจากบรรพบุรุษนั้น ยังคงมีอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก ซึ่งกลุ่มประชากรที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามานั้น เป็นประชากรแฝงที่ได้รับสัญญาเช่าจากการที่สัญญาเช่าเดิมนั้นว่างลง จึงได้มีผู้มาขอเช่าใหม่ เพื่อขอเช่าพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัย และอีกกรณีหนึ่ง คือการที่ผู้เช่าเดิมนั้นได้สัญญาปีต่อปี จึงมีการปล่อยเช่าช่วงต่อให้ผู้เช่ารายใหม่เข้ามาเช่าต่อจากตนเอง ทำให้ประชากรแฝงในพื้นที่ชุมชนซอยช่างนา-สะพานยาว มีเพิ่มมากขึ้น

ขั้นตอนการขอเช่า ผู้ขอเช่าต้องมาติดต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อเสนอเรื่องขอเช่า หากระยะเวลาการเช่าไม่เกิน 3 ปี สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะพิจารณาการให้เช่า จัดทำสัญญาเช่าให้กับผู้ขอเช่า แต่หากระยะเวลาการเช่าเกิน 3 ปี สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะทำการส่งเรื่องให้มหาเถรสมาคมเป็นผู้พิจารณา โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์การขอเช่าว่าขอเช่าพื้นที่ไปทำประโยชน์ด้านใด ขัดกับหลักพระธรรมวินัย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์หรือไม่ ดังนั้นวัตถุประสงค์ในการเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์และระยะเวลาในการเช่า นั้น ถือว่ามีความสำคัญในการพิจารณาให้เช่าพื้นที่เป็นอย่างมาก จากการที่วัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัดในการบริหารจัดการกิจการทั่วไปของวัด แต่หากมีผู้เสนอขอเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ นอกจากทางวัดจะเป็นผู้พิจารณาแล้วนั้น ยังต้องผ่านความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม ตามขั้นตอนการปกครองคณะสงฆ์ แสดงให้เห็นว่าวัดโดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัด ไม่ได้มีสิทธิ์ขาดในการตัดสินใจให้เช่าพื้นที่แต่เพียงผู้เดียว

บทบาทหน้าที่ของวัด

กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 ได้กำหนดบทบาทของวัดที่ถือเป็นหน้าที่ เป็น
กิจการพระศาสนา ซึ่งมีทั้งหมด 6 ด้าน

- ด้านที่ 1 ด้านการปกครองสงฆ์
- ด้านที่ 2. ด้านการศาสนศึกษา
- ด้านที่ 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
- ด้านที่ 4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ด้านที่ 5. ด้านการสาธารณสงเคราะห์
- ด้านที่ 6. ด้านการสาธารณูปการ

จากบทบาทหน้าที่ที่ถือเป็นกิจการพระศาสนาที่วัดต้องยึดถือปฏิบัติ นั้น มีส่วนที่เป็น
บทบาทของวัดที่มีต่อสังคม ที่วัดควรยึดถือปฏิบัติ เป็นหน้าที่ต่อสังคมส่วนรวม ไว้ 2 ด้าน คือ ด้าน
สาธารณสงเคราะห์ และด้านสาธารณูปการ
โดยในด้านสาธารณสงเคราะห์นั้น เป็นบทบาทหน้าที่ของวัดในการอนุเคราะห์ เอื้อเพื่อ สงเคราะห์ผู้
ยากไร้หรือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน เป็นการมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม และวัดได้เข้าไปมี
บทบาทให้การแก้ปัญหา นั้น ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งเป็นการสงเคราะห์สังคมที่มีปัญหานั้นได้ ส่วน
บทบาทด้านสาธารณูปการนั้น เป็นการตอบสนองต่อโครงสร้างพื้นฐานที่สังคมต้องการหรือขาด
แคลนอยู่ วัดจึงทำหน้าที่ในการแก้ปัญหาด้านสาธารณูปการนั้น เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนใน
สังคม ที่ได้รับการสงเคราะห์จากบทบาทหน้าที่ของวัด
ทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดประโยชน์ที่ธรรมิสงฆ์ ต่อกิจการสาธารณสงเคราะห์และ
สาธารณูปการของวัดกัลยาณมิตร

จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดประโยชน์ที่ธรรมิสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร
รวมหาวิหารมีด้วยกันทั้งหมด 6 ท่าน ดังนี้

1. คุณสุวรรณี แก้วมณี ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนสมบัติ
2. คุณพิชาน กัลยาณมิตร ไวยาวัจกร วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร
3. คุณธราพงษ์ คำวอน หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม
4. คุณสมบุรณ์ ศรีศุภภักดิ์ ประธานชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว

5. พระราชวริยาลังการ เจ้าคณะเขตธนบุรี

6. พระพรหมกวี เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ซึ่งแต่ละท่านมีทัศนคติที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรที่คล้ายคลึงกัน มีเพียง 2 ท่าน คือ คุณสมบุรณ์ ศรีศุภภักดิ์ ประธานชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว และ คุณธราพงษ์ คำวอน หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ที่ไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์จากเดิมที่ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัย ไปเป็นการใช้ประโยชน์เพื่อการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ เนื่องจากการใช้ประโยชน์เดิมที่เป็นที่อยู่อาศัยนั้น มีประชาชนอาศัยอยู่จำนวนมาก เกิดเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีวิถีชีวิตของชุมชนที่ควรได้รับการรักษาไว้ และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นนั้น ไม่ว่าจะไปในทิศทางใดก็จะสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนในชุมชนอย่างแน่นอน ซึ่งทำให้ขัดต่อวัตถุประสงค์ของการอุทิศที่ดินให้กับวัด ที่อยากให้พื้นที่นี้เป็นที่อยู่อาศัยของผู้ยากไร้ ส่วนอีก 3 ท่าน คือ คุณสุวรรณี แก้วมณี ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนสมบัติ คุณพิชาน กัลยาณมิตร ไวยาวัจกร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร และพระราชวริยาลังการ เจ้าคณะเขตธนบุรี นั้น มีความเห็นตรงกันว่าเห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ ที่จะใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการมากขึ้น เพราะทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีการเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดคงทนถาวร แต่ละท่านจึงเลือกที่จะให้เปลี่ยนไปในทิศทางดังกล่าวมากกว่าทิศทางอื่นๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบมากกว่า โดยการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เอื้อประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ ยังเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของวัด ที่ต้องยึดถือเป็นหน้าที่ตามกฎหมายหาเถรสมาคมที่กำหนดไว้แล้ว

โอกาสและทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์เพื่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ

จากการศึกษาพบว่า การใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น มีโอกาสเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดขึ้นได้ยากหรือง่ายนั้น มีปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้

โดยปัจจัยแรกมาจากการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ที่มีวัดถือเอกสิทธิ์ในการครอบครองพื้นที่ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัด ทำให้โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาส และลำดับชั้น

การปกครองคณะสงฆ์ตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ก็มีส่วนในการพิจารณาวัตถุประสงค์ในการเช่าพื้นที่ เช่นกัน เนื่องจากในปัจจุบันนี้ ผู้เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น ได้ระยะเวลา สัญญาเช่าแบบปีต่อปี ทำให้เกิดความไม่มั่นคงในการเช่าอยู่อาศัยในพื้นที่ เพราะผู้เช่าไม่มีสิทธิ์ใดๆ ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ทำให้เมื่อหมดสัญญาเช่า ต้องส่งมอบพื้นที่เช่านั้นคืน ให้กับวัด เนื่องจากสิทธิ์ในการเช่าหมดลงตามระยะเวลาเช่าในสัญญาเช่า ทำให้โอกาสในการ เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น มีโอกาสเปลี่ยนแปลง ได้ง่ายขึ้น จากการที่ผู้เช่าพื้นที่เดิมนั้น หมดสัญญาลงไป อาจเกิดการไม่ต่อสัญญาเช่าให้กับทางผู้เช่าได้ ซึ่งเป็นสิทธิ์ของทางวัดในการไม่ต่อสัญญาเช่า ถ้าทางวัดต้องการพื้นที่ไปทำประโยชน์ต่อกิจการ สาธารณะสงเคราะห์และสาธารณูปการ เป็นเจตจำนงการใช้พื้นที่ของวัดที่ไม่อาจปฏิเสธได้ทำให้ โอกาสการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารเป็นไปได้ง่ายขึ้น

ปัจจัยที่สองมาจากปัจจัยทางด้านเจตจำนงของวัด ที่ถือเอกลีขีในการครอบครองพื้นที่ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัด ทำให้เจ้าอาวาสมีสิทธิ์ในการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหารไปใช้ในกิจการด้านอื่นที่ท่านเจ้าอาวาสต้องการได้ โดยเจตจำนงของวัดที่สามารถนำพื้นที่ ธรณีสงฆ์ไปใช้ประโยชน์ เพื่อหาผลประโยชน์เข้าวัดและนำเงินผลประโยชน์ที่ได้นั้นมาบำรุง พระพุทธศาสนา สามารถแบ่งเจตจำนงของวัดหลักๆได้ ดังนี้

1) **เพื่อผลประโยชน์สูงสุด** คือการที่วัดนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ไปใช้ในกิจการต่างๆ ที่เอื้อต่อ ผลประโยชน์ของวัดอย่างสูงสุด กิจการที่ได้รับค่าเช่ามากขึ้น เพื่อนำรายได้มาทำนุบำรุงวัดและพระ ศาสนา เช่น ให้เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อการพาณิชย์กรรม ให้นำทุนเข้ามาเช่าพื้นที่ด้วยอัตราค่าเช่าที่ มากกว่ามาตรฐาน

2) **เพื่อผลประโยชน์ตามเหมาะสม และสงเคราะห์ประชาชนยากไร้** เจตจำนงนี้เป็น เจตจำนงของวัดที่จะทำให้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพราะทางวัดยังประสงค์ที่จะให้ประชาชนเช่าอยู่อาศัยในอัตราค่าเช่าตาม มาตรฐานที่สำนักงานพระพุทธศาสนากำหนดไว้ ซึ่งทางวัดก็ยังคงได้รับค่าเช่าเพื่อผลประโยชน์ของวัด ได้ตามปกติ ทำให้ชุมชนชอยชางนาค-สะพานยาวยังคงอยู่ได้ต่อไป และถ้าทางวัดมีเจตจำนงที่จะให้ สงเคราะห์ประชาชน ทางวัดอาจมีการพิจารณาเงื่อนไขระยะเวลาเช่าแบบใหม่ ที่ไม่ใช่แบบปีต่อปี ที่

ทำให้ประชาชนที่เช่าอยู่อาศัยเกิดความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยของตัวเอง ซึ่งถ้าทางวัดให้สัญญาเช่าระยะยาวกับประชาชน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของชุมชนมากขึ้น

3) เพื่อผลประโยชน์ของวัดและเพื่อการสาธารณะสงเคราะห์-สาธารณูปการ

เจตจำนงนี้เป็นไปตามกฎหมายตราสามศก ฉบับที่ 15 ข้อที่ 5 ว่าด้วยเรื่อง บทบาทหน้าที่การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์ต้องถือเป็นหน้าที่ เพราะเป็นกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนา มีด้วยกัน 6 ด้าน คือ 1. ด้านการปกครองคณะสงฆ์ 2. ด้านการศาสนศึกษา 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และ 6. ด้านการสาธารณูปการ

ดังนั้น บทบาทหน้าที่และภารกิจที่สำคัญของวัด ตามที่กฎหมายตราสามศกได้กำหนดไว้ ให้เป็นหน้าที่ของวัดที่จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่นั้น ซึ่งในกรณีนี้ โอกาสและแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น เป็นไปตามปัจจัยทางด้านเจตจำนงของวัดที่จะดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย นั่นก็คือการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์เพื่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์และกิจการสาธารณูปการ

4) เพื่อกิจการทางพระพุทธศาสนา

เจตจำนงนี้เป็นบทบาทหน้าที่หนึ่งของวัดมีหน้าที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา งานบุญประเพณีต่างๆ ที่สอดคล้องกับพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความต้องการในการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ เพื่อใช้ประโยชน์ในทางกิจการพระพุทธศาสนา เช่น ใช้พื้นที่เพื่อสร้างศาลาการเปรียญ อาคารเรียนปริยัติธรรม อาคารปฏิบัติธรรม โบสถ์ วิหาร เป็นต้น

ส่วนปัจจัยสำคัญที่อาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ยากนั้น เกิดจากการที่ผู้เช่าเดิมไม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้เช่านั้นยังคงต้องการให้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เป็นพื้นที่เช่าเพื่อการอยู่อาศัยเช่นเดิม โดยอ้างว่าเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการอุทิศที่ดินให้กับวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ซึ่งในปี พ.ศ. 2530 ได้มีข่าวว่าวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ขอคืนพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ทำให้ผู้เช่ามีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชุมชน โดยมีคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้แทนในการเจรจาต่อรองกับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้แทนของวัด ทำให้ทางวัดต่อสัญญาเช่าให้กับชุมชนต่อไป คณะกรรมการชุมชนจึงได้มีการเสนอช่วยวัดหารายได้ โดยการจัดงานบุญประจำปีต่างๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อหารายได้เข้าวัด และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่าชุมชน

จะได้รับการต่อสัญญาเช่าต่อไปในทุกๆปี การเคลื่อนไหวมารวมตัวกันของผู้เช่านี้ แสดงให้เห็นว่าผู้เช่าหรือชุมชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น ไม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ ไปในทิศทางอื่น นอกจากการให้เช่าเพื่ออยู่อาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ที่ทำให้โอกาสการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้นเป็นไปได้ยากขึ้น

จากปัจจัยที่ก่อให้เกิดโอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น ทำให้ทราบว่า การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์จะมีโอกาสเกิดขึ้นได้ ตามปัจจัยที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารโดยการเปลี่ยนแปลงที่มีโอกาสเกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร โดยแบ่งตามเจตจำนงของวัดทั้ง 4 ประการ แบ่งเป็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

1) ทิศทางการเปลี่ยนแปลง เพื่อประโยชน์สูงสุดของวัด เป็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการวิเคราะห์ทำเลที่ตั้ง และศักยภาพของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ทำให้รับรู้ถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดการใช้ประโยชน์ด้านพาณิชย์กรรมขนาดใหญ่ จากแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครนั้น พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารอยู่ในพื้นที่สีน้ำตาล ย.8 หมายถึง พื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่น เป็นพื้นที่ที่สามารถดำเนินการสร้างโครงการขนาดใหญ่ได้ เช่น ศูนย์การค้า โรงแรม อาคารชุดอยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งในปี พศ. 2563 พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารนั้น จะมีโครงการรถไฟฟ้าสายสีทองวิ่งผ่านบนถนนสมเด็จพระยา เป็นการร่วมมือกันระหว่างกรุงเทพมหานคร กับกลุ่มบริษัทศูนย์การค้าไอคอนสยาม และบริษัท กรุงเทพมหานคร จำกัด ด้วยเหตุนี้ทำให้ทุกประเภทกิจการการใช้ประโยชน์ทางธุรกิจ สามารถสร้างและใช้ประโยชน์บนพื้นที่นี้ได้

2) ทิศทางการเปลี่ยนแปลง เพื่อประโยชน์ตามความเหมาะสม และกิจการสาธารณะสงเคราะห์ เป็นการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพื่อประโยชน์ด้านการอยู่อาศัย โดยวัดได้รับผลประโยชน์จากอัตราค่าเช่าที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่มหาเถรสมาคมระบุไว้ ดำเนินการควบคู่ไปกับการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ให้มีที่อยู่อาศัย และช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนที่เดือดร้อนในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของวัดในด้านกิจการสาธารณะสงเคราะห์ ตามกฎ

มหาเถรสมาคมที่ได้กำหนดไว้ ทิศทางการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปตามบทบาทของวัดเกี่ยวกับการเอื้อเพื่อประโยชน์ต่อสังคม ทำให้ประชาชนผู้ยากไร้ได้มีที่อยู่อาศัย และทำให้ชุมชนเดิมได้รับการพัฒนา มีการจัดระเบียบแปลงพื้นที่ให้เช่าใหม่ ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและได้รับความมั่นคงในการอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ทำให้วัดได้รับประโยชน์จากการปรับปรุงผังชุมชนใหม่ สามารถแบ่งพื้นที่บางส่วนมาใช้เพื่อประโยชน์ด้านกิจการสาธารณะสงเคราะห์ได้ โดยวัดอาจร่วมมือกับองค์กรการกุศลด้านต่างๆ จัดตั้งกิจการสาธารณะสงเคราะห์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้

3) ทิศทางการเปลี่ยนแปลง เพื่อประโยชน์ด้านกิจการสาธารณูปการ การใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพื่อกิจการสาธารณูปการนั้น เป็นการใช้พื้นที่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านสาธารณูปการของคนในพื้นที่และสังคม เช่น โรงเรียนระดับชั้นต่างๆ มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งอาจจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ที่จะเสนอความต้องการเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณูปการ เนื่องมาจากความต้องการพื้นที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ยังเป็นทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมกับการก่อสร้างสถาบันหรือหน่วยงานต่างๆของรัฐ

4) ทิศทางการเปลี่ยนแปลง เพื่อประโยชน์ด้านกิจการทางศาสนา กิจการทางศาสนานั้นเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของวัด ในด้านพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์กิจกรรมทางศาสนา ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้เนื่องจากความต้องการด้านพื้นที่เพิ่มมากขึ้น วัดอาจจะต้องขยับขยายก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อรองรับกิจกรรมทางศาสนาที่ตอบสนองต่อบทบาทหน้าที่ของวัด

6.2 อภิปรายผล

ผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร แสดงให้เห็นว่า การใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์จากเดิมที่ใช้เพื่อการอยู่อาศัยนั้น สามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้นั้น มาจากปัจจัยด้านการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ที่มีเจ้าอาวาสผู้เป็นผู้นำของวัด ในการร่วมกันบริหารจัดการผลประโยชน์ร่วมกันกับทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พศ.2505 ที่กำหนดไว้ว่าผู้ที่ต้องการขอเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์เกิน 3 ปีนั้น จะต้องยื่นเรื่องวัตถุประสงค์ในการขอเช่าและรายละเอียดต่างๆในการขอเช่าที่ธรณีสงฆ์ ให้ทางมหาเถรสมาคม

รับทราบและพิจารณาเห็นชอบ ประเด็นนี้ทำให้สามารถตีความได้ว่า การเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่ต้องการ
สัญญาเช่าระยะยาวนั้น จะต้องได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมก่อน ดังนั้น การตัดสินใจ
กระทำการใดๆต่อพื้นที่ธรณีสงฆ์นั้น ไม่ได้เป็นสิทธิ์ขาดของเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียว แสดงให้เห็นว่า
นอกจากเจ้าอาวาส และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ร่วมกันดูแลจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์แล้ว
ยังมีระบบคณะกรรมการสงฆ์หรือมหาเถรสมาคมคอยควบคุมดูแลอีกชั้นตอนหนึ่ง เพื่อให้การใช้
ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ที่ควรเป็นของวัดที่มีต่อสังคม สอดคล้องกับพระธรรม
วินัย

จากการวิเคราะห์โอกาสและทิศทางการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร
รวมหาวิหารนั้น สามารถแบ่งทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

**ทิศทางการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบแรก เป็นทิศทางที่วัดต้องการผลประโยชน์สูงสุดจากการเช่า
พื้นที่ธรณีสงฆ์** ที่อาจเกิดขึ้นได้จากการที่พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร ตั้งอยู่บนทำเลที่มี
ประสิทธิภาพและศักยภาพในการพัฒนาด้านอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากโครงการในอนาคตที่จะมี
รถไฟฟ้าสายสีทองวิ่งผ่านเชื่อมต่อกับโครงข่ายรถไฟฟ้าสายหลักได้ ทำให้การสัญจรมีความสะดวกมาก
ยิ่งขึ้น และประกอบกับบริบทพื้นที่โดยรอบพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร ที่อยู่ใกล้กับสิ่ง
อำนวยความสะดวกที่ครบครัน เช่น สวนสาธารณะ ศูนย์การค้าขนาดใหญ่ โรงแรม คอนโด เป็นต้น
ซึ่งใกล้ๆกับพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ ได้มีการก่อสร้างโครงการที่อยู่อาศัยประเภทอาคารชุดอยู่อาศัยรวมหรือ
คอนโดมิเนียม ทำให้พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหารนั้น อาจเป็นที่ต้องการของนัก
ลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ได้ในอนาคต ถึงแม้จะมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตาม
ทิศทางที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ซึ่งวัดจะได้รับค่าธรรมเนียมการเช่าพื้นที่ของเอกชนและอัตราค่าเช่าที่
สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานมาก เป็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้วัดได้รับผลประโยชน์จากพื้นที่ธรณีสงฆ์
สูงสุด แต่เนื่องจากการขอสัญญาเช่าในระยะยาว จึงทำให้ต้องยื่นเรื่องให้ทางมหาเถรสมาคม
รับทราบ และพิจารณาเห็นชอบด้วย ซึ่งหากผ่านการพิจารณาจากทางวัดและมหาเถรสมาคมแล้ว ก็ยัง
ต้องเจรจากับประชาชนในชุมชน เนื่องจากเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ถ้าชุมชนไม่ต้องการอาจทำ
ให้เกิดการปะทะกันได้ ทำให้ทิศทางความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ ที่
วัดจะได้รับผลประโยชน์อย่างสูงสุดนั้น มีความเป็นไปได้ยาก เนื่องจากต้องผ่านขั้นตอนการบริหาร
ตามระเบียบของมหาเถรสมาคม และยังคงรับมือกับผลกระทบที่มีต่อชุมชนเดิมอีกด้วย

ทิศทางการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่สองนั้น เป็นการที่วัดแสดงบทบาทหน้าที่ต่อสังคมด้วยการเอื้อประโยชน์การใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อการสาธารณะสงเคราะห์ โดยการที่ยังคงให้พื้นที่ธรณีสงฆ์ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยสำหรับผู้ยากไร้และประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นการสงเคราะห์สังคมในการแก้ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่อยู่อาศัย หรือการที่วัดจัดตั้งมูลนิธิเพื่อการกุศลในการดูแลรักษาเยียวยาผู้ที่เดือดร้อนหรือประสบภัยในด้านต่างๆ เป็นที่พึ่งให้กับสังคมส่วนรวม เช่น วัดพระบาทน้ำพุ ที่มีการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์บำบัดผู้ติดเชื่อเฮโรอีน หรือวัดถ้ำกระบอกที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์บำบัดผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น ซึ่งทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่เอื้อต่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์นั้น เป็นทิศทางที่ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของวัดมากที่สุด และจากการวิเคราะห์โอกาสการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ ที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่เอื้อประโยชน์ต่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์มากขึ้น เนื่องจากเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของวัดตามกฎของมหาเถรสมาคม และสอดคล้องกับทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ที่เห็นด้วยกับการทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่เอื้อประโยชน์ต่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์ เป็นการแสดงให้เห็นว่าทางวัดกัลยาณมิตรมีความพร้อมที่จะใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์นี้ เพื่อประโยชน์ต่อสังคมอย่างสูงสุด

ทิศทางการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่สามนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์เพื่อกิจการสาธารณูปการ เพื่อตอบสนองความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐานที่สังคมต้องการในพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ ซึ่งประเภทกิจการที่มีโอกาสเกิดขึ้น มาจากความจำเป็นและความต้องการของสังคม เช่น การที่พื้นที่โดยรอบขาดแคลนโรงเรียน ทางวัดก่อนสามารถใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ในการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นมาได้ หรือการที่หน่วยงานราชการต่างๆ เข้ามาขอเช่าพื้นที่ในการดำเนินกิจการด้านต่างๆ เช่น จัดตั้งโรงพยาบาล จัดตั้งสถาบันระดับอุดมศึกษา เป็นต้น ซึ่งวัดเล็งเห็นว่าพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้มีศักยภาพที่จะตอบสนองความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐานของสังคมได้ เพียงแต่ผู้วิจัยเห็นว่า การที่จะเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์จากเดิมที่เป็นที่อยู่อาศัยนั้น เปลี่ยนแปลงให้เป็นการใช้ประโยชน์ด้านอื่นเลย อาจเกิดขึ้นได้ยากเนื่องจากมีประชาชนในชุมชนที่อาศัยอยู่เดิม เป็นปัจจัยต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

ทิศทางการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่สี่นั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์เพื่อการศาสนา การเปลี่ยนแปลงในทิศทางนี้ คือเจตจำนงเฉพาะของวัดที่มีความต้องการใช้พื้นที่ เพื่อสนองงานกิจการด้านพระพุทธศาสนา เช่น การเผยแผ่พุทธศาสนา การศาสนศึกษา เป็นต้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ ถ้าวัดมีความต้องการสร้างอาคารเพื่อดำเนินการด้านต่างๆที่เกี่ยวกับกิจการของสงฆ์ เช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรม อาคารเรียนปริยัติธรรม เป็นต้น ซึ่งทำให้วัดอาจจะต้องใช้ประโยชน์จากพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่มีอยู่เพื่อกิจการเหล่านี้ แต่จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ทางเจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรนั้น ได้ทราบว่าทางวัดได้ใช้พื้นที่วัดในการดำเนินกิจการด้านพระพุทธศาสนาไปเรียบร้อยแล้ว ซึ่งพื้นที่วัดในตอนนั้นก็เพียงพอแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ทิศทางนี้มีโอกาสเกิดขึ้น แต่อาจจะมีโอกาสน้อยพอๆกับทิศทางที่วัดต้องการหาผลประโยชน์สูงสุด ซึ่งถ้าเกิดทิศทางเพื่อการศาสนาเกิดขึ้นจริง คงจะเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงในบางส่วนของพื้นที่เท่านั้น ทำให้ไม่เกิดผลกระทบกับชุมชนเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์เท่าใดนัก

6.3 ข้อเสนอแนะแนวทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร

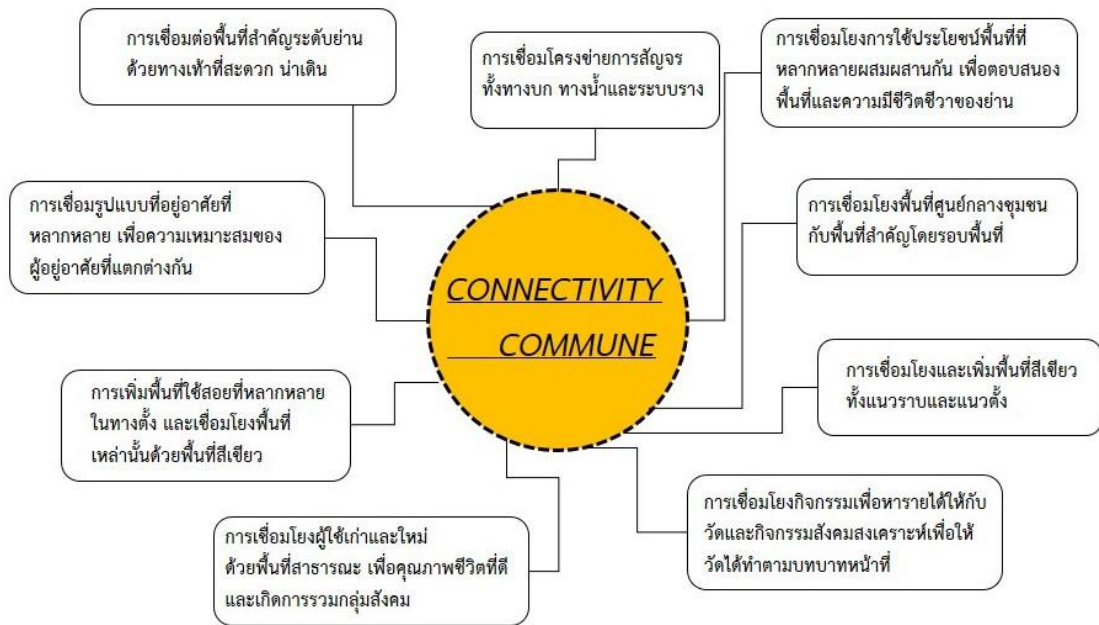
จากการศึกษาทั้งรูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร และการวิเคราะห์โอกาสทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร ทำให้เห็นถึงกรรมสิทธิ์ของพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่ขึ้นอยู่กับทางวัดที่ร่วมมือบริหารกับสำนักงานพระพุทธศาสนา โดยมีมหาเถรสมาคมคอยควบคุมดูแล ซึ่งการที่วัดได้ให้ระยะเวลาสัญญาเช่ากับผู้เช่าเพียงปีต่อปี ทำให้โอกาสการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัย เปลี่ยนไปเพื่อประโยชน์ด้านอื่น ๆ นั้น มีโอกาสเกิดขึ้นได้ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาของการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ขึ้นมา คือการที่ผู้เช่าเดิมที่ได้รับสัญญาเช่าเพียงปีต่อบ้างนั้น ได้ปล่อยเช่าพื้นที่ต่อให้กับบุคคลอื่นเข้ามาอยู่อาศัยแทน โดยเรียกเก็บค่าเช่าเพิ่มมากขึ้นจากที่ทางวัดเรียกเก็บ ซึ่งวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาไม่สามารถคัดกรองคุณสมบัติของผู้เช่าช่วงต่อได้ จึงทำให้พื้นที่ธรณีสงฆ์ที่เป็นที่ตั้งของชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาวนั้น ไม่เกิดการพัฒนาต่อไป เนื่องจากผู้เช่าไม่มีความมั่นคงในพื้นที่อยู่อาศัยของตนเอง จึงไม่พยายามที่จะปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ชุมชนของตนเอง เพราะคิดว่า อาจจะถูกทางวัดเรียกคืนพื้นที่ได้ทุกเมื่อ ถ้าระยะเวลาเช่าหมดลงในแต่ละปี ผู้วิจัยจึงอยากเสนอว่า ทางวัดควรมอบระยะเวลาสัญญาที่เพิ่มมากขึ้น อาจเพิ่มจากปีต่อปี เป็นระยะเวลาสัญญาเช่า 5 -10 ปี เพื่อเพิ่มความมั่นคงให้กับผู้เช่าที่อาศัย

อยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ ซึ่งทำให้ผู้เช่ามีความมั่นใจในการปรับปรุงพื้นที่เช่าของตนเอง ส่งผลให้ชุมชนเดิมได้รับการพัฒนา และประกอบกับการที่ทางวัดควรประกาศเจตจำนงในการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ เพื่อประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์ โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนแผนผังของแปลงที่ดินให้เช่า แบ่งพื้นที่สำหรับการใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัยของผู้ยากไร้ และแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้ดำเนินกิจการด้านสาธารณะสงเคราะห์ที่วัดต้องการสะท้อนบทบาทหน้าที่ต่อสังคม โดยการปรับปรุงแผนผังพื้นที่ให้เช่าใหม่นั้น เป็นการจัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วนมากยิ่งขึ้น สร้างสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย และเพื่อที่ทางวัดจะได้มีโอกาสในการปรับเปลี่ยนเกณฑ์คุณสมบัติของผู้เช่า ให้เหมาะสมกับการเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ที่จัดประโยชน์ไว้เพื่อการอยู่อาศัยของผู้ยากไร้ โดยเอื้อประโยชน์ให้ผู้เช่าที่มีรายได้น้อย และเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยได้เช่าพื้นที่ในอัตราค่าเช่าที่เหมาะสม ซึ่งการอนุเคราะห์ผู้ยากไร้เหล่านี้ถือเป็นการแสดงบทบาทหน้าที่ของวัดด้านสาธารณะสงเคราะห์ตามกฎหมายอาศรัยที่ได้บัญญัติไว้

6.3.1 ยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์

วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

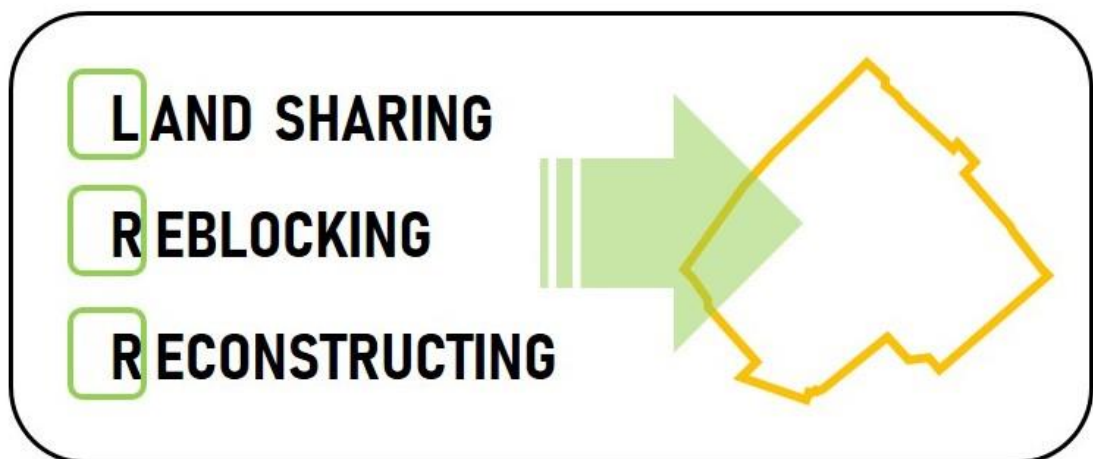
จากการศึกษาแนวคิดการฟื้นฟูเมืองและแนวคิด New urbanism สามารถเสนอแนะแนวทางทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร ซึ่งพื้นที่ชุมชนต้องมีการพัฒนาและฟื้นฟู โดยใช้วิธีसानแบ่งปันการใช้ประโยชน์พื้นที่ และการก่อสร้างใหม่ เพื่อปรับผังของชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพของพื้นที่สาธารณะส่วนกลางและเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชน โดยแนวคิดที่นำเสนอแนวทางเลือกทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ สรุปได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6-1 แสดงแนวความคิดในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

ที่มา : ผู้วิจัย

วิธีการในการพัฒนาชุมชนเดิม

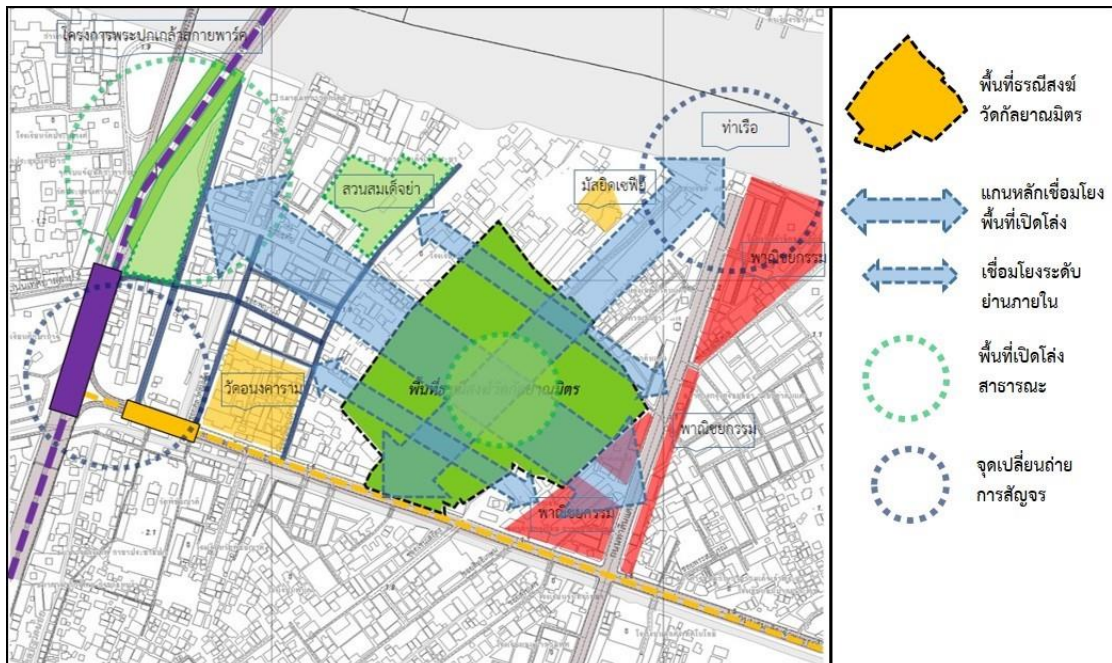

ภาพที่ 6-2 แสดงวิธีการที่ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเดิม

ที่มา : ผู้วิจัย

แนวความคิดการเชื่อมต่อพื้นที่ธรณีสงฆ์กับบริบทโดยรอบ

จากแนวความคิดเชื่อมโยงพื้นที่ในด้านต่าง ๆ นั้น จึงเกิดทิศทางการเชื่อมโยงจากแนวถนนสมเด็จพระยา ไปสู่อิมแม่น้ำเจ้าพระยา และถนนท่าดินแดงเชื่อมกับสวนสมเด็จพระเจ้า เกิดเป็นแกนหลักที่ตัดกันตรงกลางของพื้นที่

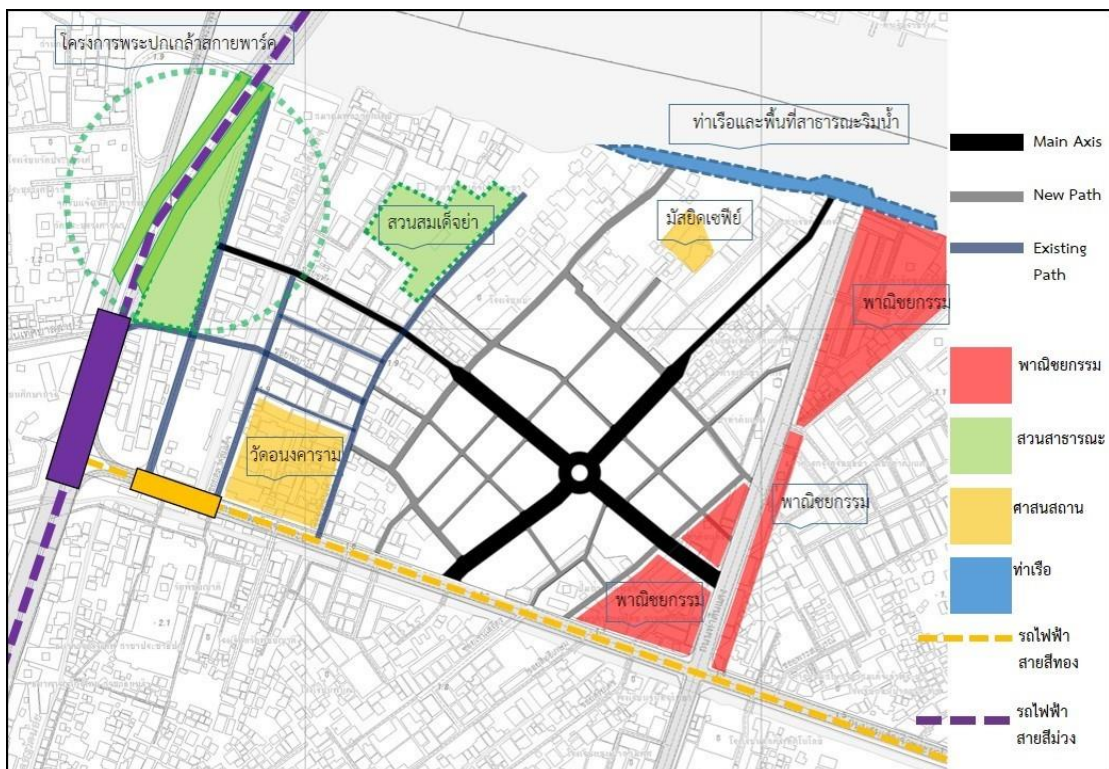
แผนผังที่ 6-1 แสดงแนวความคิดการเชื่อมต่อพื้นที่ธรณีสงฆ์กับบริบทโดยรอบ

ที่มา : ผู้วิจัย

โครงข่ายการสัญจร

โครงข่ายทางสัญจรของทางเลือกการเปลี่ยนแปลงนี้มุ่งเป้าหมายในการเชื่อมพื้นที่โดยรอบพื้นที่ เข้ากับโครงข่ายการสัญจรภายในพื้นที่ ซึ่งทางหลักที่เกิดเป็นแกนนั้น ทำหน้าที่เป็นแกนการพัฒนาชุมชน และเชื่อมพื้นที่ส่วนต่างๆเข้าด้วยกัน และเชื่อมสู่จุดเปลี่ยนถ่ายการเดินทางที่ท่าเรือท่าดินแดงอีกด้วย

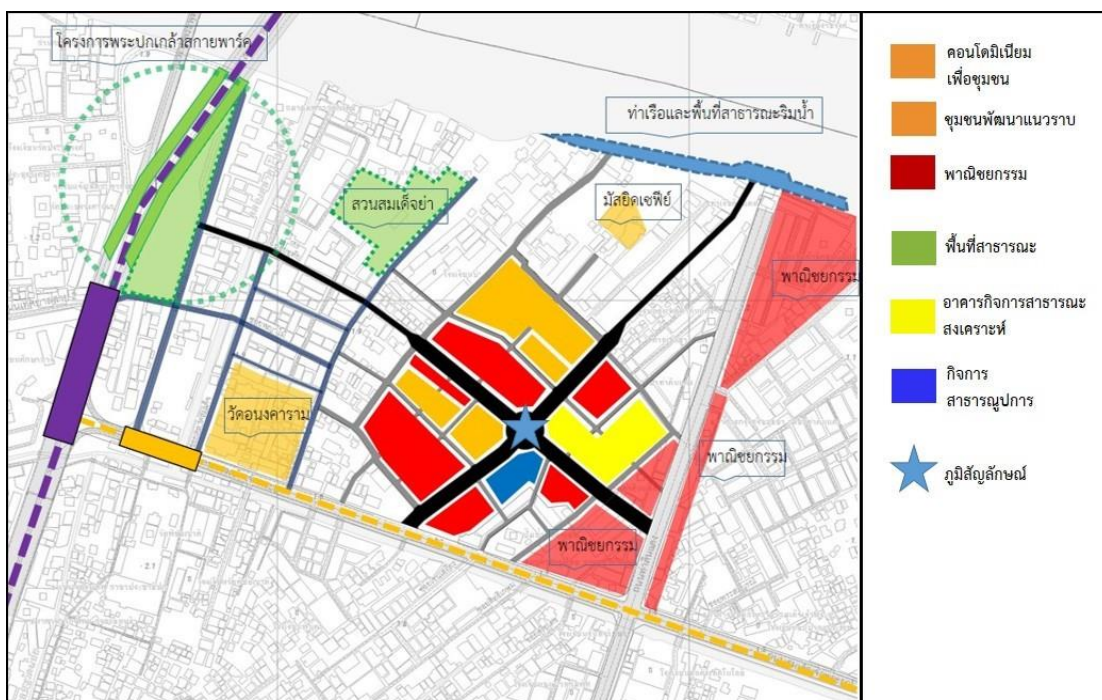

แผนผังที่ 6-2 แสดงโครงข่ายทางสัญจร

ที่มา : ผู้วิจัย

แผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

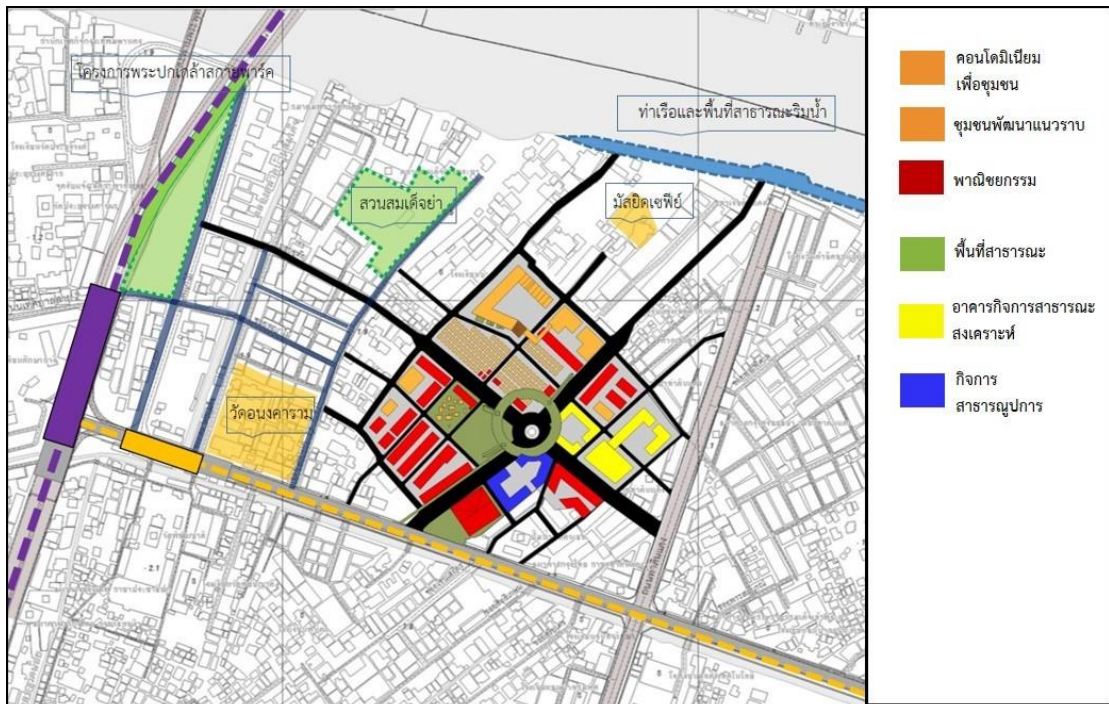
การวางแผนการพัฒนาทางเลือกการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร อ้างอิงมาจากแนวคิด New urbanism ซึ่งเน้นการผสมผสานกันของกิจกรรมที่หลากหลาย รองรับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพิ่มความมีชีวิตชีวาให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยกิจกรรมที่วางแผนลงไปนั้นเกิดจากการวิเคราะห์ทางเลือกในแต่ละทิศทาง จึงนำกิจกรรมหลักของแต่ละทิศทางมาวางแผนลงไปทางเลือกการพัฒนา

แผนผังที่ 6-3 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

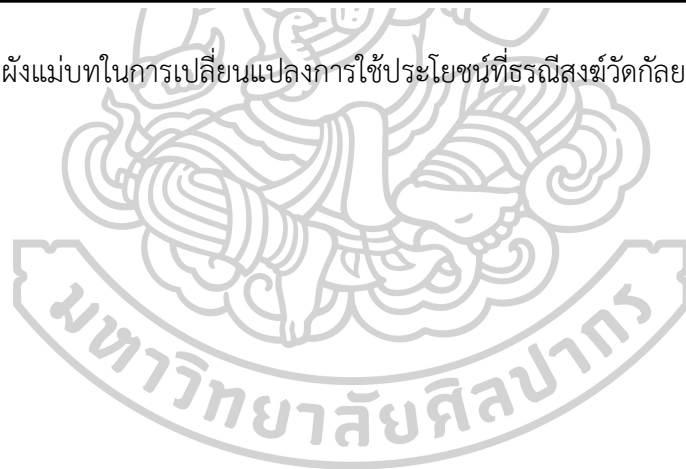
ที่มา : ผู้วิจัย

ผังแม่บทในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

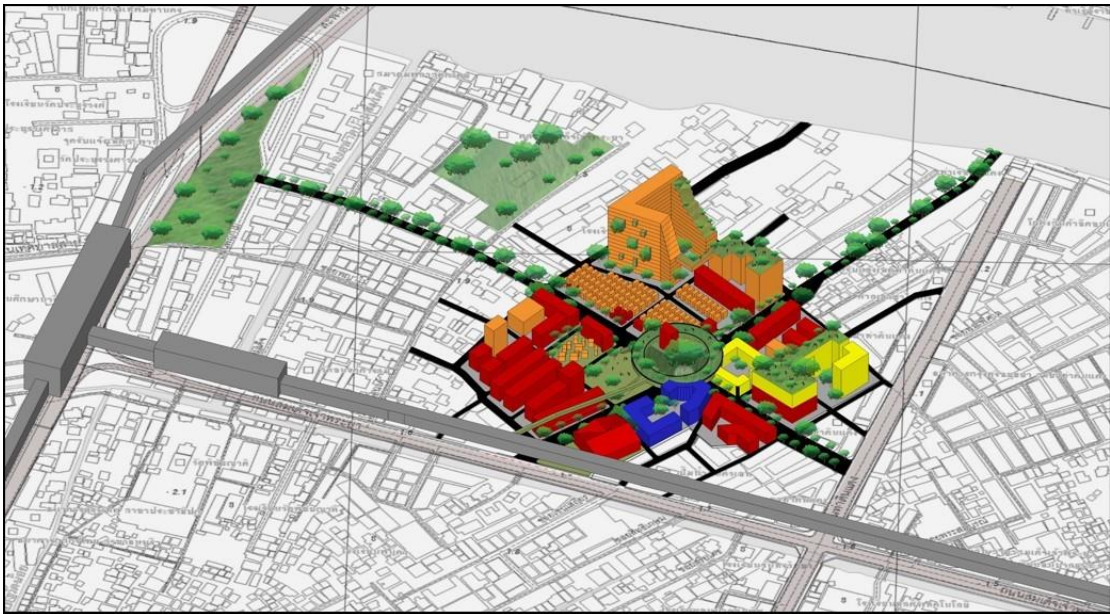
แผนผังที่ 6-4 ผังแม่บทในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

ที่มา : ผู้วิจัย

ทัศนียภาพของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณวัดกัลยาณมิตร

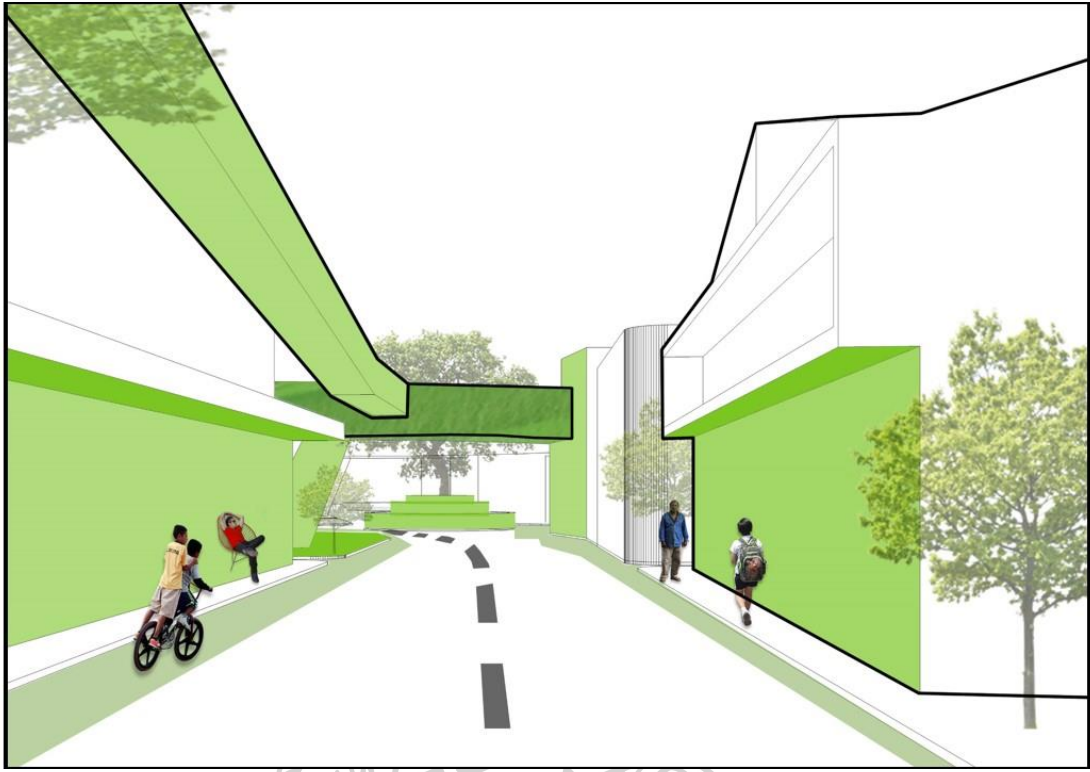
จากแนวความคิดการเชื่อมโยงพื้นที่สีเขียวซึ่งเป็นพื้นที่เปิดโล่งสาธารณะที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการออกแบบ ซึ่งทำให้พื้นที่มีพื้นที่สาธารณะมากยิ่งขึ้น เป็นผลดีต่อชุมชนและผลดีต่อเมือง โดยการออกแบบในรายละเอียดนั้น ถูกออกแบบให้มีทางเชื่อมลอยฟ้า เพื่อเป็นทางเชื่อมพื้นที่สีเขียวเข้าด้วยกัน และยังเป็นภูมิสัญลักษณ์ในจุดตัดของแกนหลักของพื้นที่อีกด้วย

ภาพที่ 6-3 แสดงทัศนียภาพมุมมองสูง

ที่มา : ผู้วิจัย

ทัศนียภาพของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

ภาพที่ 6-4 แสดงทัศนียภาพบริเวณทางเข้าถนนหลัก

ที่มา : ผู้วิจัย

ทัศนียภาพของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร

ภาพที่ 6-5 แสดงทัศนียภาพทางเดินลอยฟ้า

ที่มา : ผู้วิจัย

บทที่ 7

บทสรุป

การศึกษาเรื่อง “โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร” ได้ทำการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้และตอบคำถามของการวิจัย ที่ค้นหา คำตอบว่าพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร สามารถเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ และการเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางใด ซึ่งคำตอบที่ได้จากการวิจัย พบว่า พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหารมีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากเดิมที่เป็นการใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัย เปลี่ยนแปลงไปใช้ประโยชน์เพื่อกิจการสาธารณะสงเคราะห์มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ ตั้งไว้ของการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยจึงได้สรุปเนื้อหาสาระที่สำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ และ เสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไปอีกด้วย

7.1 สรุปสาระสำคัญของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาทั้งหมด 4 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของวัดที่มีต่อกิจการด้านสาธารณะสงเคราะห์
3. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
- และ 4. เพื่อศึกษาโอกาสและทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร ว่าสามารถมีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดได้บ้าง ซึ่งมีคำถามของการวิจัยในครั้งนี้ ว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินธรณีสงฆ์ของวัดในปัจจุบันนั้น มีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงหรือไม่? และการ เปลี่ยนแปลงนั้นจะเป็นไปในทิศทางใด?

วัตถุประสงค์ประการที่หนึ่งนั้น จากการศึกษาข้อมูลเอกสาร และการลงสำรวจพื้นที่ สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์ พบว่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร มีการใช้ประโยชน์ด้านที่อยู่อาศัย โดยสอดคล้องกับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พื้นที่

ย. 8-17 สีน้าตาล คือพื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่น มีประชาชนเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหารเพื่ออยู่อาศัย เกิดเป็นชุมชนที่ขึ้นทะเบียนชุมชนกับทางเขตคลองสานเมื่อปี พศ. 2535 โดยประชาชนที่เป็นผู้เช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ ได้รับระยะเวลาสัญญาเช่าในปัจจุบันเพียงปีต่อปี ทำให้ผู้เช่าไม่ได้รับความมั่นคงในพื้นที่เช่าอยู่อาศัยของตนเอง

วัตถุประสงค์ในประการที่สอง เป็นการศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของวัดที่มีบทบาทด้าน สาธารณะสงเคราะห์ จากการศึกษาเอกสาร พระราชบัญญัติและกฎหมายอาศรมาคม ได้ทราบว่า มหาเถรสมาคมได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของวัดไว้ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติต่อกิจการพุทธศาสนา โดย กำหนดไว้ 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการปกครองคณะสงฆ์
2. ด้านการศาสนศึกษา
3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์
4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. ด้านการสาธารณสงเคราะห์
6. ด้านการสาธารณูปการ

ซึ่งบทบาทที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดไว้นั้น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ที่วัดจำเป็นต้อง ยึดถือปฏิบัติแสดงบทบาทหน้าที่ของวัดในด้านสาธารณสงเคราะห์และสาธารณูปการ

วัตถุประสงค์ในประการที่สาม เป็นการศึกษาถึงทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการ บริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพื่อนำไปวิเคราะห์ถึงโอกาสและทิศทางการ เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่า ทัศนคติที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรที่คล้ายคลึงกัน มีเพียง 2 ท่าน คือ คุณสมบูรณ์ ศรีสุภักดิ์ ประธานชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว และ คุณธาราพงษ์ คำวอน หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ที่ไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณี สงฆ์จากเดิมที่ใช้ประโยชน์เพื่อการอยู่อาศัย ไปเป็นการใช้ประโยชน์เพื่อการสาธารณสงเคราะห์และ สาธารณูปการ เนื่องจากการใช้ประโยชน์เดิมที่เป็นที่อยู่อาศัยนั้น มีประชาชนอาศัยอยู่จำนวนมาก เกิดเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีวิถีชีวิตของชุมชนที่ควรได้รับการรักษาไว้ และการ เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นนั้น ไม่ว่าจะไปในทิศทางใดก็จะสร้างความเดือดร้อน ให้กับประชาชนในชุมชนอย่างแน่นอน ซึ่งทำให้ขัดต่อวัตถุประสงค์ของการอุทิศที่ดินให้แก่วัด ที่อยาก

ให้พื้นที่นี้เป็นที่อยู่อาศัยของผู้ยากไร้ ส่วนอีก 3 ท่าน คือ คุณสุวรรณณี แก้วมณี ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนสมบัติ คุณพิชาน กัลยาณมิตร ไวยาวัจกร วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร และพระราชวริยาลังการ เจ้าคณะเขตธนบุรี นั้น มีความเห็นตรงกันว่า เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ ที่จะใช้ประโยชน์ด้านสาธารณสงเคราะห์และสาธารณูปการมากขึ้น เพราะทุกสิ่งทุกอย่างล้วนมีการเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดคงทนถาวร แต่ทุกท่านจึงเลือกที่จะให้เปลี่ยนไปในทิศทางดังกล่าวมากกว่าทิศทางอื่นๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อมากกว่า โดยการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เอื้อประโยชน์ด้านสาธารณสงเคราะห์และสาธารณูปการนั้น ยังเป็นไปตามบทบาทหน้าที่โดยตรงของวัด ที่ต้องยึดถือเป็นหน้าที่ตามกฎหมายอาศรัยตามที่กำหนดไว้แล้ว

วัตถุประสงค์ในประการที่สี่ เป็นการศึกษาถึงโอกาสและทิศทางการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร ว่ามีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดได้บ้าง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้นั้น มีด้วยกัน 4 ทิศทางซึ่งทิศทางต่างๆเป็นไปตามเจตจำนงของวัด โดยมีทิศทางต่างๆดังนี้

1. ทิศทางการเปลี่ยนแปลง เพื่อประโยชน์สูงสุดของวัด เป็นทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการวิเคราะห์ทำเลที่ตั้ง และศักยภาพของพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร ทำให้รับรู้ถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดการใช้ประโยชน์ด้านพาณิชยกรรมขนาดใหญ่ จากแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครนั้น พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหารอยู่ในพื้นที่สีน้ำตาล ย.8 หมายถึง พื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่น เป็นพื้นที่ที่สามารถดำเนินการสร้างโครงการขนาดใหญ่ได้ เช่น ศูนย์การค้า โรงแรม อาคารชุดอยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่งในปี พศ. 2563 พื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหารนั้น จะมีโครงการรถไฟฟ้าสายสีทองวิ่งผ่านบนถนนสมเด็จพระยา เป็นการร่วมมือกันระหว่างกรุงเทพมหานคร กับกลุ่มบริษัทศูนย์การค้าไอคอนสยาม และบริษัท กรุงเทพมหานคร จำกัด ด้วยเหตุนี้ทำให้ประเภทกิจการการใช้ประโยชน์ทางธุรกิจ สามารถสร้างและใช้ประโยชน์บนพื้นที่นี้ได้

2. ทิศทางการเปลี่ยนแปลง เพื่อประโยชน์ตามความเหมาะสม และกิจการสาธารณสงเคราะห์ เป็นการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร เพื่อประโยชน์ด้านการอยู่อาศัย โดยวัดได้รับผลประโยชน์จากอัตราค่าเช่าที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่มหาเถรสมาคมระบุไว้ ดำเนินการควบคู่ไปกับการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ให้มีที่อยู่อาศัย และช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนที่เดือดร้อนในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของวัดในด้านกิจการสาธารณสงเคราะห์ ตามกฎหมายอาศรัยตามที่กำหนดไว้ ทิศทางการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปตามบทบาทของวัดเกี่ยวกับการเอื้อเพื่อ

ประโยชน์ต่อสังคม ทำให้ประชาชนผู้ยากไร้ได้มีที่อยู่อาศัย และทำให้ชุมชนเดิมได้รับการพัฒนา มีการจัดระเบียบแปลงพื้นที่ให้เข้าใหม่ ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและได้รับความมั่นคงในการอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ทำให้วัดได้รับประโยชน์จากการปรับปรุงผังชุมชนใหม่ สามารถแบ่งพื้นที่บางส่วนมาใช้เพื่อประโยชน์ด้านกิจการสาธารณะสงเคราะห์ได้ โดยวัดอาจร่วมมือกับองค์กรการกุศลด้านต่างๆจัดตั้งกิจการสาธารณะสงเคราะห์บนพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้

3. ทิศทางการเปลี่ยนแปลง เพื่อประโยชน์ด้านกิจการสาธารณูปการ การใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เพื่อกิจการสาธารณูปการนั้น เป็นการใช้พื้นที่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านสาธารณูปการของคนในพื้นที่และสังคม เช่น โรงเรียนระดับชั้นต่างๆ มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งอาจจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ที่จะเสนอความต้องการเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์เพื่อไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณูปการ เนื่องจากความต้องการพื้นที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ยังเป็นทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมกับการก่อสร้างสถานหรือหน่วยงานต่างๆของรัฐ

4. ทิศทางการเปลี่ยนแปลง เพื่อประโยชน์ด้านกิจการทางศาสนา กิจการทางศาสนานั้นเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของวัด ในด้านพื้นที่เพื่อการใช้ประโยชน์กิจกรรมทางศาสนา ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้เนื่องจากความต้องการด้านพื้นที่เพิ่มมากขึ้น วัดอาจจะต้องขยายก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อรองรับกิจกรรมทางศาสนาที่ตอบสนองต่อบทบาทหน้าที่ของวัด

7.2 ข้อจำกัดในการวิจัย

1) จากการที่มหาวิทยาลัยศิลปากร มีความประสงค์ในการขอเช่าที่ดินธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ซึ่งเจ้าอาวาสไม่ขัดข้องในการที่จะนำพื้นที่ไปใช้ประโยชน์ด้านการศึกษา ทำให้ประชาชนที่ทราบข่าวเรื่องนี้ได้รวมตัวกันสอบถามข้อเท็จจริง ว่ามีการเข้ามาขอใช้พื้นที่นี้จริงหรือไม่อย่างไร ซึ่งทำให้การสัมภาษณ์ข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ในส่วนของประธานชุมชนนั้น เป็นเรื่องที่ยากลำบากมากขึ้น เนื่องจากในการสัมภาษณ์ มีประชาชนให้ความสนใจเข้ามาฟังการสัมภาษณ์กันหลายท่าน เนื่องจากประชาชนเหล่านั้นคิดว่าผู้วิจัยเข้ามาศึกษาพื้นที่เพื่อนำไปสู่การขอใช้พื้นที่นี้เพื่อประโยชน์ด้านการศึกษา แล้วทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่เดิมนั้นต้องย้ายออกไป จึงทำให้การสัมภาษณ์ข้อมูลในบางเรื่องนั้น เป็นเรื่องที่ย่อหน้าและทำได้ยาก

2) จากข้อจำกัดในข้อแรกนั้น ส่งผลให้การสำรวจชุมชนและการถ่ายรูปภายในชุมชนนั้น เป็นเรื่องยากพอสมควร เนื่องจากถูกจับตามองอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้วิจัยต้องคอยระวังในเรื่องการถ่ายรูปภายในชุมชน โดยใช้วิธีถ่ายรูปในขณะที่ไม่มีผู้ใดสังเกตเห็น

3) ข้อจำกัดในด้านข้อมูลสัญญาเช่าที่ธรณีสงฆ์นั้น เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้เช่าจึงทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลออกจากระบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาได้ ทำให้ต้องแก้ปัญหาโดยการใช่วิธีจดวัตถุประสงค์การเช่าพื้นที่ของผู้เช่าแทน

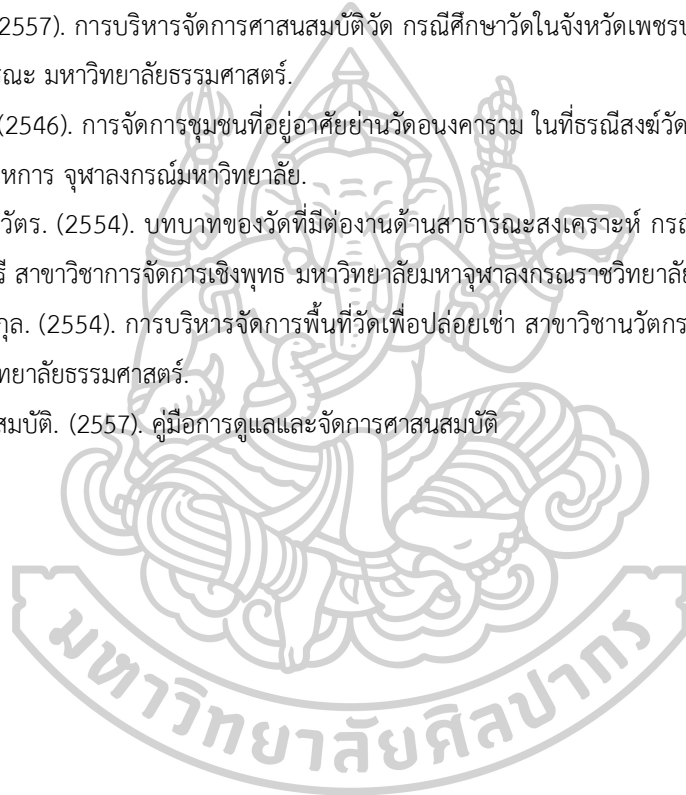
7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ธรณีสงฆ์เป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่ธรณีสงฆ์นั้นไม่ได้ขึ้นกับกรมบังคับคดีกรมที่ดิน เป็นการบริหารจัดการในระบบของคณะปกครองสงฆ์ ทำให้พื้นที่ธรณีสงฆ์มีลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่เป็นอย่างมาก อีกทั้งพื้นที่ธรณีสงฆ์นั้นมีมากมายหลายพื้นที่ ทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่างๆ การใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของแต่ละวัดนั้น สามารถส่งผลกระทบต่อสังคมเมืองอย่างมาก ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

- 1) ศึกษาพื้นที่ธรณีสงฆ์โดยภาพรวมของกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เห็นภาพรวมของพื้นที่ธรณีสงฆ์ในแต่ละบริบทที่แตกต่างกัน จะทำให้สามารถเข้าใจลักษณะของพื้นที่ธรณีสงฆ์ได้มากยิ่งขึ้น
- 2) ศึกษาพื้นที่ธรณีสงฆ์โดยมีการเปรียบเทียบกรณีศึกษาที่มีการใช้ประโยชน์แตกต่างกัน ว่าในแต่ละพื้นที่นั้น มีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันอย่างไร
- 3) ศึกษาพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดที่ไม่ได้มอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนาดูแลจัดการ ผลประโยชน์ เพื่อศึกษาว่าวัดที่บริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ด้วยตัวเอง มีวิธีการและรูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์นั้นอย่างไรบ้าง

รายการอ้างอิง

- กิตติโชติ บัวใจบุญ. (2542). แนวทางการใช้พื้นที่ธรณีสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูเกียรติ กิ่งแก้ว. (2552). การประยุกต์พื้นที่โล่งภายในวัดเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ กรณีศึกษาวัดดาวดึงส์ จังหวัดเชียงใหม่ สาขาวิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ดำรงศักดิ์ มีสุนทร. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน กรณีศึกษา วัดนามสมมติกับชุมชนนามสมมติ จังหวัดกาญจนบุรี สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นันทิรา ชูเกตุ. (2557). การบริหารจัดการศาสนสมบัติวัด กรณีศึกษาวัดในจังหวัดเพชรบุรี สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิยวิทย์ วิภูศิริ. (2546). การจัดการชุมชนที่อยู่อาศัยย่านวัดดอนงคราาม ในที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ภาควิชาเคหการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูชินวรานุวัตร. (2554). บทบาทของวัดที่มีต่อทางด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ กรณีศึกษาชุมชนบ้านฮ่องน้อย จ.ราชบุรี สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พล อาริยะชาติกุล. (2554). การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า สาขาวิชานวัตกรรมการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานศาสนสมบัติ. (2557). คู่มือการดูแลและจัดการศาสนสมบัติ

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำไปศึกษาวิเคราะห์โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ ประกอบการทำวิจัยค้นคว้าอิสระ ในระดับปริญญาโท หลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์จะถูกรวบรวมเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ ในครั้งนี้เท่านั้น หากแบบสัมภาษณ์นี้มีข้อผิดพลาดประการใดที่เห็นไม่สมควร ก็ให้ถือเป็นดุลพินิจของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในการที่จะสงวนความเห็นนั้นไว้ได้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณและผู้ทรงคุณวุฒิทุกรูป/ท่าน ในการให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นาย วงศกร จันทวิเศษ

นักศึกษาปริญญาโท

หลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

มหาวิทยาลัยศิลปากร

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหาร

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

พระพรหมกวี

เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตร รวมหาวิหาร, เจ้าคณะภาค 13

วัน/เวลา ที่สัมภาษณ์

คำถามสัมภาษณ์

1. ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการอุทิศที่ดินพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ ให้กับวัดกัลยาณมิตร

.....

.....

.....

2. ความเป็นมาของการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ มาจัดประโยชน์ที่ดิน และเหตุของการให้เช่าพื้นที่นี้ เพื่อการอยู่อาศัย

.....

.....

.....

3. มีการจัดทำแผนผังเขตพื้นที่จัดประโยชน์ของพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว)ใครเป็นผู้ดูแลและจัดทำ

.....

.....

.....

4. วัดกัลยาณมิตร มีรายได้มาจากแหล่งใดบ้าง แต่ละแหล่งที่มา มีสัดส่วนต่างกันเท่าไร

.....

.....

.....

5. รายละเอียดในสัญญาเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ใครเป็นผู้กำหนด มีรายละเอียดและเงื่อนไขการเช่าอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

6. เหตุใดทางวัดจึงให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทำหน้าที่บริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว)

.....

.....

.....

7. ปัญหาในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) มีหรือไม่ มีปัญหาในการบริหารจัดการอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

8. ท่านมีโครงการที่จะพัฒนาปรับปรุงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชน ช่างนาค-สะพานยาว บ้างหรือไม่ โครงการนั้นมีรายละเอียดอย่างไร

.....

.....

.....

9. ในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชน ช่างนาค-สะพานยาว)ในปัจจุบัน มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่

.....

.....

.....

10. การบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ในอนาคต ควรเป็นไปในทิศทางใด

.....

.....

.....

11. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

พระราชวิริยาลังการ

รองเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ, เจ้าคณะเขตธนบุรี

วัน/เวลา ที่สัมภาษณ์

คำถามสัมภาษณ์

1. ท่านมีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือดูแลการจัดประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2. กฎหมายเกษตรกรรมมีส่วนช่วยในการกำหนดทิศทาง การบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

3. มหาเถรสมาคม ได้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ในอนาคตไว้หรือไม่
อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4. เหตุใดทางวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร จึงให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทำหน้าที่
บริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์

.....

.....

.....

5. ปัญหาในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรมีหรือไม่ ท่านทราบถึงปัญหาที่
เกิดขึ้นหรือไม่

.....

.....

.....

6. ท่านสามารถเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
ได้หรือไม่

.....

.....

.....

7. ในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร (ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว ในปัจจุบัน มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่

.....

.....

.....

8. การบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ในอนาคต ควรเป็นไปในทิศทางใด

.....

.....

.....

9. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

คุณ สุวรรณิ แก้วมณี

ผู้อำนวยการสำนักงานศาสนสมบัติ

วัน/เวลา ที่สัมภาษณ์

คำถามสัมภาษณ์

1. ทรัพย์สินของวัดที่ต้องจดทะเบียนมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

2. โฉนดที่ดินหรือแผนผังการจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-
สะพานยาว)ใครเป็นผู้ดูแลจัดการ

.....

.....

.....

3. สำนักงานพระพุทธศาสนา มีบทบาทในการดูแลจัดการที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร (ชุมชนชานาค-สะพานยาวอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4. รายละเอียดในสัญญาเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนชานาค-สะพานยาว) สำนักงานพระพุทธศาสนา สามารถเสนอความคิดเห็นหรือแนะนำได้หรือไม่

.....

.....

.....

5. มาตรการทางกฎหมายมีส่วนในการช่วยกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

6. สำนักงานพระพุทธศาสนา มีบทบาทในการดูแลและส่งเสริมกิจการในทางพระพุทธศาสนาของวัด อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

7. ทางรัฐมีการสนับสนุนงบประมาณให้กับทางวัดด้วยหรือไม่

.....

.....

.....

8. สำนักงานพระพุทธศาสนา มีนโยบายอย่างไรในการจัดการศาสนสมบัติของวัดในอนาคต

.....

.....

.....

9. สำนักงานพระพุทธศาสนา มีความคิดเห็นอย่างไรในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัด
กัลยาณมิตร (ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ในปัจจุบัน

.....

.....

.....

10. การบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ในอนาคต
ควรเป็นไปในทิศทางใด

.....

.....

.....

11. สำนักงานพระพุทธศาสนา เห็นด้วยหรือไม่กับการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชน
ช่างนาค-สะพานยาว) ไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

คุณพิชาน กัลยาณมิตร

ไวยาวัจกร วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร

วัน/เวลา ที่สัมภาษณ์

คำถามสัมภาษณ์

1. ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการอุทิศที่ดินพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ ให้กับวัดกัลยาณมิตร

.....

.....

.....

2. ความเป็นมาของการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ มาจัดประโยชน์ที่ดิน และเหตุของการให้เช่าพื้นที่นี้ เพื่อการอยู่อาศัย

.....

.....

.....

3. มีการจัดทำแผนผังเขตพื้นที่จัดประโยชน์ของพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว)ใครเป็นผู้ดูแลและจัดทำ

.....

.....

.....

4. วัดกัลยาณมิตร มีรายได้มาจากแหล่งใดบ้าง แต่ละแหล่งที่มา มีสัดส่วนต่างกันเท่าไร

.....

.....

.....

5. การบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) มีขั้นตอนดำเนินการอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

6. รายละเอียดในสัญญาเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ใครเป็นผู้กำหนด มีรายละเอียดและเงื่อนไขการเช่าอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

7. อัตราค่าเช่าที่ดิน สามารถเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาของพื้นที่โดยรอบได้หรือไม่ มีกลไกการควบคุมอย่างไร (แปรผันตามการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ)

.....

.....

.....

8. เหตุใดทางวัดจึงให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทำหน้าที่บริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร (ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว)

.....

.....

.....

9. ปัญหาในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) มีหรือไม่ มีวิธีแก้ปัญหาในการบริหารจัดการอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

10. ท่านมีโครงการที่จะพัฒนาปรับปรุงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) บ้างหรือไม่ โครงการนั้นมีรายละเอียดอย่างไร

.....

.....

.....

11. ในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร (ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ในปัจจุบัน มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่

.....

.....

.....

12. การบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ในอนาคตควรเป็นไปในทิศทางใด

.....

.....

.....

13. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว)
ไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ธรณีสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

คุณ ธาราพงษ์ คำวอน

หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม

วัน/เวลา ที่สัมภาษณ์

คำถามสัมภาษณ์

1. ความเป็นมาของชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว มีประวัติความเป็นมาอย่างไร

.....

.....

.....

2. โฉนดที่ดินหรือแผนผังการจัดประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว)ใครเป็นผู้ดูแลจัดการ

.....

.....

.....

3. รายละเอียดในสัญญาเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร ซึ่งในปัจจุบันเป็นพื้นที่ชุมชนซอย
ช่างนาค-สะพานยาว ท่านสามารถเสนอความคิดเห็นหรือแนะนำได้หรือไม่

.....

.....

.....

4. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการ มีบทบาทในการดูแลและส่งเสริมกิจการในทาง
พระพุทธศาสนาของวัด อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

5. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการ มีบทบาทอย่างไรในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับ
ชุมชน

.....

.....

.....

6. ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการ มีโครงการที่จะพัฒนาชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาวอย่างไร
บ้าง

.....

.....

.....

8. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่าง
นาค-สะพานยาว) ในปัจจุบัน

.....

.....

.....

9. ท่านคิดว่า การบริหารจัดการพื้นที่ธรรมีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว) ในอนาคตควรเป็น ไปในทิศทางใด

.....

.....

.....

10. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ กับการนำพื้นที่ธรรมีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว) ไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินสงฆ์วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

คุณสมบูรณ์ ศรีศุภภักดิ์

ประธานชุมชนช่างนาค-สะพานยาว

วัน/เวลา ที่สัมภาษณ์

คำถามสัมภาษณ์

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชนช่างนาค-สะพานยาว

.....

.....

.....

2. วัตถุประสงค์ของการอุทิศที่ดินพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ให้กับวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร

.....

.....

.....

3. ความเป็นมาของการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์นี้ มาจัดประโยชน์ที่ดิน และเหตุของการให้เข้าพื้นที่นี้เพื่อการอยู่อาศัย

.....

.....

.....

4. มีการจัดทำแผนผังเขตพื้นที่จัดประโยชน์ของพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว)ใครเป็นผู้ดูแลและจัดทำ

.....

.....

.....

5. รายละเอียดในสัญญาเช่าพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ใครเป็นผู้กำหนด มีรายละเอียดและเงื่อนไขการเช่าอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

6. อัตราค่าเช่าที่ดิน สามารถเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาของพื้นที่โดยรอบได้หรือไม่ มีกลไกการควบคุมอย่างไร (แปรผันตามการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ)

.....

.....

.....

7. ปัญหาในการบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) มีหรือไม่ มีวิธีแก้ปัญหาในการบริหารจัดการอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

8. ชุมชนมีโครงการที่จะพัฒนาปรับปรุงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว)บ้างหรือไม่ โครงการนั้นมีรายละเอียดอย่างไร

.....

.....

.....

9. ในความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร (ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว)ในปัจจุบัน มีความเหมาะสมแล้วหรือไม่

.....

.....

.....

10. การบริหารจัดการพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ในอนาคต ควรเป็นไปในทิศทางใด

.....

.....

.....

11. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการนำพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดกัลยาณมิตร(ชุมชนช่างนาค-สะพานยาว) ไปใช้ประโยชน์ด้านสาธารณะสงเคราะห์

.....

.....

.....

ที่ ศธ ๖๘๐๘/ ๐๕๗๑

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
สำนักงานชั่วคราว อาคารสมบูรณ
ถนนจรัญสนิทวงศ์ เขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง นักศึกษาขอเข้ารับคำแนะนำและศึกษาค้นคว้า

เรียน คุณพิชาน กัลยาณมิตร

ด้วยนายวงศกร จันทวิเศษ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำการศึกษาค้นคว้าหารายละเอียดและข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษา เรื่อง "โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรรมีสงฆ์" เพื่อเสนอต่ออาจารย์ผู้สอนตามหลักสูตรฯ

ในการนี้ คณะฯ ใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเข้าพบเพื่อขอรับคำแนะนำ ศึกษาค้นคว้าและขอรับ ข้อมูล ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- บทบาทหน้าที่ของไวยาวัจกรกับการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรรมีสงฆ์อย่างไรบ้าง
- ท่านมีส่วนร่วมการบริหารจัดการพื้นที่ธรรมีสงฆ์ของวัด อย่างไรบ้าง
- การบริหารจัดการรายรับ-รายจ่ายของวัดที่เกี่ยวกับพื้นที่ธรรมีสงฆ์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไปด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ตำนกิตติกุล)
คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี

โทร.๐ ๒๕๓๓ ๙๙๗๑๐, ๐๘ ๕๙๑๘ ๑๕๕๔

โทรสาร ๐ ๒๕๓๓ ๙๙๗๑๑

นายวงศกร จันทวิเศษ โทร. ๐๙ ๙๐๕๑ ๗๗๗๑๐

ที่ ศธ ๖๘๐๘/ ๐๕๗๖

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
สำนักงานชั่วคราว อาคารสมบูรณ์
ถนนจรัญสนิทวงศ์ เขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง นักศึกษาขอเข้ารับคำแนะนำและศึกษาค้นคว้า

เรียน คุณสุวรรณ แก้วมณี

ด้วยนายวงศกร จันทวิเศษ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำการศึกษาค้นคว้าหารายละเอียดและข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษา เรื่อง "โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรรมีสงฆ์" เพื่อเสนอต่ออาจารย์ผู้สอนตามหลักสูตรฯ

ในการนี้ คณะฯ ใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเข้าพบเพื่อขอรับคำแนะนำ ศึกษาค้นคว้าและขอรับ ข้อมูล ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- นโยบายการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไปด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ต่านกิตติกุล)
คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี

โทร.๐ ๒๔๓๓ ๕๕๗๐, ๐๘ ๕๕๑๘ ๑๔๕๔

โทรสาร ๐ ๒๔๓๓ ๕๕๗๑

นายวงศกร จันทวิเศษ โทร. ๐๙ ๕๐๕๑ ๗๗๗๐

ที่ ศธ ๖๘๐๘/ ๐๕ ๗๖๓

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
สำนักงานชั่วคราว อาคารสมบูรณ์
ถนนจรัญสนิทวงศ์ เขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง นักศึกษาขอเข้ารับคำแนะนำและศึกษาค้นคว้า

เรียน คุณธราพงษ์ คำวอน

ด้วยนายวงศกร จันทวิเศษ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำการศึกษาค้นคว้าหารายละเอียดและข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษา เรื่อง “โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรรมีสงฆ์” เพื่อเสนอต่ออาจารย์ผู้สอนตามหลักสูตรฯ

ในการนี้ คณะฯ ใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเข้าพบเพื่อขอรับคำแนะนำ ศึกษาค้นคว้าและขอรับข้อมูล ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ประวัติความเป็นมาของชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว
- นโยบายการพัฒนาชุมชน

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไปด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ต่านกิตติกุล)
คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี

โทร.๐ ๒๕๓๓ ๙๙๗๐, ๐๘ ๕๕๑๘ ๑๕๕๔

โทรสาร ๐ ๒๕๓๓ ๙๙๗๑

นายวงศกร จันทวิเศษ โทร. ๐๙ ๙๐๕๑ ๗๗๗๐

ที่ ศธ ๖๘๐๘/๐๕๗๕

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
สำนักงานชั่วคราว อาคารสมบูรณ์
ถนนจรัญสนิทวงศ์ เขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง นักศึกษาขอเข้ารับคำแนะนำและศึกษาค้นคว้า
นมัสการ พระราชวชิรยาลังการ

ด้วยนายวงศกร จันทวิเศษ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำการศึกษาค้นคว้าหารายละเอียดและข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษา
เรื่อง "โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรรมณีสงฆ์" เพื่อเสนอต่ออาจารย์ผู้สอนตามหลักสูตรฯ
ในการนี้ คณะฯ ใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเข้าพบเพื่อขอรับคำแนะนำ ศึกษาค้นคว้าและขอรับ
ข้อมูล ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- บทบาทหน้าที่ของวัดในด้านสาธารณะสงเคราะห์
- นโยบายการบริหารการจัดการศาสนสมบัติ

นมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไปด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ต่านกิตติกุล)
คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี

โทร.๐ ๒๕๓๓ ๙๙๗๐, ๐๘ ๕๙๑๘ ๑๔๕๔

โทรสาร ๐ ๒๕๓๓ ๙๙๗๑

นายวงศกร จันทวิเศษ โทร. ๐๘ ๙๐๕๑ ๗๗๗๐

ที่ ศธ ๖๘๐๘/ ๐๕๓๕

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
สำนักงานชั่วคราว อาคารสมบูรณ
ถนนจรัลสนิทวงศ์ เขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง นักศึกษาขอเข้ารับคำแนะนำและศึกษาค้นคว้า

เรียน พระพรหมกวี เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ด้วยนายวงศกร จันทวิเศษ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำการศึกษาค้นคว้ารายละเอียดและข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษา เรื่อง “โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรรมสังฆ” เพื่อเสนอต่ออาจารย์ผู้สอนตามหลักสูตรฯ

ในการนี้ คณะฯ ใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเข้าพบเพื่อขอรับคำแนะนำ ศึกษาค้นคว้าและขอรับข้อมูล ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ธรรมสังฆวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
- การบริหารจัดการพื้นที่ธรรมสังฆวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
- บทบาทหน้าที่ของวัดที่มีต่อสังคม มีอะไรบ้าง
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ในการนำที่ธรรมสังฆไปใช้ประโยชน์เพื่อการสาธารณะสงเคราะห์ เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไปด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ต่านกิตติกุล)

คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี

โทร. ๐ ๒๕๓๓ ๙๙๗๐

นายวงศกร จันทวิเศษ โทร. ๐๙ ๙๐๕๑ ๙๗๗๐

ที่ ศธ ๒๕๐๘/ 0๕๗๑

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศกปร
สำนักงานชั่วคราว อาคารสมบูรณ์
ถนนจรัลสนิทวงศ์ เขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง นักศึกษาขอเข้ารับคำแนะนำและศึกษาค้นคว้า

เรียน คุณสมบูรณ์ ศรีสุภักดิ์

ด้วยนายวงศกร จันทวิเศษ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศกปร กำลังทำการศึกษาค้นคว้ารายละเอียดและข้อมูลเพื่อประกอบการศึกษา
เรื่อง "โอกาสในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ธรรมสังฆ์" เพื่อเสนอต่ออาจารย์ผู้สอนตามหลักสูตรฯ

ในการนี้ คณะฯ ใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเข้าพบเพื่อขอรับคำแนะนำ ศึกษาค้นคว้าและ
ขอรับข้อมูล ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ประวัติความเป็นมาของชุมชนซอยช่างนาค-สะพานยาว
 - ชุมชนมีความสัมพันธ์กับวัดอย่างไรบ้าง
 - ความต้องการของชุมชนในการใช้ประโยชน์ที่ธรรมสังฆ์ มีอะไรบ้าง
 - ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร ในการนำที่ธรรมสังฆ์ไปใช้ประโยชน์เพื่อการสาธารณะสงเคราะห์
- เรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไปด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล)

คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สำนักงานคณบดี

โทร. ๐ ๒๕๖๓๓ ๕๙๙๖๐

นายวงศกร จันทวิเศษ โทร. ๐๙ ๕๐๕๓๑ ๙๗๗๖๐

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2505 เป็นปีที่ 17 ในรัชกาลปัจจุบัน

และ
ให้ไว้ ณ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 เป็นปีที่ 47 ใน
รัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
ประกาศว่า
โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำ และยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้
มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505"
มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวัน ประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484

มาตรา 4 ภายในระยะเวลาหนึ่งปี นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ บรรดากฎ
กระทรวง สังฆานัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับ
คณะสงฆ์ที่ใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้จนกว่าจะมีกฎกระทรวง กฎมหาเถร
สมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับหรือระเบียบของมหาเถรสมาคมยกเลิก หรือมีความอย่าง
เดียวกัน หรือขัดหรือแย้งกัน หรือกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 5 เพื่อประโยชน์แห่งมาตรา 4 บรรดาอำนาจหน้าที่ ซึ่งกำหนดไว้ในสังฆานัติ กติกา
สงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ให้เป็นอำนาจ

หน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใดหรือคณะกรรมการสงฆ์ใดซึ่งไม่มีในพระราชบัญญัตินี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจกำหนดโดยกฎหมายมหาเถรสมาคมให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใด รูปใด หรือหลายรูปร่วมกันเป็นคณะตามที่เห็นสมควร

มาตรา 5 ทวิ ในพระราชบัญญัตินี้

คณะสงฆ์ หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร

คณะสงฆ์อื่น หมายความว่า บรรดาบรรพชิตจันนิกายหรือนัมมิกาย

พระราชาคณะ หมายความว่า พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์ตั้งแต่สามัญจนถึงชั้นสมเด็จพระราชาคณะ

สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ หมายความว่า สมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนาก่อนสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่น ถ้าได้รับสถาปนาในวันเดียวกันให้ถือรูปที่ได้รับสถาปนาในลำดับก่อน

มาตรา 5 ตริ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้งสถาปนา และถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุในคณะสงฆ์

มาตรา 6 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด 1

สมเด็จพระสังฆราช

มาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง

ในกรณีที่ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชว่างลง ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอนามสมเด็จพระราชาคณะ ผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ชั้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช

ในกรณีที่สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมเสนอนามสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่นผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมาตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ชั้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระ

พระสังฆราช

มาตรา 8 สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการ คณะสงฆ์ และทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และ กฎมหาเถรสมาคม

มาตรา 9 ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชทรงลาออกจากตำแหน่งหรือพระมหากษัตริย์ทรง พระกรุณาโปรดให้ออกจากตำแหน่ง พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของสมเด็จพระสังฆราช หรือตำแหน่งอื่นใดตามพระราชอัธยาศัยก็ได้

มาตรา 10 ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุด โดย สมณศักดิ์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ถ้าสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เลือกสมเด็จพระราชาคณะรูปหนึ่งผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมา ตามลำดับ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราชไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน

ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชมิได้ทรงแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตามวรรคสาม หรือสมเด็จพระราชาคณะซึ่งได้แต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศนามสมเด็จพระราชาคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่ สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรานี้ในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 11 สมเด็จพระสังฆราชพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (1) มรณภาพ
- (2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (3) ลาออก
- (4) ทรงพระกรุณาโปรดให้ออก

หมวด 2

มหาเถรสมาคม

มาตรา 12 มหาเถรสมาคมประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่เกินสิบสองรูปเป็นกรรมการ

มาตรา 13 ให้อธิบดีกรมการศาสนาเป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง และให้กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มาตรา 14 กรรมการมหาเถรสมาคม ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา 15 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา 14 กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (1) มรณภาพ
- (2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- (3) ลาออก
- (4) สมเด็จพระสังฆราชมีพระบัญชาให้ออก

ในกรณีที่กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ สมเด็จพระสังฆราชอาจทรงแต่งตั้งพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งเป็นกรรมการแทน

กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคก่อนอยู่ในตำแหน่ง ตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา 15 ทวิ การแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมตามมาตรา 12 และการให้กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา 15 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

มาตรา 15 ตี มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม
- (2) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร
- (3) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
- (4) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
- (5) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายมหาเถรสมาคมออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ใช้บังคับได้ และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา 19 เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา 15 จัตวา เพื่อรักษาหลักธรรมวินัย และเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมจะตรากฎหมายมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดโทษหรือวิธีลงโทษทางการปกครอง สำหรับพระภิกษุ และสามเณรที่ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนา และการปกครองของคณะสงฆ์ก็ได้ พระภิกษุและสามเณรที่ได้รับโทษตามวรรคหนึ่ง ถึงขั้นให้ละสมณเพศต้องสึกภายในสามวัน นับแต่วันทราบคำสั่งลงโทษ

มาตรา 16 ในกรณีที่ประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไม่อาจมาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมมหาเถรสมาคม และมีได้มอบหมายให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์ ซึ่งอยู่ในที่ประชุมเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน

มาตรา 17 การประชุมมหาเถรสมาคมต้องมีกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการโดยการแต่งตั้งรวมกันประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุม

ระเบียบการประชุมมหาเถรสมาคมให้เป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา 18 ในกรณีนี้ที่ยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมแทนตำแหน่งที่ว่างตามมาตรา 15 วรรคสอง ให้ถือว่ามหาเถรสมาคมมีกรรมการเท่าจำนวนที่เหลืออยู่ในขณะนั้น

มาตรา 19 สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ตามมติมหาเถรสมาคม ประกอบด้วยพระภิกษุหรือบุคคลอื่นจำนวนหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณากลับกรองเรื่องที่จะเสนอต่อมหาเถรสมาคมและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย โดยขึ้นตรงต่อมหาเถรสมาคม

การจัดให้มีคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ การแต่งตั้งกรรมการหรืออนุกรรมการ การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการหรืออนุกรรมการ และระเบียบการประชุม ให้เป็นไปตามระเบียบมหาเถรสมาคม

หมวด 3 การปกครองคณะสงฆ์

มาตรา 20 คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม
การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม
มาตรา 20 ทวิ เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้า
คณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์
การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการ
ที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา 21 การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตปกครอง ดังนี้

- (1) ภาค
- (2) จังหวัด
- (3) อำเภอ
- (4) ตำบล

จำนวน และเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

มาตรา 22 การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้น
ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- (1) เจ้าคณะภาค
- (2) เจ้าคณะจังหวัด
- (3) เจ้าคณะอำเภอ
- (4) เจ้าคณะตำบล

เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้า
คณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้นๆ ก็ได้

มาตรา 23 การแต่งตั้งถอดถอนพระอุปชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้า
อาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่นๆ และไวยาวัจกรให้เป็นไปตาม
หลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

หมวด 4

นิกกรรมและการสละสมณเพศ

มาตรา 24 พระภิกษุจะต้องรับนิกกรรมก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิกกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิกกรรมตามพระธรรมวินัย

มาตรา 25 ภายใต้งบบังคับมาตรา 24 มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้การลงนิกกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม และให้ถือว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมจะกำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม

ให้มหาเถรสมาคมหรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งใดเป็นผู้มีอำนาจลงนิกกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยกับทั้งการกำหนดให้การวินิจฉัยการลงนิกกรรมให้เป็นอันยุติในชั้นใดๆ นั้นด้วย

มาตรา 26 พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุด ให้ได้รับนิกกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา 27 เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา 25 ให้รับนิกกรรมไม่ถึงให้สึกแต่ไม่ยอมรับนิกกรรมนั้น

(2) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจฉิน

(3) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง

(4) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายมหาเถรสมาคม พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา 28 พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด

มาตรา 29 พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมหรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

มาตรา 30 เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

หมวด 5

วัด

มาตรา 31 วัดมีสองอย่าง

(1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

(2) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล

เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

มาตรา 32 การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัดและการขอรับ

พระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็นศาสนสมบัติกลาง

มาตรา 32 ทวิ วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัยในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัด

ให้กรมการศาสนามีหน้าที่ปกครองดูแล รักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย

การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่

กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 33 ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

(1) ที่วัด คือที่ซึ่งตั้งวัด ตลอดจนเขตของวัดนั้น

(2) ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

(3) ที่กัลปนา คือที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

มาตรา 34 การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำได้อีก

แต่โดยพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสอง

การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้แก่ส่วนราชการ

รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้องและได้รับคำผัดทวงจากส่วนราชการ

รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานนั้นแล้ว ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ห้ามมิให้บุคคลใดยกอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดหรือกรรมการศาสนา แล้วแต่กรณีในเรื่อง
ทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง

มาตรา 35 ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความ
รับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

มาตรา 36 วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาส
หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

- (1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- (2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด
นั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- (3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- (4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

- (1) ห้ามบรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยใน
วัด
- (2) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- (3) สั่งให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด
หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่ง
ได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตรา 39 ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษา
การแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส

การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ
มหาเถรสมาคม

หมวด 6 ศาสนสมบัติ

มาตรา 40 ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็น สองประเภท

- (1) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของพระศาสนา ซึ่งมีไขของวัดใดวัดหนึ่ง
- (2) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการศาสนา เพื่อการนี้ให้ถือว่ากรมการศาสนาเป็นเจ้าของศาสนสมบัตินั้นด้วย

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง
มาตรา 41 ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลาง ด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้งบประมาณนั้นได้

หมวด 7

บทกำหนดโทษ

มาตรา 42 ผู้มีมติได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ หรือถูกถอดถอนจากความเป็นพระอุปัชฌาย์ ตามมาตรา 23 แล้ว กระทำการบรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา 43 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 15 จัตวา วรรคสอง มาตรา 26 มาตรา 27 วรรคสาม หรือมาตรา 28 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา 44 ผู้ใดพ้นจากความเป็นพระภิกษุเพราะต้องปาราชิกมาแล้ว ไม่ว่าจะมีความวินิจฉัยตามมาตรา 25 หรือไม่ก็ตาม แต่มารับบรรพชาอุปสมบทใหม่ โดยกล่าวความเท็จหรือปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา 44 ทวิ ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายสมเด็จพระสังฆราช ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 44 ตรี ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์หรือคณะสงฆ์อื่นอันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หมวด 8

เบ็ดเตล็ด

มาตรา 45 ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์ และ
 ไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 46 การปกครองคณะสงฆ์อื่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดใน
 กฎกระทรวง

หมายเหตุ

1. ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติเพิ่มเติมอีก 4 มาตรา
 คือ มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 21 ดังนี้

มาตรา 18 บรรดากฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหา
 เถรสมาคมที่ออกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ให้ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับ
 พระราชบัญญัตินี้

มาตรา 19 วัตถุประสงค์เป็นนิติบุคคลตามประมวลแพ่งและพาณิชย์ ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล
 ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 20 ให้พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้ง และสถาปนาให้มีสมณศักดิ์อยู่ก่อนวันใช้
 พระราชบัญญัตินี้ยังมีสมณศักดิ์นั้นต่อไป

ให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ กรรมการ หรืออนุกรรมการ
 ใด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 หรือตามกฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ
 หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ยังคงดำรงตำแหน่ง
 หรือปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนครบวาระการดำรงตำแหน่งหรือจนกว่ามหาเถรสมาคมจะมีมติเป็นประการอื่น

มาตรา 21 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวง

ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511)

ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

- ข้อ 1 การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ให้ลงทะเบียนทรัพย์สินของวัดไว้เป็นหลักฐาน และเมื่อต้องจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้จำหน่ายออกจากทะเบียนนั้น โดยระบุเหตุแห่งการจำหน่ายไว้ด้วย การได้มาซึ่งที่ดินหรือสิทธิอันเกี่ยวกับที่ดิน เมื่อได้จดทะเบียนการได้มาตามกฎหมายแล้ว สำหรับวัดในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ส่งหลักฐานการได้มาไปเก็บรักษาไว้ที่กรมการศาสนา สำหรับวัดในเขตจังหวัดอื่น ให้ส่งไปเก็บรักษาไว้ ณ ที่ทำการศึกษาธิการจังหวัดนั้น
- ข้อ 2 การกันที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่จัดประโยชน์จะกระทำได้อีกต่อเมื่อกรมการศาสนาเห็นชอบ และได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม
- ข้อ 3 การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้อง และให้เก็บรักษาทะเบียนและหนังสือสัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐานที่วัดหรือจะฝากกรมการศาสนาให้เก็บรักษาไว้ก็ได้
- ข้อ 4 การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนาหรือที่วัดที่กันไว้เป็นที่จัดประโยชน์ ที่มีกำหนดระยะเวลาการเช่าเกินสามปี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา
- ข้อ 5 การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดยฝากกรมการศาสนา จังหวัดอำเภอหรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ ให้ฝากในนามของวัด การดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค
- ข้อ 6 ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทิน ให้ทำบัญชีแสดงเงินรับเงินจ่ายและเงินคงเหลือทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง
- ข้อ 7 ในกรณีที่วัด เจ้าอาวาส ไวยวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดถูกฟ้อง หรือถูกหมายเรียกเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เจ้าอาวาสแจ้งต่อกรมการศาสนาหรือศึกษาธิการจังหวัดที่วัดตั้งอยู่ทราบไม่ช้ากว่าห้าวัน นับแต่วันรับหมาย
- ข้อ 8 ให้กรมการศาสนากำหนดแบบทะเบียน บัญชีแบบสัญญา และแบบพิมพ์อื่น ๆ และให้คำแนะนำการปฏิบัติแก่วัดเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	วงศ์กร จันทวิเศษ
วัน เดือน ปี เกิด	10 มีนาคม 2533
สถานที่เกิด	นราธิวาส
ที่อยู่ปัจจุบัน	38/168 หมู่บ้าน เคซี4 ถนนหทัยราษฎร์39 แขวงสามวาตะวันตก เขตคลองสามวา กทม. 10510

